

Høgskulen
på Vestlandet

MASTEROPPGAVE

«For et ungt menneske er kroppen alt du har»

En studie av to samtidsromaner for barn og unge

“For a young person the body is all you have”

A study of two contemporary novels for children and young adults

Linnéa Marie Otkjær

Master i Norsk

Avdeling for lærerutdanning

Veileder: Ingrid Nestås Mathisen

16. mai 2022

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

Forord

Da jeg gikk på barneskolen, var jeg ikke noe glad i å lese. Jeg synes det var kjedelig og jeg så ikke helt poenget. Det var ikke før jeg begynte på ungdomsskolen og leste *The Fault in Our Stars* av John Green at jeg for første gang forsto at det ikke handlet om at lesing av bøker var kjedelig, men heller at jeg ikke hadde funnet de riktige romanene å lese for meg. Etter hvert som årene gikk leste jeg flere bøker og jeg skjønnte at skjønnlitteratur som hadde menneskers indre liv i fokus interesserte meg ekstra mye. Grunnen til at denne type skjønnlitteratur interesserer meg, er nok fordi jeg ellers i livet synes psykologi og menneskers mentale prosesser er svært spennende. Så da jeg for over ett år siden skulle bestemme meg for hva slags masteroppgave jeg ville skrive, visste jeg at det skulle handle om skjønnlitteratur. Etter noen runder på bibliotek og tips fra ulike bibliotekarer, endte jeg opp med to skjønnlitterære verk: *Hva skjedde egentlig med deg?* (2020) av Jenny Jordahl, og Eirik Huseby Sæthers *Det vi skjuler* (2018). Dette er to bøker som handler om en ung persons opplevelse av egen kropp.

Det er vemodig å sitte her og skrive forordet. Plutselig går jeg en høst i vente hvor jeg ikke skal sitte på skolebenken, for første gang på 18(!!!) år. Jeg vet helt ærlig ikke helt hva jeg føler om det. Stolt? Ja. Skummelt? Kanskje litt ... Men, man skal ikke se bort ifra at jeg returnerer til skolebenken som student. Jeg har nemlig en drøm om å undervise i psykologi på videregående.

Tusen takk til mamma og pappa som alltid er der for meg, jeg kunne ikke bedt om bedre foreldre. Tusen takk til de fantastiske vennene mine. Takk til alle medstudenter som har gjort skriveperioden helt super, miljøet på mastersalen har vært 10 av 10. Takk til Jenny Jordahl som lot meg bruke de fantastiske illustrasjonene sine i masteroppgaven min. Og sist, men definitivt ikke minst, TUSEN TAKK til veilederen min Ingrid. Du har både motivert og inspirert meg gjennom dette arbeidet, og virkelig gjort en god jobb med å veilede meg.

Linnéa Marie Otkjær

Bergen, mai 2022

Sammendrag

Denne masteroppgaven undersøker hvordan dårlig selvbilde blir fremstilt i et utvalg skjønnlitteratur for barn og unge, og hvordan selvbilde påvirker hovedkarakterens forståelse og erfaringer av egen kropp. Hensikten er å undersøke fremstillingen av selvbilde og kropp i skjønnlitteratur, og kriteriene for utvalget av romaner har basert seg på bøkens tematikk, teksttype og målgruppe. De utvalgte romanene er *Det vi skjuler* (2018) av Eirik Huseby Sæther, og *Hva skjedde egentlig med deg?* (2020) av Jenny Jordahl.

Romanene har fått hver sin analyse der selvbilde og hovedkarakterenes forståelse og erfaringer av egen kropp er analysert med bruk av teori om blant annet litterære karakterer og virkemidler, i tillegg til teori om selvbilde, usikkerhet og skam. Gjennom litterær analyse i form av nærlesning har jeg sett etter elementer i tekstene som kan gi meg svar på spørsmålene jeg stiller i oppgavens problemstilling. Funnene viser to ulike fremstillinger av selvbilde i de to romanene, noe som kan begrunnes i romanenes varierte sjanger, form og målgruppe. De viser også at selvbildet har stor betydning for hvordan hovedkarakterene har det med seg selv, og ikke minst hvilket forhold de har til egen kropp. I *Det vi skjuler* kan man se hvordan hovedkarakteren opplever sin egen kropp både når selvbilde er godt og dårlig. Dette er ikke noe vi får se i *Hva skjedde egentlig med deg?* Her er hovedfunnene basert på hvordan Jannes dårlige selvbilde blir illustrert.

Abstract

This master thesis examines how low self-image are portrayed in a selection of literature for children and young adults, and how low self-image affects the main characters understanding and experience their own body. The purpose is to examine the portrayal of main characters self-image and body in fictional literature, and the criterion for the selection is based on the novels themes, the text type, and the age which the novels target. The selected novels are *Det vi skjuler* (2018) by Eirik Huseby Sæther, og *Hva skjedde egentlig med deg?* (2020) by Jenny Jordahl.

The novels have each received their own analysis where self-image and the main characters' understanding and experiences of their own body are analyzed using theory about literary characters and tools, in addition to theory about self-image, insecurity and shame. Through literary analysis in the form of close reading, I have looked for elements in the texts that can give me answers to the questions I ask in the thesis statement. The findings show two different representations of self-image in the two novels, which can be justified in the novels' varied genre, form and target group. They also show that the self-image is of great importance for how the main characters feel about themselves, and not least what relationship they have to their own body. In *Det vi skjuler*, you can see how the main character experiences his own body both when his self-image is good and bad. This is not something we'll see in *Hva skjedde egentlig med deg?* Here are the main findings based on how Jannes poor self-image is illustrated.

Innholdsfortegnelse

FORORD	1
SAMMENDRAG	2
ABSTRACT	3
FIGURLISTE	5
1. INNLEDNING	6
1.1 BAKGRUNN FOR OPPGAVE OG PROBLEMSTILLING.....	6
1.2 PRESENTASJON AV MATERIALE.....	8
2. TEORI OG TIDLIGERE FORSKNING	12
2.1 SELVBILDE.....	12
2.2 BARNELITTERATUR.....	14
2.3 UNGDOMSLITTERATUR	15
2.4 GRAFISK LITTERATUR OG TEGNESERIEROMANEN	16
2.5 SYNSVINKEL OG FORTELLER	18
2.6 KARAKTERUTVIKLING	19
2.6.1 Karakterers ulike roller	19
2.7 TIDLIGERE FORSKNING PÅ KROPPEN I LITTERATUREN	21
2.8 MAT OG MÅLTIDER I BARNELITTERATUREN.....	23
2.8.1 Skam, kropp og mat.....	24
3. METODE	26
4. ANALYSE AV DET VI SKJULER	30
4.1 ROMANENS HANDLINGSGANG	30
4.2 ÅPNINGSKAPITTELET	33
4.3 HVA SKJULER TITTELEN?.....	37
4.3.1 A vil skjule stammingen.....	38
4.3.2 Skjuling av dopingens fysiske og psykiske bivirkninger.....	41
4.4 DET STORE BARNET	44
4.5 OPPSUMERENDE TANKER.....	47
5. ANALYSE AV HVA SKJEDDE EGENTLIG MED DEG?	49
5.1 SAMMENFATNING AV HVA SKJEDDE EGENTLIG MED DEG?	49
5.2 SKRIFT, BILDE OG MENING	50
5.3 DEN FØRSTE OG KANSKJE AVGJØRENDE KOMMENTAREN	53
5.4 JANNES INDRE LIV.....	56
5.4.1 Skyggemonsteret symboliserer spisevegring.....	58
5.5 SKOLEGANG.....	62
5.6 EN POSITIV RELASJON BLIR PÅVIRKET AV DET DÅRLIGE SELVBILDE	64
5.7 FORELDRENE PÅVIRKNING	66
5.7.1 100 kroner per kilo.....	67
5.9 SAMFUNNETS SKJØNNHETSIDERAL ILLUSTRERT	69
5.10 HVA HAR EGENTLIG SKJEDD MED JANNE?	71
6. AVSLUTTENDE REFLEKSJONER	73
LITTERATURLISTE	75
PRIMÆRLITTERATUR	75
SEKUNDÆRLITTERATUR	75

Figurliste

FIGUR 1: DET VI SKJULER, 2018, AV EIRIK HUSBY SÆTHER.....	9
FIGUR 2: HVA SKJEDDE EGENTLIG MED DEG? 2020, AV JENNY JORDAHL.....	10
FIGUR 3: LITTERÆR ANALYSE EN INNFORING, 2012, AV ANDERSEN, P. T., MOSE, G., OG NORHEIM, T., (RED.) (2012).....	28
FIGUR 4: HVA SKJEDDE EGENTLIG MED DEG? 2020, AV JENNY JORDAHL.....	51
FIGUR 5: HVA SKJEDDE EGENTLIG MED DEG? 2020, AV JENNY JORDAHL.....	54
FIGUR 6: HVA SKJEDDE EGENTLIG MED DEG? 2020, AV JENNY JORDAHL.....	59
FIGUR 7: HVA SKJEDDE EGENTLIG MED DEG? 2020, AV JENNY JORDAHL.....	61
FIGUR 8: HVA SKJEDDE EGENTLIG MED DEG? 2020, AV JENNY JORDAHL.....	61
FIGUR 9: HVA SKJEDDE EGENTLIG MED DEG? 2020, AV JENNY JORDAHL.....	63
FIGUR 10: HVA SKJEDDE EGENTLIG MED DEG? 2020, AV JENNY JORDAHL.....	67
FIGUR 11: HVA SKJEDDE EGENTLIG MED DEG? 2020, AV JENNY JORDAHL.....	70

1. Innledning

1.1 Bakgrunn for oppgave og problemstilling

Unni Langås, professor ved institutt for nordisk og mediefag ved universitet i Agder, har skrevet boken *Kroppens betydning i norsk litteratur 1800-1900* (Langås, 2004). Her skriver hun at vi må:

... selvsagt fortolke og etter beste evne undersøke hva representasjoner av kroppen sier oss om en kultur og menneskene som lever i den, og hvilke lengsler, problemer, fantasier, og spørsmål de har, om hvordan de vurderer seg selv – og andre (Langås, 2004, s. 10).

Men, etter å ha lett etter relevant forskning, teori og artikler som omhandler kropp i litteraturen, har jeg fått inntrykk av at fenomenet kropp er lite forsket på. Noe av den norske forskningen som finnes fokuserer blant annet på hvilket fokus kvinnekroppen har hatt i eldre litteratur, noe blant annet Langås undersøker i sin forskning. I denne forskningen er fokuset på kjønn og kvinnefrigjøring, da dette var viktige temaer på 1800-1900 tallet. Men hva sier forskning i dag om hvordan mennesker opplever og erfarer sin egen kropp? Hva sier den om barnekroppen? Og ikke minst, ungdomskroppen? Hva har kroppen å si for menneskers selvbilde? Her er det ikke mye å finne innenfor norsk litteraturforskning. I motsetning til den manglende forskningen innenfor norsk litteraturforskning har blant annet de svenske litteraturforskerne Maria Jönsson, Mia Österlund og Åsa Warnquist forsket på fedme i barnelitteraturen, de mener blant annet at det mest oppsiktsvekkende er hvor lite fett det er i representert i litteratur (Fjeldberg, 11.11.2020), dette er noe jeg vil snakke mer om i teorikapittelet. Det har vært en utfordring å vise til mye tidligere forskning innenfor dette feltet i litteraturen. I min masteroppgave vil jeg nemlig undersøke hvordan kroppen blir fremstilt i en ungdomsroman og en tegneserieroman. Ved å studere kroppen vil jeg se på hvordan romanene forteller om hvordan hovedkarakterene forstår og vurderer seg selv, hvilke kropper og verdier de opplever at menneskene og samfunnet idealiserer, og ikke minst hva selvbilde deres har å si for denne opplevelsen.

Jeg skal analysere de to skjønnlitterære verkene: *Hva skjedde egentlig med deg?* (2020) av Jenny Jordahl, og Eirik Huseby Sæthers *Det vi skjuler* (2018). Bakgrunnen for utvalget av nettopp disse to romanene er ikke tilfeldig. Jeg vil nemlig undersøke hvordan lignende tematisering kan uttrykkes forskjellig gjennom skjønnlitteraturen. For samtidig som begge romanene omhandler flere av de samme temaene, undersøker de tematikken på ulike måter. Det skjer noe som utfordrer hovedkarakterenes selvbilde – en slags utløser – vi kan se i de to

romanene at det dårlige selvbildet blir utgangspunkt for hvordan hovedkarakterene opplever sin egen kropp. I Jenny Jordahls *Hva skjedde egentlig med deg?* er det ønsket om en mindre kropp som er i fokus, derimot i *Det vi skjuler* av Eirik Huseby Sæther, er det jaget etter en stor kropp som blir utgangspunktet for kroppslige forandringer hos hovedpersonen. Noen av spørsmålene jeg stiller meg i arbeidet med romanene er: Hva motiverer de kroppslige forandringene hos hovedkarakterene? Hva gjør disse kroppslige forandringene med deres forståelse og opplevelse av egen kropp? Hva gjør det med selvbilde deres?

Psykisk helse er et tema som er svært aktuelt i dagens samfunn og som jeg personlig interesserer meg spesielt mye for. Ifølge flere undersøkelser fra blant annet Folkehelseinstituttet (FHI, 2018) og Ungdata (Ungdata, 2020) har de fleste barn og unge i Norge det bra, de trives og har god psykisk helse. Samtidig viser disse selvrappoteringsundersøkelsene at det finnes en god del barn og unge som sliter med ulike former for psykiske helseutfordringer i hverdagen. Dette omhandler alt fra tristhet, bekymringer, nedstemthet og mer. Mange uttrykker at de har en følelse av at alt er et slit, og en god del opplever søvnproblemer som konsekvens av de psykiske utfordringene. For noen er disse plagene så utfordrende at de bidrar til begrenset livskvalitet. Psykiske helseplager øker betydelig fra barneårene og fram til midten av tenårene. Tallene viser at det er jentene som er mest utsatt. Samtidig som det er en god andel av gutter som og er utsatt, særlig da mot slutten av videregående (Ungdata, 2020). Også i den nye læreplanen som kom i 2020 er fokuset på elevers psykiske og fysiske helse satt i fokus. I overordnet del av læreplanverket står det skrevet om folkehelse og livsmestring. Det er et tverrfaglig tema i skolen som skal være med på å gi elevene kompetanse som fremmer både god psykisk og fysiske helse. Det står blant annet at:

I barne- og ungdomsårene er utvikling av et positivt selvbilde og en trygg identitet særlig avgjørende. Et samfunn som legger til rette for gode helsevalg hos den enkelte, har stor betydning for folkehelsen. Livsmestring dreier seg om å kunne forstå og å kunne påvirke faktorer som har betydning for mestring av eget liv. Temaet skal bidra til at elevene lærer å håndtere medgang og motgang, og personlige og praktiske utfordringer på en best mulig måte (Folkehelse og livsmestring, 2020).

Her vektlegges det altså hvordan utviklingen av et positivt selvbilde og trygg identitet er avgjørende for mennesker, og dette argumentet vil være svært relevant for denne oppgaven. Gjennom analysearbeidet skal jeg nemlig se på hvordan karakterers dårlige selvbilde påvirker deres liv, og argumentet i LK20 vil kanskje virke enda mer relevant gjennom arbeidet.

På grunnlag av blant annet disse opplysningene ønsker jeg å se nærmere på hvordan dårlig selvbilde og fokus på kropp kommer til syne og blir skildret i skjønnlitteratur for barn og unge. Jeg ønsker derfor å belyse problemstillingen:

På hvilke måter blir dårlig selvbilde fremstilt i *Det vi skjuler* av Erik Huseby Sæther, og *Hva skjedde egentlig med deg?* av Jenny Jordahl, og hvordan påvirker dette hovedkarakterens forståelse og erfaringer av egen kropp?

De to spørsmålene i oppgavens problemstilling vektlegges likt. Spørsmålet: hvordan påvirker dette hovedkarakterenes forståelse og erfaringer av egen kropp? er et spørsmål som kommer som følge av det å undersøke hvordan det dårlige selvbildet blir framstilt. Hvordan leseren får innsyn i hovedkarakterenes tanker og følelser er noe jeg vil ha fokus på, nettopp for å kunne undersøke spørsmålene jeg stiller i problemstillingen. Jeg vil benytte meg av litterær analyse som metode, gjennom nærlesning og en godt begrunnet tolkning av tekstene. Hva som vektlegges i analysene og hvordan de vil foregå, vil forklares nærmere i metodedelen.

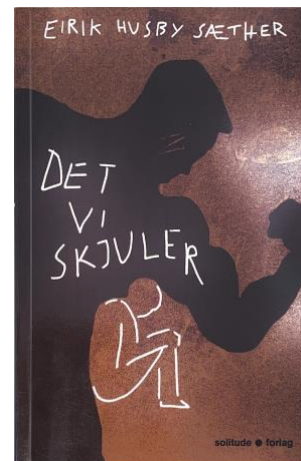
1.2 Presentasjon av materiale

Ettersom masterprosjektet har sine begrensinger, har jeg måttet gjøre et utvalg av bøker.

Utvalget er gjort for å kunne vise hvordan selvbilde blir fremstilt i skjønnlitteraturen, og for å se på hvordan karakterene forstår og opplever sin egen kropp. Avgrensningen av materialet er gjort med utgangspunkt i at de er nye bøker for barn og unge skrevet av norske forfattere, og at de representerer noe av den samme tematikken. Jeg ønsket å velge ut et materiale som varierte i teksttype, form og målgruppe. Dette fordi jeg vil undersøke hvordan samme tematikk kan fremstilles på ulike måter i skjønnlitteraturen. Jeg baserer også utvalget med tanke på at de representerer to kjønn: i ungdomsromanen er hovedkarakteren en gutt, og i tegneserieromanen er det en jente. Dermed kan jeg også se på hvordan skjønnlitteraturen fremstiller temaene for oppgaven med tanke på kjønn. I tillegg til dette varierer det også mye i hvilken resepsjon romanene har fått, noe som var helt tilfeldig da jeg valgte de ut. Jeg vil nå gi en kort presentasjon av romanene.

Det vi skjuler er skrevet av forfatter Eirik Husby Sæther og ble utgitt i 2018. Sæther har studert kriminologi og jobber som politietterforsker ved krimvakta i Oslo (Gaatrud, 2019). Han har utgitt ti titler og *Det vi skjuler* er nummer ni i rekken. Det er nemlig jobben i politiet som har gitt Sæther inspirasjon til sitt forfatterskap. Han forteller i en artikkel i dagbladet at:

Jeg begynte å skrive i 2010, på dagen ett år etter at jeg hadde begynt i politiet. Jeg må vel ha hatt et behov for å få noe av det vi ser ned på papiret, man blir ferdig med det når man skriver (Gaatrud, 2019).

Figur 1: *Det vi skjuler*, 2018, av Eirik Husby Sæther.

Både *Det vi skjuler* og de andre utgivelsene hans omhandler dagsaktuell tematikk innenfor det kriminelle miljøet i Norge. Flere av romanene handler om unge sårbare menn, og tematiserer ulike problemstillinger angående det å være ung mann i dagens samfunn. Noen av temaene som går igjen er unge menns følelsesliv, seksualitet og ønsket om å passe inn i samfunnet. Målgruppen til *Det vi skjuler* er i utgangspunktet ungdom. Men, med tanke på hvor eksplisitte skildringer den har av blant annet sex, dop og vold, er den ikke egnet for alle unge lesere. Sjangeren ungdomsroman kan romme så mangt, og *Det vi skjuler* er nok best egnet for ungdom sent på ungdomsskolen til videregående skole. Romanen har fått lite omtale og virker dermed ganske anonym. Etter et søk på *atekst* (mediarkiv) fant jeg kun et debattinnlegg som omhandlet romanen. Debattinnlegget ble publisert i Dagbladet i 2018, og det er Sæther selv som har skrevet innlegget. Det ble publisert kort tid etter boken ble utgitt, og det kan virke som en slags promotering for egen bok. Her diskuterer Sæther litt om temaene boken tar opp, nemlig kroppspress hos gutter. Han skriver blant annet at:

En gang i tiden skulle gutter vise styrke, jenter ble sett på som sårbare. Jenter har etter mange års kamp utvidet rammene. De kan være så mye mer. Hva med oss gutter? Skal vi fortsatt være den sterke? Vet vi i det hele tatt hva vi skal være? (Sæther, 2018).

Sæther nevner endringen av synet samfunnet har på jenter og hvordan de har utvidet rammene, og stiller spørsmål om hva som skjer med guttene. Dette er spørsmål romanen bygger på, uten å nødvendigvis nevne det eksplisitt. Selv om *Det vi skjuler* ikke har fått noe særlig omtale, endrer det verken interessen eller fasinasjonen jeg har for romanen.

Jenny Jordahl står for både tekst og illustrasjoner i *Hva skjedde egentlig med deg?* som ble utgitt i 2020. Jordahl har tidligere skrevet bøker om både feminisme og natur og klima. I tegneserieromanen *Hva skjedde egentlig med deg?* møter vi hovedkarakteren Janne som skammer seg over å være tjukk. I motsetning til *Det vi skjuler*, har tegneserieromanen fått svært mye omtale og ros fra ulike kanter. Kan dette være enda et eksempel på hvordan jenters psykiske helse får mer oppmerksomhet enn gutters? Med tanke på at tegneserieromanen tematiserer en jentes problemer med sin egen kropp? Jordahl vant blant annet Brageprisen for årets beste barnebok i 2020. Juryens begrunnelse inkluderer blant annet «Dette er godt gjort, og gjer at *Hva skjedde egentlig med deg?* blir ei god leseoppleveling og ei viktig bok – lett å lese, men på langt nær like lett å gløyme» (Brageprisen, 2020). Tegneserieromanen er også med i konkurransen om bokslukerprisen hvor over 2500 grunnskoleelever har gitt boken en omtale (bokslukerprisen, 2022). I tillegg til dette har også store mediehus som VG og NRK skrevet gode omtaler om tegneserieromanen. Det finnes også tilfeller av kritikk. Anne Cathrine Straume, litteraturkritiker, skriver i sin anmeldelse av tegneserieromanen at:

Spisevegring er et alvorlig problem for mange unge jenter. Det er et tema det er spesielt vanskelig å skrive om, nettopp fordi slanking kan bli sett på som en heltehistorie. Jeg frykter at unge lesere kan tolke Jannes transformasjon nettopp sånn, som en bragd som gir henne venner og et bedre liv (Straume, 2020, avsn. 5).

Målgruppen til tegneserieromanen er barn, men fordi den har en såpass alvorlig tematikk, burde den ikke leses av for små barn på egenhånd. Det står også bakpå romanen at «Barn som sliter med spiseforstyrrelser oppfordres til å lese boka sammen med en voksen» (Jordahl, 2020). Kanskje er dette en fin roman å lese sammen med en voksen (uansett om barnet sliter med en spiseforstyrrelse eller ikke) hvor det finnes trygge rammer og rom for samtaler om de alvorlige temaene som blir tatt opp. Ellers er det nok heller store barn og ungdom som er målgruppen for romanen.

Man kan legge merke til at forsidene til de to romanene har en del likheter. *Det vi skjuler* sin forside har en enkel og brun bakgrunnsfarge, i forgrunnen ser vi noe som ser ut som skyggen til en stor og muskuløs mann. Samtidig ser man omrisset til en sammenkrøpet gutt, omtrent inne i armhulen til den store og muskuløse skyggen. Omrisset av den lille gutten står i stor

Figur 2: *Hva skjedde egentlig med deg?* 2020, av Jenny Jordahl.

kontrast til den store og muskuløse skyggen, og dette kan gi leseren noen tanker om hva romanen skal handle om. En umiddelbare tanke var «kroppen er stor, men gutten føler seg liten på innsiden». Tanken kan på mange måter knyttes til tematikken i romanen, nettopp fordi jeg-fortelleren ender opp med å føle seg liten på innsiden, uavhengig av hvor stor kroppen blir. Den gode selvfølelsen den store og muskuløse kroppen gir han er kun midlertidig. For uansett hvor mye kroppen vokser, og uansett hvor sterk han blir, så er det ikke løsningen på det dårlige selvbildet hans. Men, det er også uklart om den store kroppen faktisk truer eller beskytter den lille gutten på forsiden. Kanskje kan forsiden være den ene gangen man faktisk får se «Det store barnet» illustrert? Er det et bilde av den store kroppen jeg-fortelleren søker etter? Eller er det et bilde av den han frykter?

I likhet med *Det vi skjuler*, har også *Hva skjedde egentlig med deg?* en forside med en enkel bakgrunnsfarge, en stor skygge som tar mye plass, og ikke minst en «liten» illustrasjon av Janne. Som på forsiden til *Det vi skjuler*, legger jeg igjen merke til hvor stor skyggen er i forhold til personen. Her er det derimot illustrert som skyggen til Janne, men ikke en realistisk skygge. Den er nemlig for stor og deformert til å kunne være hennes faktiske skygge. Dette kan gjøre så leseren begynner å gjøre seg opp noen tanker om hva dette kan illustrere. Skyggen er nemlig en visuell framstilling av Jannes tanker og følelser gjennom romanen. Etter man har lest tegneserieromanen kan det virke som forsiden nærmest viser et glimt at handlingsgangen. Dette ved at Janne er illustrert som vi møter henne tidlig i fortellingen, hun spiser boller og ser litt blank ut i blikket. Måten hun er illustrert på kan gi en følelse av uvitenhet, nemlig at hun ikke på dette tidspunktet vet hva som kommer. Denne tolkningen gjør jeg på bakgrunn av skyggen som står hengene over henne er truende, og nærmest ser ut til at den skal ta henne. Men, dette er ikke noe Janne ser ut til å være klar over på dette tidspunktet.

Presentasjonen av forsidene er gjort av den grunn at jeg vil trekke en linje mellom forside og handling. Man kan nemlig se en sammenheng mellom begge romanenes forsider og fortellingenes protagonist og antagonist. I analysekapittelet vil jeg snakke om hvem som er både protagonisten og antagonistene i romanene, og hvordan det kan argumenteres for at det er hovedkarakterene i begge romanene både er protagonisten og antagonistene.

2. Teori og tidligere forskning

I dette kapittelet vil jeg presentere teorigrunnlaget for oppgaven. Å beskrive hva som ligger i begrepene selvbilde, og usikkerhet, vil være hensiktsmessig for å kunne svare på oppgavens problemstilling. Videre vil det være relevant å både se på hva som kjennetegner ulike former for litterære tekster, da dette varierer i de to romanene. Jeg vil først presentere barnelitteraturen, og videre hva som skiller ungdomslitteraturen fra barnelitteraturen. Deretter vil jeg presentere grafisk litteratur og tegneserieromanen som begrep, og hva som ligger i dette. Jeg vil også vise til teori om synsvinkel og forteller, i tillegg til karakterutvikling. Til slutt vil jeg se på tidligere forskning innenfor feltet, hvor det blant annet vil handle om kroppen i litteraturen, og annen forskning som omhandler kropp, mat og selvbilde.

2.1 Selvbilde

Å finne et passende begrep som beskriver hvordan vi følelsesmessig har det med oss selv er ikke alltid like lett. Jeg har gått til det pedagogisk-psykologiske fagfeltet for å finne relevante fagbegreper å ta i bruk i oppgaven. Det finnes mange ulike begreper man kan bruke, som blant annet selvoppfatning, selvverd, selvbilde, selvpresentasjon, osv. Einar M. Skaalvik er professor emeritus i psykologisk pedagogikk og Sidsel Skaalvik er dr. polit og professor i spesialpedagogikk. De jobber begge ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU). Skaalvik og Skaalvik bruker selvoppfatning som «... en *fellesbetegnelse* på ulike aspekter ved en persons oppfatninger, vurderinger og forventninger i forhold til seg selv» (Skaalvik & Skaalvik, 2018, s. 94). Selvoppfatning kan gå på konkrete områder som for eksempel skoleprestasjoner eller prestasjoner på fotballbanen, men vi kan også ha et generelt positivt eller negativt syn på oss selv, som man kan kalle selvverd. Videre mener Skaalvik og Skaalvik at oppfatningene en person har om seg selv vil være viktige forutsetninger for en persons følelser, tanker, motiver og handlinger, dette kaller de selvoppfatning (ibid.). I masteroppgaven velger jeg å bruke begrepet *selvbilde*. Jeg bruker bevisst begrepet på en vid måte, og inkluderer enhver oppfatning, tanke, følelse, forventning og syn en person har på seg selv. Jeg har bruker begrepet *dårlig selvbilde* gjennom oppgaven, og med dette mener jeg en person som har et generelt negativt forhold til seg selv. En annen ting som Skaalvik og Skaalvik (2018) poengterer er viktigheten av selvaksept. Om en person aksepterer seg selv, vil det kunne ha stor betydning for personens selvbilde.

De tankene og følelsene en person har om seg selv er ikke tilfeldige, de har sine røtter i hans tidligere erfaringer, og hvordan disse erfaringene har blitt forstått og tolket (ibid.). Dette er

noe som spiller en stor rolle i analysen av begge romanene. Det handler nemlig ikke bare om hvilke erfaringer hovedpersonene har, men også hvordan de har forstått og tolket disse erfaringene, som vil ha størst betydning. Dette blir blant annet veldig synlig hos hovedkarakteren Janne i *Hva skjedde egentlig med deg?* da mange av kommentarene hun får fra andre i utgangspunktet er uskyldige, men på grunn av hennes dårlige selvbilde blir de forstått og tolket mer negativt enn det mest sannsynlig ville om hun ikke hadde et dårlig selvbilde.

Et viktig mål for de fleste mennesker er sosial anerkjennelse og mange bruker mye tid på å bli godtatt av samfunnet. Dette er også tilfellet med hovedpersonene i begge romanene. Å streve for å bli godtatt i samfunnet kan være tidkrevende og man skal som regel bli akseptert på ulike arenaer. Noe hovedpersonene i romanene har til felles er at de begge prøver å bli akseptert på skolen, som fører til at de begge blant annet begynner å endre på kroppen sin for å passe bedre inn med resten. Hos jeg-fortelleren i *Det vi skjuler* handler dette om å få en stor kropp full av muskler, som gjør at han blir ettertraktet av jentene og beundret av guttene. For Janne er det heller å gå ned i vekt og å kjøpe stringtruser. Hvordan hovedpersonene velger å handle basert på ønsket om å passe inn skjer også på andre måter, dette er noe jeg kommer mer inn på i analysedelen. Selvbilde vårt henger nemlig nøye sammen med bildet vi tror andre har om oss, og det er derfor svært vanlig å bli veldig opptatt av hva andre mener og tror om oss (Skaalvik & Skaalvik, 2018). Skaalvik og Skaalvik (2018) mener at den sosiale innflytelsen på selvbilde er særlig tydelig gjennom anerkjennelse og sosial støtte, noe som jeg mener er veldig tydelig presentert i begge romanene masteroppgaven dreier seg om. Dette vil komme videre inn på i analysene.

Selvbilde har en klar sammenheng med psykisk helse og livskvalitet, og personer med dårlig selvbilde har større sjanse for flere symptomer på sviktende mental helse (Skaalvik & Skaalvik, 2018). I motsetning til personer med godt selvbilde, med høyere grad av tilfredshet og bedre psykisk helse, viser forskningen at personer med dårlig selvtilit opplever mer av symptomer som magesmerter, depresjon, angst, stress og hodepine (ibid.).

Usikkerhet henger tydelig sammen med en persons selvbilde, man kan derfor si at usikkerhet er en følge av dårlig selvbilde. Når jeg i oppgaven bruker begrepet usikkerhet i sammenheng med å snakke om karakterenes tanker og følelser, mener jeg hvordan det dårlige selvbildet deres utspiller seg gjennom handlingen. Hos Janne i *Hva skjedde egentlig med deg?* er det

blant annet gjennom illustrasjonene man kan se usikkerheten utspille seg: gjennom virkemidler som blant annet fargebruk, ansiktsuttrykk, rødming og kroppsspråk. Det finnes også tilfeller hvor verbalteksten også gjør leseren oppmerksom på usikkerheten, med for eksempel nølende eller korte svar. I *Det vi skjuler* er det gjennom teksten vi blir oppmerksom på usikkerheten til jeg-fortelleren. Her kommer det som regel fram gjennom bevisste valg jeg-fortelleren tar, etterfulgt av tanker og refleksjoner rundt hvorfor han gjorde dette.

2.2 Barnelitteratur

Hva avgjør om litteratur kan betegnes som barnelitteratur og hvordan skiller man den fra voksenalitteraturen? Dette er spørsmål som har gått igjen i litteraturhistorien, og litteraturforskere har i lang tid prøvd å finne en god definisjon og forklaring. I boken *Litterær analyse: en innføring* (P.T. Andersen, G. Mose, og T. Norheim, 2012), vises det til flere ulike kilder og definisjoner på hva barnelitteratur er, og nettopp hvordan man kan skille barnelitteraturen fra voksenalitteraturen. Noen vil hevde at det er avsender, altså forfatteren og/eller forlaget av boka, som vil bestemme dette. Andre vil mene at det like gjerne er leseren som avgjør, altså at det barnet leser, vil være en barnebok (Bache-Wiig & H., Linhart, 2012, s.189).

I boka *Barnelitteratur – sjangrar og teksttypar* (2019) skriver barnelitteraturforskerne Tone Birkeland, Ingeborg Mjør og Anne-Stefi Teigland om hvordan barnelitteraturen omfatter et mangfold av teksttyper som i utgangspunktet ikke er noe særlig ulikt fra voksenalitteraturen. De mener at man kan finne både samme sjangere og litterære virkemidler. Samtidig som barnelitteraturen har sine særtrekk nettopp fordi det er tekster som er skrevet til barn (Birkeland, Mjør & Teigland, 2019, s. 9). Videre skriver de om barneperspektivet og at:

Å skrive for barn handlar om å sjå verda med barnets blikk, Korleis kjennes det å vere to, fem, eller tolv år? Kva for erfaringar har barnet? Kva interesserer det seg for? Og korleis skal ein forme det ein vil fortelje, slik at barnet får utbytte av lesinga? (ibid. s. 28).

Sammen med et samfunn som stadig er i endring, kan ikke barndom ses på som et statisk begrep. Derimot er barndom heller et dynamisk begrep som endrer seg i tråd med samfunnsforholdene. De beskriver barndom som en kulturell konstruksjon. Med dette mener de man ser verbale og visuelle representasjoner av barn som designet og iscenesatt. Historikeren Philippe Aries har hatt en sentral plass innenfor barndomsforskningen. Aries mener at tanker om selve barndommen ikke fantes, og at det ikke eksisterte noe som omtalte

det særegne ved å være barn før renessansen og opplysningstiden. Erkjennelsen av at det finnes grunnleggende forskjeller mellom barn og voksne, er selve grunnlaget for barndommen som konstruksjon. Det var først når barn ble skilt ut som en egen gruppe i samfunnet at litteratur særegent for barn i det hele tatt ble et fenomen (Birkeland, Mjør & Teigland, 2019, s. 187). *Hva skjedde egentlig med deg?* er i utgangspunktet en tegneserieroman for barn, men det kan argumenteres for at den kan leses av alle. Det som vil skille den fra voksenlitteraturen er spesielt det enkle språket og handlingens tempo.

2.3 Ungdomslitteratur

Oppgavens materiale består av to skjønnlitterære verk, og målgruppen for disse er som sagt ulike. *Det vi skjuler* av Eirik Huseby Sæther er beskrevet som en «ungdomsroman», det vil derfor være relevant for forskningen å se hva som skiller barnelitteratur fra ungdomslitteratur. Når det kommer til ungdomslitteratur, skriver Andersen et al. (2012, s. 208) at betegnelsen barnelitteratur ofte inkluderer både barne- og ungdomslitteratur for enkelhetens skyld, men uten noen særlig spesifisering. Videre skriver de at det finnes vesentlige forskjeller i litteratur for barn og unge som kan få konsekvenser for både lesing og tolkning. Ungdomsboken vil som regel ligge nærmere voksenboken enn det en barnebok vil gjøre. Tematikken i ungdomsbøker være nærmere knyttet til hovedkarakterens modning og løsrivelse, og dermed ha trekk fra sjangeren dannelsesroman (Andersen et al., 2012, s. 208). Andre ting som og tradisjonelt kommer fram i ungdomsbøker er undring over hvem man er, hvem man skal bli, hvor man hører til, og om kompliserte menneskelige relasjoner (Andersen et al., 2012, s. 209). I *Det vi skjuler* kan man finne flere av disse aspektene tematisert gjennom handlingen, dette er noe jeg vil komme tilbake til i analysen.

Svein Slettan skriver i sin bok *Ungdomslitteratur: en innføring* (2020, s. 13) at ungdomslitteratur en del av barnelitteraturen. Det blir dermed naturlig å bruke betegnelsen barne- og ungdomslitteratur, nettopp for å synliggjøre at ungdomslitteraturen regnes innenfor denne aldersbestemte rammen. Ifølge Slettan (2020, s. 13) er ikke ungdomslitteratur en sjanger i seg selv, men heller en gruppe tekster i ulike sjangere som er avgrenset etter alder. Det er altså litteratur utgitt med ungdom som målgruppe, vanligvis avgrenset til ungdomsskoleelever og de eldste tenåringene. Videre forklarer Slettan at ungdomslitteratur tidligere kun har blitt oppfattet som skjønnlitterære tekster. Dermed kan det bli vanskelig å sette grenser for hva som er ungdomslitteratur om man skal utelukke for eksempel sakprosa som retter seg mot unge. Vanlige kjennetegn ved ungdomslitteratur er at omslagene ofte

signaliserer ungdom som målgruppe. Dette kan for eksempel være gjennom å bruke begrep som «ungdomsroman» på enten omslaget eller i et tittelblad (Slettan, 2020, s. 14). Slettan skriver videre om ungdomslitteratur som et begrep som kan bli brukt i en større sammenheng enn bare tekster som er utgitt med ungdom som målgruppe. Han argumenterer for at man også kan snakke om litteratur som blir *lest* av ungdom, *handler* om ungdom, eller *passer* for ungdom. Man kan merke et klart skille mellom innholdet i *Hva skjedde egentlig med deg?* og *Det vi skjuler*. Begge romanene tematiserer alvorlig tematikk, men ungdomsromanens handling er ikke egnet for yngre barn.

2.4 Grafisk litteratur og tegneserieromanen

Hva skjedde egentlig med deg? er en tegneserieroman og det vil derfor i dette kapitlet være hensiktsmessig å ta en nærmere kikk på hva som ligger i begrepet tegneserieroman. Før jeg gjør rede for tegneserieromanens teori, vil det være relevant å begynne å snakke litt om grafisk litteratur. Grafisk litteratur er en fellesbetegnelse for tekster som integrerer både ord og bilde (Warberg, 2018, s. 206), og at de formidler sammenhengende fortellinger ved hjelp av bildene. Dette innebærer tekster som bildebøker, tegneserier og tegneserieromaner (som også blir omtalt som grafiske romaner). Jeg velger å omtale *Hva skjedde egentlig med deg?* som en tegneserieroman. Ifølge Warberg (2018, s. 206) har grafisk litteratur stått sentralt innenfor barne- og ungdomslitteraturen helt fra 1800-tallet, samtidig som denne type litteratur har funnet nye former og større publikum i moderne tid. Grunnen til den voksende populariteten henger sammen med en statusendring. Statusendringen innebærer at bildeboken ikke lenger kun betraktes som et medium for de minste barna, og tegneserien ikke lenger kun sees på som et massemedium som forbindes med toalettbesøk, ungdomskultur og tidsfordriv (ibid.). I tillegg til denne statusendringen har også den grafiske litteraturen utviklet seg til å inneholde en stor og variert litteraturform, med både ulike sjangre og undersjangre (ibid.). Alt fra journalistikk, biografier, romaner, noveller og sakprosa finnes også nå i tegneserieformat (ibid.).

Grafisk litteratur beskrives som multimodale tekster (Warberg, 2018, s. 209). Meningen i multimodale tekster skapes gjennom en kombinasjon av to eller flere modaliteter. Gunther Kress (2010, s. 5) forklarer at hver enkelt modalitet er én måte å skape mening på, om dette bruker han begrepet *semiotisk ressurs*. En semiotisk ressurs kan blant annet være skriftspråk, talespråk eller bildespråk og i den multimodale teksten kombineres flere semiotiske ressurser/modaliteter for å kommunisere tekstens meningsinnhold (Warberg, 2018, s. 209).

Kristin Hallberg (1982) har valgt å kalle den gjensidige interaksjonen mellom ord og bilde for *ikonotekst*.

Bilderboken er en symbiotisk konstart, där texten, den verbaliserande berättelsen, samverkat med bilden, den visualiserande berättelsen. Det är i mötet mellan ordet och bilden bilderbokens estetik skapas, den konstnärliga helhet läsaren möter när hon eller han öppnar boken och går in i bilderbokens värld (Hallberg, 1982, s. 163–168).

Når man skal snakke om multimodalitet i grafisk litteratur, fokuserer man særlig på kombinasjonen av visuelle og skriftlige framstillingsformer, altså ord og bilde eller layout og design (Warberg, 2018, s. 210). Fordi *Hva skjedde egentlig med deg?* er en tegneserieroman vil det være relevant å se nærmere på samspillet mellom disse ulike modalitetene, samtidig vil det være viktig for meg i analysen å se på hvordan bildet som modalitet også er sammensatt. Hver modalitet har nemlig ulik modal affordans, som vil si ulike måter å skape mening og representere virkeligheten på (ibid.).

Karin Kukkonen skriver innledningsvis i boken *Studying comics and graphic novels* at:

Comics seem more straightforward than written texts. Because they have images, it appears that everyone understands immediately what is going on their pages. However, as you begin to seriously consider comics and the way they tell their story, you will realize that also analyzing comics is a skill that has to be practiced. Close-reading comics is the first stepping stone toward understanding how they unfold their meaning (Kukkonen, 2013, s. 7).

Mange har nok et forhold til tegneserier som noe ganske rett fram og først og fremst en form for enkel underholdning. Men, som nevnt over viser det seg at tegneserier har utviklet seg til å bli mer komplekst enn som så. Tegneserieromaner som *Hva skjedde egentlig med deg?* krever en nærlesning.

Scott McClouds *understanding comics: the invisible art* (1994) er oversatt til norsk med tittelen *Hva er tegneserier?* (2016). Ifølge McCloud (2016, s. 12) referer begrepet tegneserier til selve *mediet*, ikke spesifikke ting som tegneseriebøker eller tegneseriehefter. McCloud lager gjennom en diskusjon, en definisjon på tegneserier som ser slik ut «Tegnede og andre bilder plassert side om side i bevisst rekkefølge, med den hensikt å formidle informasjon og/eller fremkalle en estetisk reaksjon hos leseren» (McCloud, 2016, s. 28). Han poengterer samtidig at «For hver dør definisjonen åpner, lukker den en annen» (ibid.). Med dette kan det

tolkes at han henter om at definisjonen ikke er helt perfekt, og at det kanskje er elementer som blir utelatt under denne definisjonen. Med andre ord, tegneserier er et komplekst begrep.

Det finnes mange likheter mellom tegneserien og bildeboken, begge krever den samme avkodingen av verbalspråkelige og visuelle modaliteter for å kunne skape mening i teksten (Warberg, 2018, s. 219). I motsetning til bildeboka som operer med oppslag, har tegneserien heller ofte flere tegninger på samme side, vanligvis adskilt av ruter (ibid.). Ifølge McCloud (2016) må leseren konstruere sammenhenger mellom hver enkelt rute fortløpende gjennom lesningen, i tillegg til at man tar innover seg helheten til sideoppsettet. Han mener dette blir en særegen måte å lese på, hvor mye av handlingen foregår i området mellom rutene. Handlingen som befinner seg mellom rutene må leseren selv tenke for å forstå hva det er som skjer eller hva noe betyr. Mellom rutene i tegneserien kan sammenlignes med å lese mellom linjene som man som oftest må gjøre i andre teksttyper som ikke inneholder tegninger eller bilder. McCloud (2016) kaller dette for induksjon, altså et begrep som innebærer hvordan leseren fortløpende trekker konklusjoner eller gjør seg opp meninger om den visuelle informasjonen tegningene og bildene gir oss.

2.5 Synsvinkel og forteller

I dette delkapittelet vil jeg vise til teori om både synsvinkel og forteller, da dette er relevant for analysearbeidet mitt. Ifølge Andersen (2019, s. 69) vil øynene man ser med være det helt avgjørende for hvordan fortellingen oppleves og forstås hos leseren. I tillegg til både følelsene og tankene leseren eventuelt får vite noe om (ibid.) Videre skriver Andersen at den som forteller en fiktiv historie kan velge å fortelle alt videre til leseren når det kommer til både tanker og følelser. Han påpeker derimot at det er vanlig at den som forteller velger å pålegge seg selv en god del begrensninger, og at den viktigste begrensningen ligger på valget av synsvinkel. I både *Det vi skjuler* og *Hva skjedde egentlig med deg?* finner vi synsvinkelen hos hovedpersonen i romanene, noe Andersen mener er svært vanlig. Ved at synsvinkelen ligger hos én av karakterene i handlingen, vil det ofte innebære at man ikke har tilgang til de andre karakterenes tanker og følelser, dette er noe jeg kommer tilbake til i analysen.

Det er ikke nødvendigvis den stemmen som fører ordet i fortellingen, som også bærer synsvinkelen (Andersen, 2019, s. 71). Det er heller kombinasjonen av synsvinkel og fortellerstemme som skaper ulike variasjoner i fiksjonsfortelling. Andersen påpeker at både synsvinkel og fortellerstemme enten kan være interne eller eksterne i forhold til fortellingens

verden. Dette betyr altså at fortelleren kan være den som deltar i fortellingen, eller være utenfor. På samme måte kan også synsvinkelen være intern eller ekstern, befinne seg innenfor eller utenfor fortellingens verden (Andersen, 2019, s. 71).

En ekstern forteller kan velge å være allvitende, dette betyr at fortelleren ikke nødvendigvis bare forteller hva de sier eller gjør, men også hva de føler og tenker (Andersen, 2019, s. 71). Her kan fortelleren fritt velge synsvinkel slik som det passer seg. Andersen (2019, s. 71) mener også at en ekstern forteller kan forholde seg objektivt, nemlig at fortelleren kun formidler det som er observerbart, altså det som skjer og det som blir sagt høyt. Den objektive fortelleren vil altså ikke ha tilgang på noen av karakterenes synsvinkel. I romaner med en jeg-person er både forteller og synsvinkel intern, og kan dermed beskrives som samme instans (Andersen, 2019, s.73). Andersen forklarer videre at stemmen som forteller fortellingen, sammen med synsvinkelen man opplever verden gjennom, tilhører fortellingens jeg. Dette er tilfellet når det kommer til *Det vi skjuler*, her er det jeg-personen som både forteller historien, i tillegg til at det er han man som leser opplever verden gjennom.

2.6 Karakterutvikling

Fortellinger består av mange elementer, men at de viktigste elementene er karakterene og handlingen (Andersen, 2019, s. 23). I tillegg til disse elementene trekker Andersen fram at en god fortelling trenger et sted, et tidsrom, en forteller og en overbevisende komposisjon. Til slutt legger han til at de fleste gode fortellinger også inneholder en viss usikkerhet, noe som er ufortalt eller tomme rom i teksten som leseren må finne ut av på egen hånd (Andersen, 2019, s. 23). Karakterene i de to litterære tekstene jeg har valgt ut vil spille en viktig rolle i analysen. For å se hvordan psykiske utfordringer knyttet til selvbilde og kropp blir fremstilt i romanene, vil det være naturlig å se hvordan dette skildres gjennom karakterene. I dette delkapittelet vil jeg derfor presentere de forskjellige elementene Andersen trekker fram, noe som senere i analysen kan gi informasjon om karakterenes tanker og følelser.

2.6.1 Karakterers ulike roller

Nikolajeva (2017, s. 154) definerer protagonisten eller hovedkarakteren i en litterær tekst som den karakteren som står i sentrum av fortellingen og den karakteren historien roterer rundt. Hun presiserer at dette prinsippet kanskje høres veldig åpenbart ut, men at det ikke alltid er like lett å bestemme seg for hvem som faktisk er hovedkarakteren i en historie. Det er ofte søken etter noe som ofte går igjen hos hovedkarakterene i barnelitteraturen (Nikolajeva, 2017,

s. 155). Dette kan være alt fra søken etter en skatt eller svaret på et mysterium, men det kan også være mer komplekse ønsker om å finne ut av seg selv når det kommer til identitet og selvfølelse. I *Det vi skjuler* er det søket etter en stor og sterk kropp, bekreftelse fra andre, og senere forståelse for egne valg som driver hovedkarakteren. For Janne i *Hva skjedde egentlig med deg?* er derimot søket etter en tynn og liten kropp, men også i likhet med jeg-fortelleren i *Det vi skjuler*, bekreftelse fra andre.

Videre mener Nikolajeva (2017, s. 159) at hovedkarakterer i barnelitteraturen ekstremt sjeldent opptrer isolert, altså uten andre karakterer rundt. Hun poengterer at det nærmest er umulig å skrive barnelitteratur med kun hovedkarakteren, nettopp fordi mangel på sekundærkarakterer vil skape trøbbel for sannsynligheten i historien. Hun mener også at det finnes pedagogiske grunner til at det må være sekundærkarakter, dette fordi barn må sosialiseres og lære om menneskelige relasjoner. I tillegg til hovedkarakteren er motstanderen/antagonisten en viktig karakter (Nikolajeva, 2017, s. 150). Antagonisten opptrer som en motstander i historier. Men, det trenger ikke nødvendigvis å være én eller flere personer. Antagonisten kan nemlig også være en større helhet eller en type kraft som må håndteres, for eksempel normer i et samfunn. Antagonisten er noe jeg videre vil diskutere i analysene. Her vil det bli interessant å undersøke hvordan antagonisten blir representert i romanene.

Nikolajeva (2002, s. 94) kaller de andre karakterene som er sentrale og som handlingen er avhengig av for supporting characters. Jeg velger å bruke begrepet støttende sekundærkarakterer om supporting characters. Handlingen er altså avhengig av både hovedkarakteren og de støttende sekundærkarakterene. Ifølge Nikolajeva (2017, s. 166) kan både hoved- og støttende sekundærkarakterer være statiske, dynamiske, runde eller flate. I tillegg til støttende sekundærkarakterer beskriver også Nikolajeva andre karakterer som kan være sentrale eller perifere. Forskjellen mellom disse to typene karakterer er at de perifere karakterene kan fjernes fra handlingen uten at det får noen særlig radikal påvirkning (ibid.). Andre karakterer hun beskriver er bakgrunns- og satellittkarakterer. Satellittkarakterene er ikke nødvendigvis essensielle for handlingen, men de kan brukes for å belyse noen aspekter ved handlingen, vise kontraster i karakterisering eller for å skape variasjon (ibid.). Slike satellittkarakterer finnes både i *Det vi skjuler* og *Hva skjedde egentlig med deg?* hvor de for eksempel opptrer som elever på skolene hovedkarakterene går på. De perifere karakterene kan komme og gå i løpet av handlingen, uten å etterlate seg noen særlige spor eller bemerkelser.

De er for det meste til for å tilføye farge på fortellingen. Perifere karakterer har ingen annen rolle enn å gjøre settingen mer troverdig (Nikolajeva, 2017, s. 167).

Det er viktig å påpeke at en karakters rolle kan endre seg underveis i handlingen. En tilsynelatende perifer karakter kan plutselig få en større plass i fortellingen. Dette kan man blant annet se i *Det vi skjuler* hvor den først perifere karakteren Ida sakte, men sikkert får en større rolle i livet til hovedkarakteren, dette er noe jeg vil forklare videre i analysedelen. I løpet av analysen vil sekundærkarakterenes rolle i form av interaksjoner med hovedkarakterene spille en viktig del.

2.7 Tidligere forskning på kroppen i litteraturen

I begge de skjønnlitterære verkene jeg har valgt å analysere i denne oppgaven, spiller karakterenes følelser og tanker rundt sin egen kropp en viktig rolle. Derfor vil jeg i dette delkapittelet kommentere på tidligere forskning innenfor feltet. Unni Langås har blant annet skrevet boken *Kroppens betydning i norsk litteratur 1800-1900* (2004). Langås skrev boka i forbindelse med et forskningsprosjekt: *Kroppens betydning. Konstruksjoner av kjønn i nordisk litteratur*. Hun gjør lesninger om hvordan kroppen blir fremstilt i norsk litteratur, og nettopp hvilken betydning den har. Hun skriver at kroppen både kan være et problem eller en glede, og at man kan være fornøyd eller misfornøyd med den kroppen man har. Ifølge Langås (2004, s. 9) vil litteraturen både avspeile og skape idealer om kroppen, og om kroppens forhold til ens indre liv. Hun skriver videre at det ikke finnes noen kropp uten betydning, og at kroppen er det fenomenet som fra tidenes morgen har vært et hovedemne for både kunst og andre erkjennelsesformer. Til forskjell fra malerier, skulpturer og tegninger som gir visuelle representasjoner av kroppen, gir heller litteraturen språklige.

Langås er også redaktør for en artikkelsamling kalt *Den litterære kroppen: artikler om kropp og tekst fra Edda til i dag*. I det teoretiske innledningskapittelet stiller hun blant annet spørsmålene:

Er kroppen en materie uten mening, et naturfenomen som kulturen avsetter sine spor på? Hvilken betydning har kroppen for vår erfaring og tolkning av verden? Hva er forholdet mellom kropp, kjønn og seksualitet, og mellom kropp, sanser, tanker og språk? Er kroppen atskilt fra sjelen, og hva skjer med kroppen når vi dør? (Langås, 2005).

Langås understreker at kropp ikke alltid har blitt belyst som et eget tema for tekstanalyse. I denne artikkelsamlingen undersøkes et utvalg av tekster fra europeisk litteratur med kroppens betydning som hovedfokus.

Men på hva slags måte har kroppen blitt studert i barne- og ungdomslitteraturen? Kroppen har tidligere blitt studert i barnelitteraturen på forskjellige måter, men det kan argumenteres for at dette har blitt gjort altfor lite. Med tanke på at samfunnet stadig er i endring, og at kroppen har fått så stort fokus i sosiale medier, vil det være viktig at forskningen innenfor dette feltet fortsetter. Jeg mener ikke at fokus rundt kropp er et nytt fenomen, poenget mitt er heller at barn og unge nå til dags blir eksponert for mye kroppstematikk gjennom bruk av sosiale medier, og at dette kan skje i veldig ung alder.

Barnnorm och kroppsform – om ideal och sexualitet i barnkulturen er en skriftserie fra Centrum för barnkulturforskning ved Stockholms universitet. Hvert år publiseres ett nytt nummer av skriftserien bestående av et særskilt tema. Skriftserien inneholder forskning gjort av noen av Sveriges fremste forskere innenfor barnekulturfeltet. Noen av begrepene som ble forsket på var dikotomier som *naturlig/unaturlig*, *tjukk/tynn*, *søt/stygg*, *bra/dårlig*, *barn/voksen*, *seksuell/aseksuell*, *ønsket/uønsket*, *feminin/maskulin* og *inkluderende/ekskluderende*. En rød tråd som var gjennomgående for forskningen var ideen om at alle normer og ideal som gjennomsyrer barnekulturen både skapes og opprettholdes av mennesker, og derfor også kan omskapes eller avskaffes av mennesker (Janson, 2019, s. 6).

I Mia Österlunds kapittel «*Rumpan är stor, men byxan är trång*». *Bilderboken ur fettstudieperspektiv* diskuterer Österlund kroppsformer og -normer i bildeboken. Interessen for fett i bildeboken er en del av forskningsprosjektet *Body politics and the fat child* som Österlunds gjør sammen med to andre forskere. De undersøker hvordan fett skildres i barne- og ungdomslitteratur gjennom å anvende fettstudier. Österlund påpeker at det finnes overraskende lite, om i det hele tatt noe, barnelitterær forskning om fettstudier i Norden. Og at dette også gjelder internasjonalt (Österlund, 2019, s. 112). I avhandlingen *Constructions of the Fat Child in British Juvenile fiction (1960-2010)* (2013) skriver Flynn at feministiske fettstudier kun har fokusert på den voksne kvinnekroppen, og dermed at hun etterlyser perspektiver som inkluderer barnekroppen. Flynn påpeker behovet for å undersøke de voksne premissene til fett-teorier fra et barns perspektiv ved å også undersøke hvordan barns overvektige kropper blir fremstilt (Flynn, 2013).

Tjukke barn er nesten ikke å se er overskriften på artikkelen skrevet av Guri Fjeldberg hvor hun setter fokus på fedme som tema for underholdning. Her forklarer hun at: «Fedme skiller seg fra andre stigmaer som mørk hud eller cerebral parese ved at helsemyndighetene innprenter oss at det er bedre å være tynn enn tjukk» og stiller spørsmålet «Hvis fett er noe du blir lært opp til å føle skyld for, hvordan kan bøker og filmer tematisere fedme for et ungt publikum uten at det samtidig framstår som en indirekte kritikk av de feite?» (Fjeldberg, 11.11.2020). Fjeldberg viser i artikkelen til arbeidet til Mia Österlund og Åsa Warnquist om fettstudier, hvor Warnquist blant annet mener at «Fedme kobles til usympatiske karakterer. Det er en karakterbrist som signaliserer manglende selvkontroll og egoisme» (ibid.). Tjukke får sjeldent hovedroller i litteratur, og selv der fedme kan knyttes til positive egenskaper, blir karakterene ofte redusert til stereotyper i biroller som «den morsomme» eller «den omsorgsfulle» (ibid.). Og i Åsa Warnquists materiale finner hun overveiende negative og stereotype framstillinger av fedme gjennom store deler av 1900-tallet (ibid.).

2.8 Mat og måltider i barnelitteraturen

Fordi masteroppgaven min handler om dårlig selvbilde og har fokus rundt kropp, vil forholdet mellom dette og mat også spille en rolle i analysen av *Hva skjedde egentlig med deg?* Det vil derfor være relevant å se på tidligere forskning som gir kunnskap om mat og kropp i litteratur for unge. *Fra bordvers til bildebøker* (Dybvik & Karlsson (Red.), 2020) er en bok som gir kunnskap om både mat og måltider i barnelitteraturen. Innledningsvis forklarer Dybvik og Karlsson (2020, s. 7) at selv om mat er en kroppslig erfaring, er det også et stort og utfordrende kulturelt landskap, som vi må være med barna inn i. Barna møter mat gjennom historier, filmer, reklamer og spill, med ulike framstillinger som fristelse, nytelse, fråsing og vemmelse. Mat og måltider er roten til mange gleder, men også bekymringer for både foreldre og barna selv. Spørsmål om barnet spiser nok, for mye, eller riktig, er vanlige (Dybvik & Karlsson, 2020, s. 7).

«Det finnes en klar sammenheng mellom mat og følelser: Å spise noe godt kan få oss til å føle oss bra i øyeblikket – vi opplever velvære» (Dybvik & Karlsson, 2020, s. 7). For de aller fleste er maten en tydelig markør på hvordan vi har det med oss selv, og ikke minst med andre. Med tanke på at mat er knyttet så nært til feiringer og festligheter, er det tydelig at mat og måltider også er en måte vi knyttes sammen på. Maten kan uttrykke en konkret forbindelse mellom kroppen og det indre, altså det ytre – utseendet, og det indre – sjelslivet (Dybvik &

Karlsson, 2020, s. 7). Som jeg kommer tilbake til i analysedelen, er også maten en måte man kan trøste seg selv med, altså trøstespising eller emosjonell spising. Dette kan føre til en umiddelbar lettelse når det er noe som tynger, men det kan også føre til dårlig samvittighet i ettertid – det kan beskrives som en kortvarig lykke. I motsetning til dette er det også mange som heller mister matlysten når de opplever noe vanskelig eller sliter med vanskelige følelser. For flere kan dette være direkte knyttet til tanker man har om sitt eget utseendet, for andre er det heller kroppslige reaksjoner som styrer matlysten. Hovedpoenget her er altså at mat og følelser kan påvirke hverandre, dette er noe jeg spesielt snakker om i analysen av *Hva skjedde egentlig med deg?* hvor tydelige eksempler på dette representeres gjennom hovedpersonen Janne. I begynnelsen av tegneserieromanen bruker Janne mat som trøst for å føle seg bedre, men etter hvert slutter hun heller å spise fordi hun vil bli tynn. Dette er noe jeg vil diskutere videre i analysen.

Enten det er implisitt eller eksplisitt, er det svært mye av barnelitteraturen som omhandler mat eller har mat som et sentralt element i teksten (Dybvik & Karlsson, 2020, s. 9). Dybvik og Karlsson (2020) forklarer videre at mat har vært et element i barnelitteraturen i svært lang tid. De viser til eksempler som klassiske eventyr, Æsops fabler og bibelfortellinger. Fordi barnelitteraturen inneholder et stort mangfold av ulike tekster, blir også ulike tilnærminger mulig. Barnelitteraturen kan gi utgangspunkt for diskusjon, analyse og betraktning, i tillegg til å prøve å øke bevissthet og gode praksiser (Dybvik & Karlsson, 2020, s. 13).

2.8.1 Skam, kropp og mat

I en artikkel for *Aftenposten* forklarer Elisabeth L'Orange Fürst (2015), dr. polit. i sosiologi og professor ved sosialantropologisk institutt ved universitetet i Oslo, at mat har gått fra å være et kollektivt anliggende, til å heller bli et individuelt prosjekt hvor riktig og feil, ren og uren, fortsatt er kategorier som er aktuelle å plassere mat innenfor. Det skal sies at dette er et prosjekt som gjøres i vår tid og vår del av verden, og at det dermed ikke gjelder alt og alle. Hun poengterer at det i vårt samfunn framstår som at det er riktig å spise sunt, økologisk, lokalt og kortreist mat. I tillegg til at det er nettopp den sunne, slanke og veltrente kroppen som er idealet og norm (Fürst, 2015). Johannesen og Nordahl (2020, s. 112) skriver at «Kroppen vår er et objekt for andres blikk. Dermed gjør kroppsformer oss utsatte for å ikke kvalifisere oss som bra nok». Både hva man spiser og hvordan man ser ut sier noe om man er innafor eller ikke, i henhold til samfunnet. Det er en ting å klare å holde skjult hva man spiser,

for det trenger ikke andre nødvendigvis å få med seg. En annen ting er derimot å skjule hvordan man ser ut, det er mye vanskeligere.

Akutt skam kan ifølge Marie Farstad (2016, s. 29) beskrives som «en affekt kobla til situasjoner hvor vi opplever å feile, dumme oss ut og miste ansikt». Videre forklarer Farstad at denne formen for skam er dypt ubehagelig for vedkommende som opplever det, og at det både kan komme til uttrykk fysisk og emosjonelt. I tillegg til denne fysiske og emosjonelle opplevelsen av følelsen skam, kan skam også være knyttet til selve eksistensen vår. Det kan bli til en følelse av å være, og å være annerledes og feil som individ (Farstad, 2016, s. 29). Frønes (2001) forklarer at dagens samfunn kan kategoriseres som et oppnåelsessamfunn. Her blir mennesker kategorisert etter hvor vellykkede de er, og en tynn og trent kropp blir regnet som et tegn på nettopp vellykkethet (Frønes, 2001). Brené Brown (2014) skriver også om dette aspektet og hevder at kulturen vår er skamutsatt nettopp på grunn av holdninger knyttet til perfektjonisme, skjønnhet og rikdom. Alt dette fører videre til en kulturell stemme som forteller oss at vi aldri er bra nok, tynne nok eller pene nok (Johannesen & Nordahl, 2020, s. 114). I analysene av begge romanene vil jeg undersøke hvordan skam påvirker hovedkarakterene. I *Det vi skjuler* er det i utgangspunktet stammingen jeg-fortelleren skammer seg mest over, i alle fall til å begynne med. I *Hva skjedde egentlig med deg?* er det heller det å være tjukk som blir utgangspunktet for skammen Janne kjenner på.

Kroppsskam og skamkroppen er to ulike begreper for å beskrive skam knyttet til kropp. Finn Skårderud (2006) jobber innenfor psykiatrien og skiller mellom disse to begrepene, som er relevante i forståelsen av individets grunnleggende sårbarhet. Begrepet kroppsskam innebærer at man skammer seg over selve kroppen, og kan både være knyttet til kroppslige egenskaper og funksjoner (Skårderud, 2006, s. 45). Derimot handler begrepet skamkroppen heller om skam som oppleves kroppslig, og som kommer til uttrykk gjennom kroppslig atferd (Skårderud, 2006, s. 47). Eksempler på slik atferd ifølge Skårderud (2006, s.47) kan være at man sulter seg, selvskader, har unnvikende blick eller bøyd nakke.

3. Metode

For å svare på oppgavens problemstilling har jeg valgt litterær analyse som forskningsmetode, mer spesifikt nærlesning. Kallestad og Røskeland (2020, s. 45) understreker at det er nettopp litterær analyse som metode som er den viktigste innenfor litteraturforskningen. Likevel blir det påpekt at en slik metode må tilpasses utvalget av tekst, innfallsvinkel og forskerens teoretiske grunnlag eller orientering (ibid.). På grunn av at litterære tekster kan være så ulike, krever de også forskjellige varianter av litterær analyse. I tillegg vil litteraturforskerens håndtering av materialet og avhenge av både problemstilling og teorigrunnlag. Likevel finnes det likhetstrekk i alle litterære analyser, nemlig at forskeren må lese den litterære teksten nøye og oppmerksomt (ibid.). All analyse av litterære tekster inneholder altså elementer av nærlesning.

Jeg vil understreke at analysearbeidet mitt ikke består av en komparativ analyse av de to romanene, men heller to separate analyser som vil baseres på to ulike tilnæringsmåter. Dette fordi det er to ulike teksttyper. Jeg vil likevel til tider gjennom analysene sammenligne og referere til de to romanene, nettopp for å diskutere hvordan lignende tematikk kan uttrykkes likt eller forskjellig. Det kan nemlig vises at noen elementer kan finne plass i begge analysene, men hvor de blir behandlet ulikt. I analysen av *Det vi skjuler* vil det legges vekt på selve teksten, mens i analysen av *Hva skjedde egentlig med deg?* vektlegges både tekst og bilde – da det er en tegneserieroman. Likevel vil nærlesning være den viktigste metoden i gjennomføringen av begge analysene. Gjennom arbeidet har jeg også valgt å låne begreper fra andre fagfelt som blant annet: psykiatrien, psykologien, sosiologien og det psykolog-pedagogiske fagfeltet. Dette har vært nødvendig for å kunne forklare begreper som er sentrale i oppgaven, deriblant selvbilde, usikkerhet, skam og spisevegring.

«Å analysere (av gr. *analysis*, oppløsning) betyr generelt å plukke fra hverandre en helhet, i vårt tilfelle en tekst, for eksempel et dikt eller en ungdomsroman, for å studere enkeltdelene» (Kallestad & Røskeland, 2020, s. 47). Dette skal bidra til å forstå teksten bedre i sin helhet, samtidig som den kan gi et mer utfyllende bilde av sammenhengen teksten står i, og hva teksten kan bety i lys av den tilnærmingen man har valgt (Kallestad & Røskeland, 2020, s. 47). I en slik litterær analyse kan forskeren undersøke ulike elementer i tekstene som skal studeres, som litterære virkemidler, motiver, tema, struktur e.l. For det handler ikke bare om å beskrive, men også tolke. Målet med analysen er nettopp å forstå den litterære teksten bedre. Det blir ikke en fullgod analyse uten å reflektere over hvordan tekstelementene fungerer i en

sammenheng (ibid. s. 48). Nærlesning handler om oppmerksom lesing av tekster, eller utdrag, ofte med en spesifikk intensjon eller bevissthet (Kallestad & Røskeland, 2020, s. 46). I denne oppgaven er søkelyset rettet mot de psykiske utfordringene en karakter har/får som følge av et dårlig selvbilde. Dette gjør at jeg vil være oppmerksom på de elementene i teksten som belyser dette. For å finne disse elementene har jeg måttet nærlese romanene opptil flere ganger, dette for å gjøre et grundig arbeid.

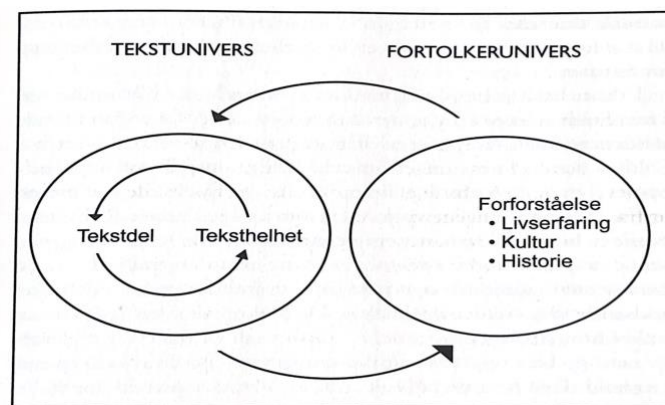
Nærlesningen av *Det vi skjuler* innebar mange pauser underveis i lesningen, hvor jeg ofte stilte meg selv spørsmål underveis som: hva er det som driver jeg-fortelleren til å oppføre seg sånn som han gjør? Og, hvordan påvirker de kroppslige forandringene selvbilde hans? Underveis i analysearbeidet bestemte jeg meg for å strukturere analysen med utgangspunkt i tre elementer jeg så på som svært relevante for å svare problemstillingen min. Det første elementet jeg undersøker i analysen er åpningskapittelet, hvor jeg har brukt nærlesning for å gå i dybden på hva omtrent hvert eneste ord. Gjennom dette analysearbeidet stilte jeg meg spørsmål om hva åpningskapittelet har å si for resten av romanens handling: hvilken informasjon gir det leseren? Hva slags forventinger får man? Hva er det jeg-fortelleren skal tilstå? Neste element i analysen var tittelen på romanen: hva ligger egentlig i tittelen? Her stilte jeg meg selv også flere spørsmål, deretter brukte jeg elementer og tekstutdrag fra romanen til å reflektere og diskutere ulike svarmuligheter. Uttrykket Det store barnet er det siste elementet som blir undersøkt i analysen. I denne delen har jeg tatt utgangspunkt i alle gangene uttrykket blir brukt av jeg-fortelleren, for å kunne svare på spørsmålet om hvilken betydning uttrykket har på ulike tidspunkt. Det finnes nemlig ikke et fasitsvar på dette, og jeg har derfor måttet reflektere rundt uttrykkets betydning ved å se på andre elementer i teksten, samt helheten i romanen. Selve uttrykket endrer nemlig ikke form, det er «Det store barnet» hele veien, men hvem som er Det store barnet eller hva det faktisk betyr, endres gjennom fortellingen.

Analysearbeidet av *Hva skjedde egentlig med deg?* har vært en annen prosess enn analysearbeidet av *Det vi skjuler*. Dette fordi *Hva skjedde egentlig med deg?* er en tegneserieroman, og dermed krever en annen form for nærlesning. Fordi tegneserieromanen er en multimodal tekst - sammenhengene av både verbaltekst og bilder - har nærlesningen primært gått ut på å reflektere over hva bildene forteller om hovedkarakterens tanker og følelser, samt hva som er blitt sagt gjennom verbalteksten, til og fra hovedkarakteren. For å svare på oppgavens problemstilling har jeg valgt å stille spørsmålet «Hva har egentlig skjedd

med Janne?»). For å svare på dette spørsmålet, har jeg valgt ut ulike elementer i tegneserieromanen som åpner opp for refleksjon og diskusjon. Utvalget av spesifikke sider/oppslag er gjort på bakgrunn av hva disse fremstiller/representerer, som jeg har sett på som relevant med tanke på problemstillingen. Dette er blant annet elementer som: andres kommentarer, foreldrenes påvirkning, samfunnets skjønnhetsideal m.m. Jeg har valgt meg ut spesifikke sider som jeg undersøker og videre reflekterer over i analysearbeidet, og jeg har sett på virkemidler som: ansiktsuttrykk, kroppsspråk og fargebruk. Flere steder i analysen har jeg tatt med skanninger av disse sidene, slik at det kan være lettere for leseren å følge med i analysen. Jeg har valgt å nummere alle sidene, istedenfor å nummere oppslag. Dette valget tok jeg på bakgrunn av at det ikke er alle steder i boken hvor et bilde omslutter et helt oppslag. Dermed ble det mer naturlig å referere til sider.

Alle litterære tekster er åpne for fortolkning (Andersen et. al, 2012, s. 14). Ofte er den litterære tekstens betydning allerede uttalt og noe leseren må slutte seg til, nettopp på grunnlag av ordene teksten består av. Andre ganger er den litterære teksten så kompleks at det ikke er mulig å finne en helhetlig forståelse eller betydning. Dette kan føre til at leseren heller sitter igjen med flere spørsmål enn svar, noe som igjen kan føre til at teksten må leses gjentatte ganger. Dette er noe jeg selv opplevde da jeg analyserte tekstene jeg har valgt meg ut, til tider satt jeg heller igjen med flere spørsmål enn svar. Dette kan man se flere steder i selve analysen, hvor jeg har valgt å implementere de spørsmålene jeg stilte meg selv i tolkningene mine. Noen ganger resonerte jeg meg fram til ulike svarmuligheter, andre ganger kom jeg ikke fram til noe spesifikt svar i det hele tatt. Men, dette er som sagt en del av prosessen når man analyserer litterære tekster.

Tolkning av en litterær tekst handler altså om *hva* den betyr. Når det kommer til strategier for tolkning av tekster, snakker man ofte om hermeneutikken. Opprinnelig brukte man hermeneutikk som et hjelpemiddel for å forstå historiske tekster. Gadamer (2010, s. 304) mener at den som vil forstå en tekst, alltid vil fullbyrde et utkast. Et slikt utkast oppstår når den første meningen i teksten vises. Han mener at forståelsen av en tekst innebærer utvidelse, eventuelt endring, av den umiddelbare meningen.

Figur 3: Litterær analyse en innføring, 2012, av Andersen, P. T., Mose, G., og Norheim, T., (red.). (2012).

Dette blir en forenklet beskrivelse av den hermeneutiske sirkel, som innebærer stadige utkast som videre gir mening. Her har jeg valgt å ta med meg et eksempel på hvordan den hermeneutiske sirkel kan se ut, som illustrer hvordan fortolkningsprosessen kan se ut.

Objektivitet spiller en viktig rolle innenfor litteraturvitenskap. De funnene man gjør må begrunnes nøye, i tillegg til at de skal argumenteres godt for. Dette for at tolkningen ikke bare baseres på egne assosiasjoner, tanker og meninger. Hagen (2003, s. 38) mener likevel at selvet er en viktig del av litteraturvitenskapen. Litteraturforskeren, ifølge Hagen, skal ha en forestilling om seg selv, både forskende og lesende. Han mener det vil bli vanskelig å lese en tekst og gjøre en vurdering, uten å ha noen som helst formening om hvordan vi føler om det vi leser. Videre beskriver Hagen (2003, s. 43) et litterært selv, som mennesker kan ha på lik linje som et sosialt selv, materielt selv og spirituelt selv – og at de kan bli påvirket av hverandre. Dette kan for eksempel forklares gjennom at hvem man er som person i livet, påvirker hva slags litteratur vi leser og hvordan vi tolker den. Dette kan være en av svakhetene ved den valgte metoden, nettopp fordi hvem jeg er kan og vil påvirke hvordan jeg forstår romanene jeg har valgt, i tillegg til å påvirke hvilke utdrag jeg velger å bruke i min analyse. Men, det kan også være en av styrkene. Samtidig har jeg prøvd å velge ut elementer uten å la personlige tanker og meninger spille for mye inn. Jeg tenker det er viktig å være bevisst på dette for å få en mest mulig objektiv og grundig analyse. Andersen et. al. beskriver også dette i *Litterær analyse en innføring* (2012, s. 14) ved at ikke alle tolkninger en leser gjør kan sees på som holdbare eller gyldige. Man står ikke helt fritt som leser til å gi en tekst betydning etter eget ønske. En litterær tekst kan nemlig ikke bety hva som helst.

4. Analyse av *Det vi skjuler*

I dette kapittelet skal jeg gjennom nærlesning gjøre en analyse av romanen *Det vi skjuler* skrevet av Eirik Huseby Sæther. Analysen vil ta utgangspunkt i spørsmålet jeg stiller i problemstillingen, nemlig om hvordan dårlig selvbilde blir fremstilt i romanen, og hvordan dette påvirker hovedkarakterens forståelse og erfaring av egen kropp. Jeg har valgt å strukturere analysen ut ifra noen momenter som jeg skal gå i dybden på gjennom nærlesning: romanens åpningskapittel «Begynnelsen og slutten», tittelen «Det vi skjuler», og uttrykket «Det store barnet». Bakgrunnen for utvalget av momentene er at de gir utgangspunkt for nærlesning om nettopp det dårlige selvbildet og usikkerheten som medfølger hos jeg-fortelleren. Åpningskapittelet gir leseren en idé om hva romanen kan handle om, men den fører også til at man stiller seg flere spørsmål, som dermed gjør at man vil lese videre. Dette kan være spørsmål om blant annet hvem som ligger i kista, hvorfor personen er død og hva som har fått personene til å gå så langt for en større kropp. I tillegg til åpningen gjør også tittelen på romanen at man stiller seg noen spørsmål: Hvem er det som skjuler? Og, hva skjuler vedkommende? Til slutt vil jeg se på betydningen av uttrykket «Det store barnet», dette fordi det refereres til uttrykket på ulike steder gjennom fortellingen – hvor det har forskjellige betydninger.

4.1 Romanens handlingsgang

Romanen tematiserer psykiske utfordringer og dårlig selvbilde, på en rå og brutal måte gjennom deskriptive skildringer av alt fra dopmisbruk, slåsskamper, voldtekter, død og selvmord. Romanen gir også leseren et dypdykk inn i tankene og refleksjonene til jeg-fortelleren. I *Det vi skjuler* møter leseren en jeg-forteller som man aldri får vite hva heter, dette fordi han stammer så fælt at han aldri får sagt navnet sitt høyt, uten å stamme. Det nærmeste man kommer med å få vite hva han heter, er at navnet mest sannsynlig starter på bokstaven «A». Jeg velger derfor videre i analysen å referere til jeg-fortelleren som både A og jeg-fortelleren.

Fra han er liten har jeg-fortelleren måttet øve på å snakke høyt, selv om han hater hvert eneste sekund av det. Da han fyller 11 år, nekter han å fortsette å øve. Ved å slutte med å øve blir stammingen vedvarende hos A, og man kan stille seg spørsmålet om livet hans ville blitt annerledes om han hadde fortsatt å øve? Ville han stammet mindre eller sluttet helt å stamme om han ikke hadde sluttet å øve? Dagen A begynner på Lambertseter videregående skole glemmer han seg for de andre elevene i friminuttet, nettopp for å slippe å måtte snakke med

noen. Han er desperat etter å ikke avsløre stammingen sin for noen, det er rett og slett for skamfullt for han at noen skal høre han stamme. Det går så langt at han slår seg selv i hodet med en stein til han svimer av og havner på sykehus. Dette skjer etter at en av guttene i klassen følger etter han og spør om han er «helt tilbakestående» fordi A ikke ønsker å snakke med han. Som leser blir jeg nysgjerrig på hva som foregår inne i hodet på jeg-fortelleren når disse hendelsene utspiller seg, spesielt med tanke på at A ser tilbake på disse og reflekterer over hva som drev han til å handle. Uttrykket «Det store barnet» er noe jeg-fortelleren referer til flere steder i handlingen, både i forbindelse med hendelsen nevnt over, hvor det er gutten som følger etter A som blir referert til som Det store barnet. Samtidig får også uttrykket etter hvert nye betydninger. Jeg stiller meg derfor spørsmålet om hva slags betydning uttrykket får gjennom handlingen, for det er nemlig ikke et statisk uttrykk. Dette er noe jeg ønsker å gå dypere inn på senere i analysen.

Det er ikke før starten av andre klasse på videregående at han begynner å trene på Elixia, hvor han etter kort tid møter både Kevin og Morten. Treningssenteret blir en arena hvor han for en gangs skyld føler seg bra, og hvor mengden trening og synlige muskler har mer å si enn enkel prat. På helsestudioet trenger han nemlig ikke å snakke noe særlig, de bare nikker anerkjennende til hverandre, spør om hvordan formen er og hvordan økten går. Det er heller ingen som spør han om hva han heter. A beskriver hvordan han føler seg på treningssenteret:

Jeg har aldri følt meg mer velkommen enn på helsestudio, jeg har aldri følt meg mer trygg. Det var bedre enn rommet mitt, for jeg kunne være aleine på gymmen, men jeg ble også sett. Det eneste kravet for å bli godtatt var at du trente minst fire ganger i uka, men aller helst burde du ha fem økter (Sæther, 2018, s. 15).

Etter en stund begynner han å trene med både Kevin og Morten, og de tre blir raskt gode venner. Det er nettopp treningen som blir grunnlaget for vennskapet deres. Stammingen er fortsatt et problem, men nå er det plutselig andre ting som opptar tiden til jeg-fortelleren. Jenter begynner å vise interesse fordi de har lagt merke til hvem han nå henger med, og ikke minst at kroppen ser mer og mer trent ut. Jaget etter en stor og sterk kropp blir stor for alle de tre guttene, og det er kanskje det eneste de faktisk har til felles, i alle fall til å begynne med. I stor motsetning til jeg-fortelleren er Kevin den mest populære gutten på skolen, og den aller beste i fotball. Alt handler om fotball for Kevin, men da han blir skada og slutter på fotball, er det helsestudio som gjelder. I motsetning til Kevin er ikke Morten noe populær, men heller en helt vanlig gutt som tilfeldigvis også begynner å trene på samme helsestudio som de to andre

guttene. De har ulike grunner for å trenge bekreftelse knyttet til egen kropp. A søker bekreftelse knyttet til kroppen sin for å skjule stammingen, Kevin føler på mange måter at han må bevare et «image» han har skapt for seg selv gjennom fotballen og det å se bra ut, mens Morten heller virker som å bli revet litt med av å se progresjonen og oppmerksomheten de to andre får – dermed vil han også se bra ut. Hvordan påvirker denne nye oppmerksomheten jeg-fortellerens selvbilde, blir det automatisk bedre av all bekreftelsen? Er alle problemene hans løst nå som kroppen er stor og sterk?

Av de tre guttene er det A som er den første som oppsøker anabole steroider. Grunnen til at han oppsøker dette er enkel, han vil bli større, og det fort. Jo større han blir, jo mer oppmerksomhet og bekreftelse får han fra de rundt seg. Både jenter og andre på treningssenteret *ser* han, *ser* kroppen hans, og det er mer enn han kan drømme om. Usikkerheten tilknyttet stammingen er der fortsatt, men fordi alt nå handler om kropp og trening, føler han ikke like mye på stammingen som han gjorde før. Det eneste folk egentlig nå bryr seg om er utseendet hans. «For et ungt menneske er kroppen alt du har» (Sæther, 2018) er noe A gjentar flere ganger i romanen, og for leseren kan det forstås som at dette er det eneste som faktisk betyr noe for han gjennom store deler av fortellingen. I starten gir treningen og utviklingen av kroppen han en form for kontroll over livet sitt, noe han aldri tidligere har følt på. Treningen blir selve symbolet på kontroll, hvert fall til å begynne med. Når Kevin og Morten legger merke til hvor mye progresjon han har, vil de også slenge seg på, og de begynner å dope seg de også.

Men, hva skjer når pillene ikke lenger gir effekten han ønsker og bivirkningene begynner å komme? Jo, da går han videre til sprøyter og rusen han får fra testosteronet er ubeskrivelig god. Når en av sprøytekurene går mot slutten tar det derimot ikke lange tiden før lykkerusen går over. Bivirkningene starter å komme og hjernen klarer ikke lenger å produsere testosteron på egen hånd. Det virkelige store dilemmaet kommer, hvor han må bestemme seg for om han skal slutte eller fortsette å dope seg, og ingen av alternativene vil føre til noe bra. Romanen forteller om den «enkle» veien til å bygge en stor og sterk kropp, men den forteller også om de negative konsekvensene som følger. Steroidene forandrer nemlig den kjemiske balansen i hjernen og medfører en psyke som ikke er den samme lenger. Å gå av steroidene betyr alvorlig depresjon og angst. Han velger derfor å fortsette å dope seg og videre bli paranoid. Desperasjonen etter å skaffe seg dop og bekreftelse blir bare større og større, og guttene begår stadig flere kriminelle handlinger for å skaffe seg penger og selvtillit. Med tanke på at jeg i

problemstillingen stiller meg spørsmålet om hvordan romanen fremstiller dårlig selvbilde, samt hvordan dette påvirker hovedkarakterens forståelse og erfaring av egen kropp, vil det i analysen være interessant å se hva forandringene på kroppen gjør med selvbildet til jeg-fortelleren. Hvordan føler han seg egentlig nå som kroppen blir større? Blir selvbildet egentlig noe bedre?

4.2 Åpningskapittelet

Det vi skjuler har en kronologisk oppbygning som følger jeg-fortellerens synsvinkel gjennom en lengere periode i livet hans. Boken er ikke bygd opp av tradisjonell kapitteinndeling, men har heller syv ulike overskrifter/titler som deler opp handlingsforløpet i ulike stadier i jeg-personens liv: «Begynnelse og slutten», «Fødselen», «Barndommen», «Ungdomstid», «Unge voksne», «Menn», «Barn igjen». Når man ser på denne inndelingen kan det nesten se ut som en slags reise-struktur. Reisestrukturen i *Det vi skjuler* innebærer en slags indre reise hos jeg-fortelleren. «Ikkje sjeldan blir reisa uttrykk for ei indre utvikling. ... Erfaringane gjer at personen er ein annan etter reisa enn han eller ho var før.» (Birkeland, Mjør & Teigland 2019, s. 72). Ifølge Birkeland, Mjør og Teigland vil altså hovedpersonen være en annen etter reisen, og dette gjelder for jeg-personen i boken. I *Det vi skjuler* har jeg-fortelleren opplevd mye over flere år, og det har gjort han til en mindre naiv person enn det han var da han var yngre. Det er en reise hvor han går fra å være et lite og usikkert barn, til å være en ung voksen som lever en skadelig livsstil, til og til slutt ende opp like sårbar og usikker som det lille barnet han var til å begynne med.

Det finnes likevel viktige brudd med denne kronologien i handlingsforløpet. Det første bruddet på kronologien finnes allerede i første kapittel og man kan tolke bruddet som en slags prolepse der A forteller i nåtid. Kapittelet har tittelen «Begynnelsen og slutten», er kort og fyller så vidt én side. Selve tittelen på åpningskapittelet gir et hint om at det som fortelles her omslutter resten av fortellingen, og dette blir støttet av verbtidene. Det fortelles om en begravelse, men ikke hvem det er som ligger i kista. Leseren får ikke vite at det er Morten som ligger død i kista før på side 180, (Sæther, 2018) når A ringer Bjørg (søsteren til Morten) for å høre om han og Kevin kan komme på besøk. Her forteller Bjørg at Morten døde samme natt. Nikolajeva (2002, s. 180) skriver at en prolepse, altså en foregripelse, kan bidra til å belyse karakterers naivitet eller mangel på forståelse på et tidspunkt ved å gi leseren innsikt i hva som vil skje senere i handlingen. I *Det vi skjuler* skaper åpningskapittelet, som man kan se på som en prolepse, et frampek der det skapes en nysgjerrighet hos leseren om å finne ut av

hvorfor ting har blitt som det har blitt for jeg-fortelleren. Leseren blir også oppmerksom på at kapittelet er skrevet i nåtid, og at det som kommer videre i romanen mest sannsynlig vil være handlingsforløpet som ledet opp mot episoden som blir beskrevet. I romanen virker det som jeg-fortelleren gjennom retrospektive refleksjoner kommer fram til en slags forståelse, han ser tilbake og vet fra det punktet han nå forteller at han skal gjennom en modning.

Åpningskapittelet gir uttrykk for at jeg-fortelleren innser at han har vært naiv. Etter man har lest romanen ferdig og ser tilbake på åpningskapittelet kan det også gi inntrykket av at han fortsatt er litt naiv. Blant annet fordi han mener han kommer til å ende opp slik som Morten, nettopp fordi de har vært gjennom de samme fysiske forandringene. Det han derimot ikke nevner her er kreftsykdommen som faktisk tok livet til Morten. Men, kreftsykdommen kan jo også være en konsekvens av livsstilen hans. Dette er derimot noe man ikke får svar på gjennom romanens fortelling, og det er dermed vanskelig å svare på.

Romanen åpner opp med:

Da han var i live, elska han å bli beundra. Men det er ikke derfor han ønska å bli syna i en åpen kiste. Kroppen skal være en advarsel.

Han kan ikke veie mer enn noen og førti kilo. Foreldrene har tatt på han konfirmasjonsdressen som han vokste ut av som sekstenåring, men nå er den for stor. Han ser ut som en dukke, uten hår, og helt hvit i ansiktet (Sæther, 2018, s. 6).

På dette tidspunktet i lesningen vet man som sagt ikke at det er Morten det er snakk om. Så det vil være naturlig at leseren stiller seg spørsmål om hvem dette kan være og hvorfor personen er død. Videre blir det en liten pause i lesningen da neste setning starter på en ny linje. Ved å la denne ene korte setningen stå for seg selv, gjør det så den virker ekstra viktig. Ordene får større betydning enn de ville fått hvis de sto som en bisetning sammen med resten av teksten. Ordet advarsel forbindes ofte med noe som er farlig, skummelt eller dårlig: som en rød trekant på en pakke med medisiner, hvor det signaliserer fare. Igjen åpner det opp for spørsmål hos leseren: hvorfor skal kroppen være en advarsel? Leseren vet heller ikke på dette tidspunktet hvorfor Morten hadde et ønske om åpen kiste. Dette får man ikke vite før mot slutten av romanen, da A snakker i telefonen med Bjørg og hun sier at «Han ville at dere skulle se han. Etter at han døde» (Sæther, 2018, s. 180). Det virker som ønsket kommer av at Morten ville at A og Kevin skulle se skjebnen deres om de ikke endrer livsstilen sin. At den tynne og døde kroppen hans skulle være en vekker, hvis de ikke endrer måten de lever livet

sitt på, vil de snart ligge under bakken sammen med han – det er altså Mortens advarsel til A og Kevin. For de tre har jo levd et likt liv de siste årene. Et liv fylt med trening, dop, vold og andre forbrytelser.

Jeg-fortelleren beskriver kroppen i kista som dukkelignende, tynn, uten hår og helt hvit i ansiktet. I tillegg til dette forteller han at foreldrene til Morten har tatt på han konfirmasjonsdressen, som nå er blitt for stor. Noe som igjen symboliserer hvor tynn og syk han må ha vært da han døde. For Morten var jo på et tidspunkt like stor og sterk som både A og Kevin, og de to ville aldri ha passet konfirmasjonsdressen sin nå. Det viser en stor kontrast mellom hvordan Morten nå ser ut, og hvordan han så ut når han fortsatt drev på med det samme som de to andre. Det blir altså en advarsel på hvor galt det kan gå gjennom å leve en sånn livsstil. Med disse beskrivelsene blir det mulig for leseren å lage et tydelig bilde på hvordan personen i kista ser ut. Etter beskrivelsene av liket sier A at: «Vi er to unge menn som står foran kista, og vi symboliserer alt han var og det han døde for.» (ibid.). Man får ikke vite det på denne siden, men etter å ha lest romanen skjønner man at det er Kevin som står sammen med A ved kista. Videre beskriver A hvordan kroppen han og Kevin har ser ut, som også Morten hadde en stund før han ble syk og døde. «120 kilo uten underhudsfett, blodårer som ligger blå og tykke utenfor huden, smal midje med six-pack og kuleforma skuldre. Nakkemuskulaturen og det brede kjevepartiet kunne tilhørt et rovdyr» (ibid.). Beskrivelsene er ikke noe man ville gjort om en «normal» kropp. 120 kilo uten underhudsfett virker som en uoppnåelig kombinasjon, i alle fall uoppnåelig i en realistisk verden uten dop. A beskriver også selv i åpningskapittelet at det ikke finnes noen størrelser på dresser som passer til den «uvanlige kroppen», som igjen står i stor kontrast til konfirmasjonsdressen Morten har på seg.

Ved å si at nakkemuskulaturen og kjevepartiet kunne tilhørt et rovdyr, kan man stille seg spørsmål om det kan ligge noe mer bak rovdyruttrykket enn bare utseendet. Kan det symbolisere noe mer? For eksempel levemåten eller instinktene et rovdyr har? Etter hvert som man leser videre i romanen kan man se at rovdyruttrykket kan sees i sammenheng også med måten A handler på, i tillegg til både Kevin og Morten. Dette i forbindelse med både voldshendelser mot fremmede og seksuelle overgrep de gjør mot jenter. Rovdyr kan kjennetegnes som et dyr som jakter og dreper andre dyr for så å spise de. Kanskje de tre guttene i fortellingen kan beskrives som rovdyr i den forstand at de jakter etter den største kroppen, anerkjennelse og tar det de vil, samme hva det må koste/eller på hvem som helst sin bekostning? Kanskje det er selvtilliten de får av alt dopet som driver de til å oppføre seg

som rovdyr? Nettopp fordi de ikke ser konsekvensene av handlingene sine verken i før eller ettertid.

I tillegg til å beskrive de fysiske delene av hvordan kroppen deres ser ut, gir også A en beskrivelse av hjertet sitt: «Hjertet mitt har vokst og trykker mot brystbeina» (Sæther, 2018, s. 6). Det kan tolkes som at hjertet har vokst seg stort på grunn av bruken av de anabole steroidene, og at A dermed beskriver selve følelsen av hjertet som trykker mot brystbeina. I andre sammenhenger kan et voksende hjerte være et språklig bilde som symboliserer følelser som kjærlighet og omsorg, eller personlige evner som empati og sympati. En nybakt mor kan bruke uttrykk som at «hjertet har vokst» etter at barnet hennes kom til verden. Det kan tenkes at også A bruker uttrykket med mer betydning enn kun det fysiske aspektet. Kanskje hjertet har vokst seg stort i forbindelse med selvbildet til hans? At på et tidspunkt så har hjertet vokst fordi han føler seg bra? Eller kanskje motsatt, at det har vokst på grunn av alt det vanskelige han har gjennomgått? Han står tross alt i begravelsen til en av sine beste venner da han nevner det voksende hjertet sitt.

Etter å ha snakket om den fysiske kroppen han nå har, poengterer han at «...et slikt resultat krever et stort offer» (ibid.). Hva dette offeret er kan det virke som han beskriver i det neste avsnittet, når han sier at man må gi opp alt annet i livet for å oppnå en slik kropp. Det første han nevner når han ramser opp hva man må ofre er «livet», og kanskje kunne han stoppet oppramsingen der? For hva mer er det å ofre om du har ofret selve livet ditt? Man kan tenke seg at det A har ofret, også kan tolkes som offer? Det er nemlig ikke bare ofringer gjort av A, men også mange personer han har gjort til offer gjennom handlingen. Det kan være alt fra å ta helt avstand fra foreldrene sine, drapet på Jon (s. 77), alle jentene som er blitt voldtatt, eller alle menneskene som har blitt ranet eller banket opp.

Et eksempel på et annet offer er Ida. Ida er en karakter man blir introdusert for tidlig i fortellingen, og som både kommer og går i løpet av romanen. A og Ida har en komplisert relasjon, de går fra å være venner, til samboere, til å ikke ha kontakt, til å igjen ha kontakt. I løpet av fortellingen misbruker han Ida både fysisk og psykisk. Med fysisk misbruk tenker jeg på alt fra det første møtet mellom A og Ida (s. 24) hvor A fortsetter å tvinge fingren sin inn i henne selv om hun flere ganger uttrykker at hun får vondt, til første gangen han voldtok henne (s. 45). En av grunnene til at A litt senere i handlingen lar Ida bo hos han er fordi kjæresten hennes Jon er voldelig mot henne, og fordi han har dårlig samvittighet. Denne tolkningen

kommer av at A sier «Så lenge hun ble boende, hadde jeg ikke voldtatt henne» (s. 73). Det er nok naiviteten og mangelen på erfaring sosialt som gjør at A fortsetter å ha sex med Ida, selv om det for leseren er tydelig at hun ikke er kåt eller får noe positivt ut av samleiene. Samtidig forteller A om at Ida klager over magesmerter og at hun brekker seg inne på badet.

«... hun spiste ikke nok til å ha noe å kaste opp, det var en generell kvalme, skapt av ufordøyde følelser» (Sæther, 2018, s. 74). Selv om han påpeker dette, endrer det likevel ikke hvordan de to samhandler med hverandre. Det virker som Ida heller bruker A for å utføre en slags selvskading mot seg selv (s. 71). Kanskje hun gjør det for å prøve å glemme alt det vanskelige hun har opplevd? Som en slags flukt fra virkeligheten? A reflekterer selv over dette og stiller seg spørsmålene: «Brukte hun sex for å få makt over andre? Eller hadde Jon behandla henne så dårlig at hun så på seg sjøl som en kropp som andre kunne bruke?» (Sæther, 2018, s. 72). Litt tidligere i handlingen nevner A hans og Jons forhold til selvbilde, og sammenligner det med Idas. «På samme måte som vi baserte selvbildet på den fysiske størrelsen, baserte hun selvbildet på menns interesse, og hun var så selvopptatt at hun ikke oppdaga at Jon ble psykisk syk (Sæther, 2018, s. 40). Dette gir igjen en følelse av at A ikke forstår Ida, da han heller mener hun er selvopptatt enn å se ting fra hennes ståsted.

«Dette er min tilståelse» (Sæther, 2018, s. 6) er den siste setningen i åpningskapittelet og den kan etterlate leseren med noen spørsmål: leste man nettopp tilståelsen? kommer det en tilståelse? hva er det som skal tilstås? Etter å ha lest ferdig romanen får man en følelse av at man nettopp leste en lang tilståelse, og at det er dette A mente med den siste setning i åpningskapittelet. Nettopp fordi han forteller om alt som har skjedd så langt i livet sitt, uten å holde igjen på noe. Det virker som han tar et slags oppgjør med seg selv hvor han for første gang legger alle kortene på bordet. Et spørsmål man kan stille seg er om det er hele fortellingen man nettopp leste som er selve tilståelsen han leverer til politiet i siste kapittel? Det kan tenkes at det er det, med tanke på at A sier «A-a-alt står her. Jeg tok ut en stor bunke med papirer fra plastposen» (Sæther, 2018, s. 187). Men, det er ikke nødvendigvis akkurat den samme, men noe lignende.

4.3 Hva skjuler tittelen?

I denne delen av analysen vil jeg undersøke hvilken betydning tittelen «Det vi skjuler» har gjennom teksten. Etter hvert som man leser romanen, kommer tittelens flertydighet mer fram, det er mye som skjules og flere som skjuler, ikke bare jeg-fortelleren. A skjuler blant annet stammingen sin, han skjuler at han doper seg, han skjuler kroppen sin og bivirkninger av

doping, A, Morten og Kevin skjuler alle de ulovlige aktivitetene de holder på med – ikke bare for omverdenen, men også hverandre. Jeg vil nå undersøke hva slags betydning det å skjule har for jeg-fortellerens selvbilde og hvordan det påvirker kroppen hans.

4.3.1 A vil skjule stammingen

Store deler av handlingen foregår i jeg-fortelleren indre verden. Fortellerstemmen er personal, som kjennetegnes av at hovedkarakteren kommer frem som et «jeg» i teksten. Det er dermed A som formidler handlingen til leseren. Leserens tar del i både hans dialoger – som ofte foregår på SMS – og observasjoner, dette blir ofte underbygget av retrospektive refleksjoner rundt det han ser og opplever. De umiddelbare retrospektive refleksjonene blir som oftest fremstilt som en form for indre monolog. Gjennom dette kan leseren få større tilgang til jeg-fortellerens indre verden og muligheten til å selv sette i gang en tankeprosess rundt det som foregår. Det kan også gjøre at leseren blir godt kjent med A gjennom romanen.

I *Det vi skjuler* er det som nevnt tidligere stamming som er roten til det dårlige selvbildet hos jeg-fortelleren. Ifølge Norsk Helseinformatikk (NHI, 2022) defineres stamming som ufrivillig manglende flyt i språket og ujevn tale. Som oftest viser stammingen seg gjennom repetisjoner av lyder, stavelser eller ord. Vanligvis vil en som stammer særlig slite med første ytring og første stavelse av et ord. Dette er noe man kan kjenne igjen i romanen gjennom jeg-fortellerens beskrivelser av sin egen stamming. Når han i begynnelsen av romanen beskriver stammingen sin sier han at:

Jeg stirrer ned i gulvet og begynner på første stavelse, hakker løs på den som om den er en ugjennomtrengelig mur. Så drysser det noen løse partikler og jeg kommer meg videre til neste stavelse og hakker mens hele kroppen rister. Jeg må ta en pause for å trekke pusten, men halsen har snurpa seg sammen og lar meg bare gispe (Sæther, 2018, s. 7).

Eldre barn og voksne som stammer vil ofte utvikle former for avledende atferd for å prøve å skjule stammingen (NHI, 2022). Avledende atferd kan være å erstatte vanskelige ord, bruke utropsord eller rett og slett endre hele setninger. Det er heller ikke uvanlig for stammere å si noe annet enn hva de egentlig hadde tenkt til å si for å prøve å redusere stammingen (NHI, 2022). Slik avledende atferd blir også beskrevet av jeg-fortelleren når han snakker om at han unngår spesielle ord, og at disse ordene ofte knyttes til et negativt minne. Istedenfor å kalle dette avledende atferd beskriver A dette som triks han har lært seg for å forsøke å skjule stammingen. Blant annet kan disse triksene innebære å gjenta det foregående ordet, før han videre prøver seg på et vanskelig et, eller bare later som om han får et hosteanfall. Andre triks

er å bytte ut norske ord med engelske, eller å legge til ord som «på en måte». Det ordet A hater mest å uttale er sitt eget navn, og det kan tolkes som at det er derfor man heller aldri får vite hva han faktisk heter. Grunnen til at han hater sitt eget navn mest av alt, er nettopp fordi det er det ene ordet han ikke kan bytte ut. Her finnes det også unntak, nettopp fordi han ofte velger å si et annet navn når han hilser på nye folk som han tenker han ikke kommer til å se igjen. I tillegg hender det at han kun sier «Hyggelig å treffe deg» (Sæther, 2018, s. 7), da tror nemlig de fleste at han allerede har sagt navnet sitt og tenker ikke noe mer over det – tenker A.

Det er også vanlig at stammingen følges av blinking med øynene, rykking i kjevene, i tillegg til ufrivillige bevegelser av hodet eller andre kroppsdelene (NHI, 2022). Denne påfølgende oppførselen er ikke nødvendigvis en del av stammingen, men heller et følgende uttrykk for frustrasjon hos den som stammer, og kan være et forsøk på å redusere stammingen (NHI, 2022). A beskriver lignende fysiske reaksjoner han må ty til når han skal prøve å snakke, og mener at selv om stammingen har stor betydning for det sosiale, føler han selv at det i høyest grad er en fysisk tilstand. Han sier blant annet at «Du slipper opp for luft, magemusklene trekker seg sammen, halsen snurpes inn, kjeven kan spenne seg så det smeller i senefestet. Du knytter hendene og tramper med foten for å kaste opp ordet som sitter fast i brystet» (Sæther, 2018, s. 7). Denne typen bevegelser vil ofte virke mot sin hensikt ved å kunne forverre strammerens forlegenhet og heller øke frykten for å snakke (NHI, 2022). Barn og unge som sliter med stamming kan ha økt risiko for å utvikle både lese- og skrivevansker (ibid.). Hos flere kan stammingen ha stor betydning for personens psykiske helse, og kan utvikle seg til betydelige vansker med kommunikasjon og sosiale problemer, i tillegg til at det kan medføre ulike former for angst og depresjon (ibid.). Dette samsvarer med jeg-fortellerens vansker i romanen.

Selv om jeg-fortelleren som nevnt tidligere mener stammingen påvirker den fysiske tilstanden hans mest, viser det seg derimot gjennom både eksemplene over og gjennom mer lesning at det definitivt også påvirker hans psykisk tilstand i stor grad. Han nevner også at det påvirker det sosiale, men det virker som han ikke selv er innforstått med hvor mye det faktisk påvirker han. Derimot kan det tolkes av lesere at den psykiske tilstanden også blir preget i stor grad, på grunnlag av jeg-fortellerens beskrivelser av hvordan han har det inni seg i vanskelige situasjoner. Han sier blant annet at «Det er en kamp som aldri tar slutt, og jeg har kun pusterom når jeg er aleine» (Sæther, 2018, s. 8). Å beskrive en tilstand som en kamp gir

uttrykk for at dette er svært slitsomt og tøft for jeg-fortelleren. Det høres spesielt slitsomt ut med tanke på at han sier han kun får pusterom når han er alene. Ifølge A er det ingen stammere som stammer når de er alene, og det gir derfor mening at han kun «slapper av» når han er det. Gjennom alle beskrivelsene nevnt over sitter man igjen med et inntrykk av at stammingen virkelig er altoppslukende i livet til A. Med tanke på at alle situasjoner som innebærer å måtte kommunisere med andre er så tøft, er det ikke rart at det påvirker hans selvbilde, sosiale liv og hverdag generelt. Dette er noe jeg nå vil diskutere videre.

Jeg-fortelleren tar med seg stammingen og usikkerheten som følger, gjennom både barne- og ungdomsskolen. Han lærer seg som nevnt måter å skjule stammingen på, men han har ingen venner og er hele tiden redd for å bli avslørt. Å bli avslørt er noe A selv nevner flere ganger i romanen, og det blir derfor tidlig tydelig for leseren at stammingen er noe han vil holde skjult.

«Er du helt tilbakestående eller? Hva heter du?»

Han ville vite navnet mitt så han kunne fortelle om meg til de andre.

«Frank.» Jeg spytt ut ordet.

Han lo. «Vi går i samme klasse. Jeg husker at du ikke heter Frank. Faen, du er jo gæren. Hva heter du?

Det var noe på A ...»

Jeg prøvde å si begynnelsen av navnet mitt, men hørte bare hakkinga og hjerteslagene.

«Faen, klarer du ikke si navnet ditt? Er det derfor du glemmer deg? Hæ? Frank?» Latteren hogg i brystet mitt (Sæther, 2018, s. 10-11).

Igjen opplever A latterliggjøring på grunn av stammingen sin, noe som er hans største frykt og usikkerhet. Det er rett og slett så ille og skamfullt at han velger å slå seg selv til blods rett etter hendelsen. Gjennom bruk av retrospeksjon, reflekterer han over om han gjør dette fordi han ikke vil at Det store barnet skal gjenkjenne han, eller om han ikke har lyst til å gjenkjenne seg selv: «Gjorde jeg det for at Det store barnet ikke skulle kjenne meg igjen? ... Eller brukte jeg steinen fordi jeg ikke ville kjenne igjen meg sjøl?» (Sæther, 2018, 11). Sett i retrospekt er han altså ikke sikker på om det handler om andres syn på han eller hans eget syn på seg selv. Han er så preget av usikkerheten rundt stammingen at det virker som det ikke finnes grenser han ikke er villig til å trække over for å unngå å bli avslørt. Nok en gang omtaler han den andre personen som Det store barnet, selv nå som han går på videregående skole, og de praktisk talt ikke er barn lengre. Dette får meg til å tenke at det ikke nødvendigvis er snakk om faktisk fysisk størrelse, men heller hvor liten A føler seg i forhold til andre. Begrepet liten i den sammenheng som blir brukt her, kan beskrives som en følelse og oppfatning en person har om seg selv og sitt selvværd. Det er tydelig for meg at A ikke føler noe godt om seg selv,

og dermed føler seg liten i forhold til andre (s.10-11). Etter hendelsen sier A at «Jeg kunne ikke skade meg sjøl neste gang jeg ble avslørt. Hele tida så jeg etter nye metoder for å skjule meg» (Sæther, 2018, s. 12).

«En kjæreste ville avslørt stamminga, hun ville komme for nære» (Sæther, 2018, s. 19) uttrykker A når det er snakk om å få seg kjæreste. Han vil altså ikke få seg kjæreste med tanke på at hun ville avslørt stammingen. Og det er nettopp derfor han på dette tidspunktet bare «snakker» med jenter over internett, spesielt ved å sende nakenbilder på snapchat (s. 18). Han lar altså det dårlige selvbildet og skammen tilknyttet stammingen påvirke han så mye at han ikke vil la noen bli ordentlig kjent med han. Igjen viser dette hvordan stammingen ikke bare påvirker jeg-fortellerens fysiske tilstand – som han selv påstår – men også hans psykiske tilstand. Konsekvensen er nemlig at han i svært liten grad tillater seg selv å kommunisere med andre. Dette gjør at han ikke ytrer verken tanker eller følelser med menneskene rundt seg. Det er usikkerheten hans rundt stammingen og redselen for å vise hvem han egentlig er som stopper han fra å slippe noen ordentlig inn. På grunn av den konstante kampen om å skjule stammingen, går han glipp av mange muligheter til å skape relasjoner med andre mennesker. I tillegg til at det også påvirker de relasjonene han allerede har, som for eksempel med foreldrene sine.

4.3.2 Skjuling av dopingens fysiske og psykiske bivirkninger

Andre ting jeg-fortelleren vil skjule i fortellingen er det faktum at han doper seg med blant annet anabole steroider. Én ting er å skjule det fysiske dopet og når han tar piller eller setter sprøyter, en annen ting ved dette er å skjule dopingens fysiske og psykiske bivirkninger. Det er nemlig mange bivirkninger som kan oppstå som følge av å ta anabole steroider. Det er interessant at han til tider må skjule kroppen sin, det han egentlig er mest opptatt av å jobbe for og vise fram til omverden. Dette fordi bivirkningene han får fra steroidene er så synlige og gjør at selvbildet blir dårlig i de periodene han må skjule kroppen sin. Et eksempel på bivirkningene er alle kvisene han har fått på ryggen: «Jeg ville ikke at hun skulle få muligheten til å ta på ryggen min, da ville hun kjenne kvisene» (Sæther, 2018, s. 44). Om A her mener at Ida ville skjønt at han doper seg er usikkert, det kan like godt være at han synes det faktum at han har kviser er ekkelt, og at han ikke vil at Ida også skal tenke dette om hun hadde tatt/sett på ryggen hans.

Enda en ting A holder skjult for Ida er det de falske tennene han har: «Vi kyssa aldri. Jeg var redd for at hun skulle oppdage de falske tennene» (Sæther, 2018, s. 74). Tennene mistet han etter at Jon prøvde å drepe han (Sæther, 2018, s. 60). «Jeg kunne ikke flytte inn sammen med Ida. Da vil hun se for mye av meg, det var det som hadde skjedd i sokkelleiligheten» (Sæther, 2018, s. 141). Her refererer han til den tiden Ida flyttet inn hos han den perioden Jon var voldelig mot henne, og da A drepte Jon. På dette tidspunktet følte han at hun kom for nærme, at hun så for mye av han, og det vil han altså ikke at skal skje igjen.

A holder seg inne i de periodene han ikke går på steroidene fordi han ikke vil at noen skal se at han er dårlig. Dette er enda en form for å skjule, her er det han selv han vil holde skjult. Han skjuler kroppen sin, men også hvor dårlig selvbildet hans blir i de periodene. Han forteller flere ganger gjennom fortellingen at han blir deprimert når han ikke går på en kur, han sier blant annet at:

Noen dager seinere pissa jeg blod og måtte gå av tablettene. Jeg ble deprimert, og jeg stamma til og med når jeg var aleine på rommet mitt og snakka til meg sjøl, og det skal egentlig ikke være mulig. Jeg ville ikke se meg sjøl i speilet, og jeg sendte ingen *snaps*. Igjen ville jeg være usynlig (Sæther, 2018, s. 45).

Dette eksempelet viser hvordan den fysiske bivirkningen av å tisse blod får A til å gå av tablettene. Selv om det å tisse blod kan virke svært alvorlig, virker det som at det er den psykiske tilstanden han havner i han tenker mest på. Igjen kommer stammingen i fokus, og det faktum at han stammer selv når han er alene, får det til å virke som han er veldig dårlig. Det er svært interessant at han stammer selv når han er alene, nettopp fordi han tidligere har sagt at han kun stammer når han skal snakke med andre. Kontrasten mellom hvordan han har det på og av en kur er enorm. Hvordan selvbildet hans er, er nemlig avhengig av om han er rusa eller ikke. Han går fra å ha et fantastisk selvbilde og å være «kåt på seg selv», til å ikke engang ville se seg i speilet, slik som han nevner i eksempelet over. At han heller ikke sender *snaps*, gir leseren enda en grunn til å tenke at han er svært dårlig, nettopp fordi dette er en ting han pleier å gjøre når han føler seg bra. Når selvbildet er bra, vil han vise seg fram til hele verden og han føler seg nærmest uovervinnelig. Derimot når selvbildet er dårlig, vil han gjemme seg og klarer ikke engang å se på seg selv i speilet.

A skjuler også hårtap som følge av å ta de anabole steroidene: «Jeg fikk en del bivirkninger halvveis ut i kuren. Det verste var at jeg begynte å miste håret. ... Jeg brukte allerede caps for

å skjule arret etter å ha blitt slått med flaske, ingen på skolen hadde merka at jeg mista håret» (Sæther, 2018, s. 53). Ved å bruke caps hele tiden, skjuler han enkelt for de rundt seg at han er i ferd med å miste håret. Det kan kanskje virke som en bagatell at han går med caps, men hvis man ser på det store bildet, er dette enda en faktor som kunne spilt inn når det kommer til sjansen for å bli avslørt. Det er nemlig ikke sånn at én av bivirkningene nødvendigvis ville avslørt han. Men, om han ikke hadde klart å holde flere av bivirkningene skjult, kunne kanskje noen ha skjønt hva som foregikk.

«Det er så mye. Drap og voldtekt. Og ran. Salg av steroider. Vold. Smugling. Narkotika. De kommer til å hate meg» (Sæther, 2018, s. 186). A gjør en oppramsing av tingene han har gjort de siste årene når han snakker med Ida om å tilstå til politiet. Alle de tingene han ramser opp, er ting han gjennom romanen har prøv å skjule. Et viktig aspekt ved skjulingen er at det ikke bare er A som har skjult gjennom fortellingen, som også tittelen gir uttrykk for ved at det står «vi» og ikke «jeg». Kevin og Morten har nemlig også skjult gjennom fortellingen. De har drevet med tilsvarende handlinger som A, og de har også vært avhengige av hverandre for å gjennomføre de fleste av handlingene. For det første prøver de alle å skjule at de doper seg for omverdenen, derimot har de som oftest vært ærlige med hverandre om hva de tar av dop osv. Det de derimot skjuler, i alle fall til å begynne med, for både hverandre og omverdenen er blant annet hvordan de misbruker jenter. De er alle med på å dope ned jentene for å få de til å ligge med dem. Men, det at Morten doper ned jentene med voldtektsdop, for så å voldta de mens de er bevisstløse, er ikke noe jeg-fortelleren er klar over til å begynne med. Som leser kan man lure på hva forholdet til Kevin og Morten har hatt å si for selvbilde til jeg-fortelleren. Ikke minst hvordan A forstår og erfarer sin egen kropp sammenlignet med de andre guttene. Til å begynne med så han oppmerksomheten Morten fikk av å se bra ut, og dette påvirket han til å selv ville ha en stor og sterk kropp. Det er åpenbart at kroppen deres har hatt en stor påvirkning av den oppmerksomheten de fikk i ungdomstiden, for det var jo etter at de fikk denne kroppen at de fikk bekreftelse.

Til tross for alle gangene han har prøvd å skjule hvem han er for Ida, kommer det til slutt et vendepunkt i slutten av fortellingen. Det er når han står utenfor leiligheten til Ida før han går til politiet at han sier: «Kanskje vi kunne hjelpe hverandre med å finne den vi egentlig var. Under alt det vi har bygget opp. Under alt vi hadde revet ned. For å gjemme oss» (Sæther, 2018, s. 185). Det virker altså som om han har kommet til et punkt hvor han ikke kan gjemme seg lenger, at han ikke lenger vil skjule hvem han er. Ida vet jo tross alt nesten alt om han

allerede, men det har kanskje tatt han helt til nå å faktisk innrømme for seg selv at det er greit at hun vet? At han endelig vil vise hele seg, ikke bare til Ida, men seg selv? «Det handler ikke om å få hjelp. Det handler om ikke å skjule seg. Du har gjemt deg hele livet» (s. 186) sier Ida før A går inn og leverer tilståelsen sin til politiet. Her er Ida også en pådriver om at A må slutte å gjemme seg. Det kan virke som at Ida er den eneste personen A faktisk hører på, med tanke på at han presser seg til å gå inn på politistasjonen.

4.4 Det store barnet

Vi husker at Nikolajeva forstår protagonisten som karakteren som står i sentrum av fortellingen og den karakteren historien roterer rundt (se kapittel 2.6.1). Med utgangspunkt i kriteriene for protagonister som forklart i teorikapittelet, kan man trygt si at jeg-fortelleren er protagonisten i romanen. Leseren blir presentert for handlingen i A sitt liv gjennom en framstilling av hans indre verden. Fortellerstemmen er personal, som kjennetegnes av at hovedkarakteren kommer frem som et «jeg» i teksten. Det er dermed jeg-fortelleren som formidler handlingen til leseren. Leseren får innsikt i både hans dialoger og observasjoner, og dette blir ofte underbygget av retrospektive refleksjoner rundt det han ser og opplever. De umiddelbare retrospektive refleksjonene blir som oftest fremstilt som en form for indre monolog. Gjennom dette kan leseren få større tilgang til jeg-fortellerens indre verden og muligheten til å selv sette i gang en tankeprosess rundt det som foregår. Ifølge Nikolajeva (2002, s. 89) er det forventet at protagonisten skal gå gjennom ulike prøvelser. A går igjennom en stor mengde med både oppturer og nedturer, og vi som leser får være med på alt gjennom handling, dialoger og tanker. Antagonisten i skjønnlitteraturen representerer derimot for eksempel en utfordring eller et hinder for protagonisten i en historie. Men er det mulig at protagonisten også kan være antagonisten i én og samme handling? Dette er noe jeg har lyst til å undersøke.

Det er i kapittel to, på side seks at jeg-fortelleren nevner Det store barnet for første gang. Her forteller A om sitt klareste minne fra barnehagen, som omhandler Det store barnet. Han forteller:

Jeg kan ha vært fire år og sitter i sandkassa. Barnet som står utenfor kanten av sandkassa er enormt. Sjølden dag i dag er Det store barnet større enn meg. Gutten ler av meg, og jeg veit det er fordi jeg har sagt noe. Han hermer og lager en hakkende lyd. Jeg må ha blitt plaget av en rekke følelser: skam, underlegenhet og frykt. Jeg tror jeg begynte å stamme fra den dagen. (Sæther, 2018, s. 6).

Ut ifra utdraget er det klart at episoden i sandkassen har gått svært inn på jeg-fortelleren, og at han markerer dette som begynnelsen på stammingen sin. Usikkerheten og skammen han kjenner på rundt stammingen begynte altså allerede i barnehagen. Han beskriver følelsene skam, underlegenhet og frykt på grunn av hvordan han blir møtt av Det store barnet. Når han beskriver det andre barnet som Det store barnet kan det tolkes med forskjellig betydning. For det første vil det være naturlig å tolke det som at det andre barnet er fysisk stort, og at A føler seg liten i forhold med tanke på fysisk størrelse. I tillegg til dette kan man også tolke det som at A føler at det andre barnet er større enn seg selv i forbindelse med status og makt. Med tanke på at interaksjonen med Det store barnet har såpass stor innvirkning på han, kan det tenkes at det er fordi dette barnet har en viss overlegenhet. Om A ikke hadde sett på det andre barnet på den måten han gjør, ville kanskje ikke kommentarene og etterligningen gått like mye inn på han som det den faktisk gjør. Det er spesielt setningen «Selv den dag i dag er det store barnet større enn meg» (Sæther, 2018, s. 6) som underbygger argumentet for den siste tolkningen. Det har altså ikke noe å si for A om kroppen er større enn noen gang - faktisk større enn noen annen han har sett – fortsatt til den dag i dag, føler han at Det store barnet er større enn han selv. Han føler seg altså mindreverdig.

Neste gang jeg-fortelleren bruker uttrykket Det store barnet er på side 11, som jeg har referert til tidligere i masteroppgaven (se side 40). Her bruker A uttrykket om gutten som følger etter han ut i skogen bak skolen. Igjen blir Det store barnet brukt om personen som plager jeg-fortelleren, og det virker ikke som det heller her er snakk om faktisk fysisk størrelse, men heller at A føler seg liten i forhold til det andre barnet. Her bruker jeg uttrykket liten på samme måte som tidligere (se side 40). Han forteller videre etter hendelsen at alle nå visste hva navnet hans var, og at han dermed ikke trengte å si det høyt selv. «De trodde ikke det var noe feil med meg, men at det var noe galt med Det store barnet. Jeg fikk være i fred» (Sæther, 2018, s. 12). Allerede på dette tidspunktet i lesningen av romanen vil man kunne stemple Det store barnet som antagonisten. Som nevnt tidligere kan antagonisten forstås som et hinder, utfordring eller en motstand for protagonisten, og det kan man se at Det store barnet representerer. Jeg-fortelleren forklarer først Det store barnet som den utløsende faktoren til stammingen sin, for så å vise til enda en hendelse tilknyttet Det store barnet hvor det er stammingen som er årsaken til problemet. Det er tydelig at stammingen er et stort hinder for A gjennom romanen, og stammingen kan kanskje skyldes Det store barnet? Altså, hadde ikke Det store barnet ertet han i barnehagen, hadde jeg-fortelleren kanskje ikke begynt å stamme. Og hadde han ikke begynt å stamme, ville kanskje ikke hendelsen over heller ha skjedd.

Kanskje kunne hele livet til A vært annerledes, hadde han bare ikke møtt på Det store Barnet den dagen i barnehagen?

Som nevnt innledningsvis i analysen endrer uttrykket betydning gjennom fortellingen. Dette skjer allerede på side 13 når A sier: «Stammingen henger sammen med frykten for de andre. Og på gymmen så jeg etter hvert bare meg sjøl. Etter hvert så jeg ned på alle andre. Jo større jeg ble, jo mindre ble frykten. Jeg ble Det store barnet» (Sæther, 2018, s. 13). For første gang omtaler A seg selv som Det store barnet. Igjen kommer spørsmålet om det er snakk om faktisk fysisk størrelse eller om det handler om selvfølelse. Det kan hende at A her snakker om at hans fysiske kropp blir større, og at frykten for andre derfor minskes fordi han er fysisk større enn de. Det kan også handle om at det mentale bildet han nå har av seg selv er bedre, og at han dermed føler seg større enn de andre på grunn av det. En kombinasjon av disse to aspektene kan også være en mulighet. Altså kombinasjonen av den voksende kroppen og et bedre selvbilde. Det er her argumentet for at jeg-fortelleren både er protagonisten og antagonist i romanen blir gjeldene. Det store barnet kan som nevnt tidligere sees på som antagonist, og nå som A omtaler seg selv som Det store barnet, så er det jo han som er blitt antagonist?

Det er ikke før side 40 at A igjen bruker uttrykket:

Hele sommeren venta jeg på å møte Jon, og jeg følte meg klar for slåsskampen. Jeg så han for meg, og jeg så på meg sjøl i speilet og jeg mente jeg var større enn han. Nok en gang trodde jeg at jeg hadde nedkjempa Det store barnet (Sæther, 2018, s. 40).

Første gang man leser dette kan det virke som at A mener at uansett hvor stor den fysiske kroppen blir, så blir han ikke kvitt følelsen av at Det store barnet er større han. Men, om man leser det igjen, kan det heller virke som han ser tilbake på naiviteten han hadde i dette øyeblikket. Altså at han der og da trodde at han hadde nedkjempet Det store barnet. Men, når man leser videre i fortellingen vet vi at uttrykket på nytt kommer til å dukke opp. Dermed ble aldri Det store barnet nedkjempet på det tidspunktet, selv om A kanskje hadde følelsen av det den gangen. A nevner også at «Jon var fienden min, men egentlig var han meg sjøl» (Sæther, 2018, s. 74). Dette sier han når han er inne hos Jon. For i likhet med seg selv bor også Jon i kjellerleiligheten til foreldrene sine, han har det samme dopet som han selv, og de har en veldig lik livsstil. Etter at A har vært inne hos Jon og drysset det dødelige hvite pulveret i en av ampullene i kjøleskapet hans, sier han «Igjen hadde jeg beseira Det store barnet». Dette

sier han nok fordi han vet at Jon kommer til å dø om han tar dopet, noe han er sikker på at han kommer til å gjøre. Han og Jon er jo like, så selvfølgelig vet han at Jon kommer til å bruke dopet, akkurat som han selv ville gjort. Kanskje er de begge representasjoner av «et stort barn»? Og nå som A vet at Jon kommer til å dø, er Det store barnet beseiret? Samtidig har han beskrevet seg selv som Det store barnet, og leseren vil kanskje tenke at det ikke er beseiret nettopp på grunn av dette, selv om A på dette tidspunktet tenker det.

Kampen mot Jon var en kamp mot seg selv og Det store barnet, og A trodde han hadde beseiret Det store Barnet nå som Jon var død. Men, i slutten av romanen bruker A uttrykket for siste gang, og det blir tydelig at Det store barnet ikke nødvendigvis var Jon likevel. «Ingenting gror som ugress, det krever ingen omsorg, bare å bli oversett. Det var derfor Kevin, Morten og jeg kunne vokse ut av vår egen kontroll. Jeg forstår det nå. Det store barnet, det var meg» (Sæther, 2018, s. 185). For andre gang omtaler jeg-fortelleren seg selv som Det store barnet. Med måten han sier det på kan det virke som at han for første gang faktisk forstår hva det innebærer for han å være Det store barnet. Dette er ikke noe han eksplisitt forteller til leseren, men man kan tolke det ut ifra måten han sier det på. Kanskje A måtte miste omtrent alt og alle før han kunne innse det, at han selv var blitt Det store barnet? At alt han en gang fryktet og rømte fra, skjulte seg for, egentlig bare var han selv? For uansett hvor mye større han ble enn alle andre, og Jons død, forsvant aldri Det store Barnet – for Det store barnet var han selv.

4.5 Oppsummerende tanker

Som man kan se har kroppen hatt et stort fokus gjennom romanen, og mange av valgene jeg-fortelleren har tatt har basert seg på jaget etter en større kropp. Kroppen ble nemlig symbolet på kontroll til å begynne med. Kroppen gjorde så han fikk venner, oppmerksomhet fra jenter og minst like viktig: kroppen dro fokuset vekk fra stammingen hans. Men, etter hvert ble kanskje kroppen symbolet på det å miste kontroll? Det førte til kriminelle handlinger som voldtekt, ran, vold og drap. Det førte også til å miste relasjoner med familie og venner som døde fra han. Det førte til et selvbilde som til tider var helt fantastisk bra, nettopp fordi dopet han tok og den voksende kroppen ga han selvtilit. Samtidig førte det også til et selvbilde som ikke kunne blitt dårligere de gangene han ikke dopet seg. Da han ikke gikk på en kur, ble han alvorlig deprimert. Selvbilde hans var så dårlig at han gjemte seg for omverdenen, han ville ikke se seg selv i speilet, og han stammet til og med når han var alene. Til slutt sitter jeg-

fortelleren igjen med ingenting annet enn en mulighet til å tilstå og dermed prøve å starte livet sitt med blanke ark.

Romanen ender til slutt med at A stiller seg selv spørsmålene: «Hva er det som skaper mørke? At andre ikke ser deg? Eller at du ikke ser deg selv? Det henger et speil på veggen» (Sæther, 2018, s. 189). Og det gjør så jeg som leser stiller noen oppfølgings spørsmål: Er dette en refleksjon på hva som skaper mørke i livet til A? Altså om det handler om at andre ikke ser han? Fordi han har vært så ekstremt opptatt av bekreftelse fra omverdenen? Eller handler det om at han ikke har klart/klarer å se seg selv? Har han gått hele livet og unngått å se seg selv? Med den siste setning: «Det henger et speil på veggen» kan man lure på om han for første gang skal jobbe mot å se seg selv. Tør han å se seg selv i speilet? Se hvem han har vært og hvem han har blitt?

5. Analyse av *Hva skjedde egentlig med deg?*

I analysen av *Hva skjedde egentlig med deg?* skal jeg gjennom lesing av tegneserieromanen undersøke hvordan selvbilde til hovedpersonen Janne blir fremstilt, og hvordan dette påvirker hennes erfaring og forståelse av egen kropp. For å gjøre dette har jeg valgt å ta utgangspunkt i tittelen «*Hva skjedde egentlig med deg?*» og se på hva hvilken konsekvens denne kommentaren som tittelen refererer til har for Janne. Gjennom å ta tittelen på alvor skal jeg undersøke hvordan interaksjoner med andre - blant annet kommentarer fra og situasjoner med medelever, lærere og foreldre - får Janne til å føle seg. Med utgangspunkt i disse interaksjonene vil jeg se på hva kommentarene og samtalene gjør med måten hun vurderer og opplever seg selv og sin egen kropp. Dette vil jeg gjøre ved å beskrive og diskutere hvordan Janne og situasjonene blir illustrert, hvilke følelser og tanker som uttrykkes gjennom illustrasjonene, og hva dette kan ha å si for hennes selvbilde. Først vil jeg kort presentere handlingen i tegneserieromanen, før jeg går videre med å analysere eksempler av både hendelser, samtaler og illustrasjoner fra ulike oppslag. Gjennom disse eksemplene vil jeg komme dypere inn på ulike temaer som skam, relasjoner og forholdet til mat.

5.1 Sammenfatning av *Hva skjedde egentlig med deg?*

I tegneserieromanen introduseres leseren for Janne som sitter og fisker krabber på stranda. Ut ifra dette første møtet kan det virke som at Janne ikke har tenkt noe særlig over sitt eget utseendet eller størrelse, i alle fall ikke før en fremmed dame på stranda påpeker at alle de andre i familien hennes er flotte og slanke, og videre slenger ut kommentaren «*Hva skjedde egentlig med deg?*» (Jordahl, 2020, s. 4). Kommentaren går hardt inn på Janne, og er med på å forandre synet hun har på seg selv og sin egen kropp. En interressant forskjell mellom tematikken i denne tegneserieromanen og *Det vi skjuler*, er forholdet mellom kropp og psyke. I *Det vi skjuler* er det en psykisk usikkerhet som ikke er direkte knyttet til kroppen til hovedpersonen som fører til det sykelige fokuset på kropp. Mens i tegneserieromanen *Hva skjedde egentlig med deg?* er det derimot et fokus på kropp, som videre fører til psykiske utfordringer. Disse psykiske utfordringene går jeg nærmere inn på videre i analysen.

Kanskje er det først etter kommentaren på stranda at Janne blir oppmerksom på kommentarer fra andre. At det rett og slett er kommentaren på stranda som har gjort henne selvbevisst. For nå som Janne er blitt mer oppmerksom på kroppen sin, blir de fleste kommentarer og situasjoner nå et grunnlag for negative tanker og følelser. For Janne slutter det nemlig ikke med kommentaren på stranden. Hun blir mobbet av medelever, spesielt guttene, på grunn av

størrelsen hennes. Noen av jentene begynner å erte henne, og hun får i tillegg høre kommentarer fra foreldrene sine. Alle kommentarer Janne får utenfra, og hva dette gjør med selvfølelsen hennes, resulterer i at hun tyr til trøstespising, nettopp fordi hun ikke vet hvordan hun skal håndtere de nye fremmede tankene og følelsene hun nå kjenner på. Dette er noe jeg vil jeg komme nærmere inn på videre i analysen.

Moren og faren til Janne er bekymret for hvor stor Janne har blitt og moren foreslår for Janne at hun kan få 100kr per kilo hun klarer å gå ned i vekt. Janne slutter å spise, men uansett hvor tynn hun blir, blir ikke selvbilde hennes noe bedre. Med tiden som går føler Janne seg verre og verre. Etter hvert er det så ille at hun føler seg som et stort og ekkelt monster som illustreres som en svær skygge bak Janne. «Skyggemonsteret» er et bilde på både tankene og følelsene til Janne, kanskje er det også selvbildet hennes illustrert. Skyggemonsteret er skummelt og svart og får henne til å kaste alle matpakkene sine og brenne kalorier. En dag kommer foreldrene inn på rommet til Janne for å snakke om vektnedgangen hennes og uttrykker at de synes hun ikke må bli noe tynnere. Dette utløser en sterk reaksjon fra Janne og foreldrene skjønner endelig at hun virkelig sliter psykisk og hvor mye fokuset på kroppen har gjort med henne. De forteller henne at alt har vært en misforståelse og at det aldri var deres intensjon at ting skulle bli som det har blitt. Etter denne samtalen begynner Janne forsiktig å spise igjen og får seg et par venner.

5.2 Skrift, bilde og mening

I tegneserieromaner finnes det ofte en intim kobling mellom visuell modalitet og design - som i motsetning til en roman som kun består av skrift kan man i en grafisk roman bokstavelig talt se spor av illustratørens hånd i illustrasjonene – i tillegg til den ofte håndskrevne verbalteksten (Warberg, 2018, s. 232). *Hva skjedde egentlig med deg?* inneholder mange av de typiske virkemidlene for tegneserier. Når man åpner opp tegneserieromanen er det første man legger merke til illustrasjonene. Det kan gi leseren visuelle impulser, og etter hvert som man leser ordene, vandrer blikket videre mot det verbalteksten referer til.

Helhetlig sett spenner fortellingen i *Hva skjedde egentlig med deg?* fra sommerferie og fram til våren som følger året etter, altså et skoleår. Tegneserieromanen har en episodisk struktur og gir leseren innblikk i livet til Janne både på og utenfor skolen. Den har en tradisjonell handlingskurve med eksposisjon, komplikasjon, vendepunkt og løsning. Det kan argumenteres for at det ikke er en helhetlig løsning, men heller kanskje starten på en løsning.

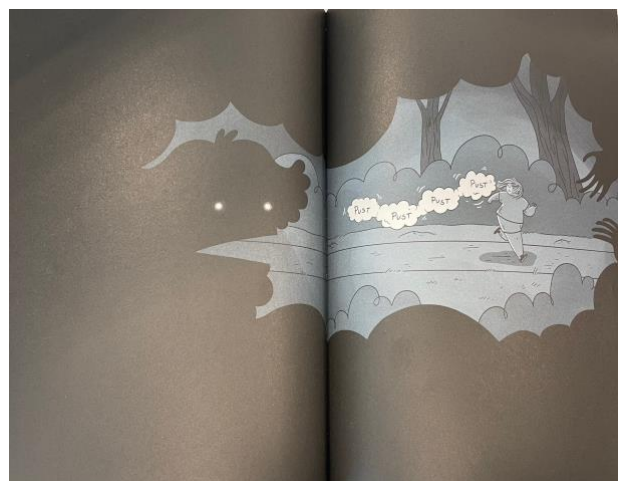
Sideutformingene i *Hva skjedde egentlig med deg?* varierer med alt fra bildeoppslag som dekker hele sider, til mange forskjellige ruter og striper. Det varierer hvor mange ruter som finnes i hver etasje og på hver side, hvor store de er, og hvorvidt de er kvadratiske eller rektangulære. Slik bruk av variasjon i størrelse og mengde på de ulike rutene og bildene kan komme av hvor stor innvirkning de ulike delene har på handlingen. Ifølge Warberg (2018) er disse variasjonene er med på å påvirke leserytmen og leserens oppfatning av hvordan tid og tempo utspiller seg i fortellingen. Dette kan for eksempel være fra et sted i handlingen der Janne tar del i en klasseromssituasjon. I starten av denne situasjonen er det mange ulike mindre ruter og flere striper med ulike motiv. Slik bruk av virkemiddel kan være med på å skape en følelse av at det er mye som skjer på en gang, i tillegg til at handlingen beveger seg fort, noe som ifølge Scott McCloud (2016) er vanlig i tegneserier. I motsetning til

tegneseriens sider hvor det er mye som skjer og mange ruter, er sideutformingene ofte annerledes når Janne er alene med sine egne tanker og følelser. Denne typen oppslag kan også være med på å skildre Jannes ensomhet. I disse situasjonene inneholder ofte sidene større bilder, som også kan dekke hele sider. Janne befinner seg ofte litt mer i bakgrunnen på disse sidene, i tillegg til at skyggen ofte tar mest plass på siden. Dette finner man eksempler av på flere sider gjennom fortellingen. Dette kan tolkes som et virkemiddel forfatteren bruker for å tvinge leseren til å stoppe litt opp

og studere det større bildet. I tillegg kan det gi leseren enda mer tid til å skape mening til det som skjer mellom rutene. Tegneserieromanen inneholder mange slike oppslag gjennomgående i handlingen hvor leseren får mulighet til å ta en «pause» fra de mer «overfylte» sidene, hvor man kan reflektere og studere.

Jenny Jordahl har brukt en relativt enkel tegnestil i *Hva skjedde egentlig med deg?*

Tegneserieromanen har den samme gjennomgående fargepaletten gjennom hele handlingen. Fargepaletten består av primærfarger, og det er ofte de samme fargene som går igjen i alle tegningene. Bruken av gråtoner og svart i romanens illustrasjoner står i stor kontrast til de oftest brukte primærfargene. Gråtonene henger i tråd med Jannes negative tanker og følelser. Hver gang Janne får en negativ tanke eller følelse, illustreres det gjennom mørk fargebruk, i

Figur 4: *Hva skjedde egentlig med deg?* 2020, av Jenny Jordahl.

tillegg til den store svarte skyggen som ofte følger henne i disse situasjonene. Noen ganger er det selve Janne som blir mørk og stor, andre ganger er det skyggen som henger over henne. Den store og svarte skyggen kan sees på som Jannes indre stemme. Det er gjennom skyggen vi kan tolke Jannes tanker og følelser, nettopp fordi de blir illustrert gjennom skyggen. Denne mørke fargebruken står som sagt i stor kontrast med resten av romanens ellers muntre fargepalett, og er nesten umulig å ikke legge merke til mens man leser og kikker i romanen. Ifølge McCloud (2016) er det de enkle, abstrakte og ikke de mest realistiske tegningene som gjør det enklest for leseren å involvere sin egen fantasi under lesningen. Ved å bruke denne enkle tegnestilen i *Hva skjedde egentlig med deg?* ligger det mer til rette for hver enkelt leser til å for eksempel tolke de ulike ansiktsuttrykkene i tegningene. Hva en leser vil tolke ut ifra de ulike strekene i eller rundt en av karakterene i tegningene, vil variere.

Hva skjedde egentlig med deg? er ingen teksttung roman. Tegneserieromanens verbaltekst består av dialoger Janne har med menneskene rundt seg og som i mange andre tegneserier er verbalteksten håndskrevet av illustratøren/forfatteren. Det er typiske snakkebobler som man finner i tegneserier. Ifølge Warberg (2018, s. 224) kan snakkeboblen defineres som en boble som formidler direkte dialog og kan ha ulike former og kantlinjer, noe som ofte signaliserer noe om det som sies. Dette er også tilfellet i *Hva skjedde egentlig med deg?* Her finnes det ulike former på snakkeboblene, som for eksempel stiplede linjer når noen hvisker eller skarp, kantete linjer når noen roper eller er sinte. Like fullt er det som regel samspillet mellom verbaltekst og tegning som skaper mening. En tilsynelatende hverdagslig ordveksling over middagsbordet mellom Janne og foreldrene får merbetydning gjennom Jordahls uttrykksfulle tegning av ansiktsuttrykk og stemning i rommet.

Enkelte sekvenser i romanen er fortalt kun gjennom tegninger, og her får også det fullstendige fraværet av verbaltekst merbetydning. Dette kan for eksempel være sider som er oppsummerende eller representative for en lengre periode i Jannes liv, for eksempel når årstidene forandrer seg, noe jeg vil komme tilbake til senere i analysen. Med slike sider uten innslag av verbaltekst som drar leserens blikk videre, må leseren stoppe opp og tenke ved de enkelte rutene for å videre forstå hva som faktisk skjer og hvorfor.

I tillegg til snakkeboblene finnes det onomatopoetika i romanen. Onomatopoetika er lydmalende tekst som er grafisk utformet slik at den også visuelt formidler noe om lyden som beskrives (Warberg, 2018, s. 224). Et eksempel på dette fra tegneserieromanen er for

eksempel når Janne legger merke til at lårene hennes gnisser mot hverandre når hun går. Gjennom å bruke den lydmalende teksten «Gniss» hver gang Janne tar et steg gir det leseren enda mer inntrykk, og flere vil kanskje kjenne igjen denne følelsen eller se det enda mer for seg. Et annet eksempel på onomatopoetika er når magen til Janne rumler og det står «RRRUMML». Det som det derimot ikke finnes noe av, er tankebobler. Tankebobler er et virkemiddel som kan bli brukt i tegneserier for å formidle karakterers tanker, drømmer eller ideer (Warberg, 2018, s. 224). I tegneserieromanen er det heller illustrasjonene som gir leseren en mulighet til å tolke hva som skjer inne i hodene på karakterene, man kan altså antyde tanker og følelser gjennom det visuelle. Dette er noe jeg vil komme inn på videre i analysen.

5.3 Den første og kanskje avgjørende kommentaren

Den innledende interaksjonen som skaper den første formen for usikkerhet hos Janne, er som nevnt innledningsvis samtalen med den gamle damen på stranden. Tegneserieromanen starter nettopp på stranden, hvor Janne sitter ved vannkanten og fisker krabber. En gammel dame setter seg ved siden av henne. Ved første øyekast kan det se ut som at den gamle damen er bestemoren til Janne, og mange lesere vil kanskje gjøre seg opp denne meningen. Jeg mener like gjerne at hun kan oppfattes som en fremmed dame, som Janne ikke har noe kjennskap til fra før. Det er ingen signal som bekrefter at de to har en etablert relasjon. Spesielt presiseringen i verbalteksten hvor det står «familien din» gjør meg overbevist om at den gamle damen er fremmed for Janne. Grunnen til at jeg velger å poengtere dette er for å vise hvor banal denne samtalen egentlig er, og at det ikke er rart Janne reagerer som hun reagerer. I tillegg er det er nok ikke tilfeldig at Jenny Jordahl har valgt å bruke en karakter som mange forbinder som en bestemorskikkelse. Det kan tenkes at mange vil kjenne igjen denne karakteren, og kanskje til og med relatere til måten kommentarene blir slengt ut på. Dette kan gjøre at hendelsen får ekstra mye betydning, både for leseren og for Janne. At besteforeldre kan si rare eller unødvendige ting uten å tenke seg om, er nok noe flere lesere kan kjenne seg igjen i. Dermed blir denne interaksjonen både realistisk og troverdig. Men hvordan føler Janne seg etter denne samtalen?

Janne viser stolt frem den største krabben hun har fanget når den gamle damen setter seg ned ved siden av henne på berget:

«Så stor!»

«Det er den største jeg har fanget! Den er dobbelt så stor som de andre!»

«Jøss!»

«Alle i familien din er så flotte og slanke! Hva skjedde egentlig med deg? Det må ha vært postmannen. Hehehehe!"

«He ... He ...»

«Du, jeg bare spøker litt. Jeg går og tester vannet.» (Jordahl, 2020, s. 3-5).

Etter denne korte og ukomfortable ordvekslingen med den gamle damen kan man se på illustrasjonene av Janne at kroppsspråket hennes fort forandrer seg. Hun går fra å være blid og fornøyd med alle krabbene hun har fanget, til å heller bli mer sammenkrøpet og misfornøyd. Både ordene og berøringen fra den gamle damen ser ut til å gjøre Janne ukomfortabel og utilpass. Illustrasjonene av ansiktet til Janne viser tydelig et falskt og pådratt smil, som fort forsvinner igjen når den gamle damen går sin vei. Hun ser spesielt ned på den største krabben hun nettopp viste så stolt frem for bare noen minutter siden. Oppfatningen Janne har av den største krabben har endret seg drastisk. Når hun plukker den opp og titter sint på den, før hun kaster den tilbake i havet med et miserabelt uttrykk (se figur 5). Mens hun kaster krabben tilbake i havet sier hun at: «Du er for stor! Jeg hater deg ...» (Jordahl, 2020, s. 6). Dette er altså den første og kanskje avgjørende interaksjonen Janne har som gjør hun oppmerksom på egen størrelse. Ut ifra det vi som lesere ser og leser, kan det tolkes som at denne oppmerksomheten rundt størrelse ikke nødvendigvis er noe Janne har tenkt noe særlig over tidligere. Dermed blir denne hendelsen en avgjørende faktor for Jannes videre tenkning rundt størrelse, spesielt når det kommer til hennes egen kropp. Kombinasjonen av de to modalitetene: verbaltekst og illustrasjoner gjør at man tydelig kan se endringen av både kroppsspråk og holdning hos Janne.

Figur 5: Hva skjedde egentlig med deg? 2020, av Jenny Jordahl.

Man kan finne en sammenheng mellom Janne og krabben, nettopp med tanke på størrelse. For å kunne gjøre seg opp slike tolkninger må man som Scott McCloud skriver om i *Hva er tegneserier?* (2016) se mellom rutene. Krabben er den største i en bøtte med mindre krabber, i likhet med Janne som er større enn de andre i familien sin. Til å begynne med er som sagt Janne stolt av denne store krabben, og har tilsynelatende ingen negative tanker om den. Det kan også virke som at Janne ikke har noen spesielle tanker om

sin egen kropp på dette tidspunktet heller. Hun er jo også bare et barn, og har ikke nødvendigvis kommet til et stadiet hvor hun har tenkt noe særlig over sin egen kropp, eller begynt å sammenligne seg med andre. Når hun gjør en helomvending og kaster krabben tilbake i havet samtidig med kommentarene hun slenger ut, kan det tolkes som at hun på en måte snakker mer til seg selv enn selve krabben. Å snakke om/til krabben blir kanskje heller en måte å uttrykke hennes egne følelser om seg selv.

Det tar ikke lang tid før det oppstår nye situasjoner som får Janne til å føle seg ukomfortabel og usikker på sin egen kropp og størrelse. Etter opplevelsen hun hadde på stranden, er det tydelig at Janne legger mer merke til og tar til seg små kommentarer hun får fra andre rundt henne. Ikke bare legger hun merke til de, hun tolker de også svært negativt. Dette kan i utgangspunktet være relativt uskyldige kommentarer, noen av de er til og med ment for å vise omtanke ovenfor Janne. Mange av disse kommentarene er altså ikke nødvendigvis ment for å dra Janne ned eller for å få henne til å føle seg dårlig, men fordi hun nå er blitt så usikker på sin egen kropp, får alle disse kommentarene stor innvirkning på henne. Et eksempel på en slik kommentar kan være: «Du tok en is likevel? ... Det blir bare litt mye» (Jordahl, 2020, s. 29). Dette ble sagt av moren etter at hun oppdaget at Janne hadde tatt seg en is etter middag, selv om hun hadde fått beskjed om å la være. En annen kommentar som i utgangspunktet kan være uskyldig er da Janne forteller over middagsbordet at hun skal gå seg en tur senere, og faren hennes svarer med «Så bra! Flott at du går så mye! Sunt for kropp og sjel!» (Jordahl, 2020, s. 108). For en annen kan en slik kommentar være ubetydelig, og tenkes som noe som bare blir slengt ut, å gå tur er jo sunt både for kropp og sjel. For Janne derimot, ligger det mye vekt og betydning i en slik kommentar og blir mer sårende enn oppløftende.

Alt det menneskene rundt Janne sier til henne får altså stor betydning og det resulterer i at hun både får negative tanker og følelser rundt sin egen kropp. *Hva skjedde egentlig med deg?* tar opp kompleksiteten rundt skam, mat og kropp. Som mange andre kunstformer, tar også barnelitteraturen ofte pulsen på samfunnet og kan leses som avtrykk av den virkeligheten vi kjenner (Johannesen, 2016). Romanens illustrasjoner fremstiller uttrykk for en rekke negative følelser hos Janne, dette skjer gjennom fargebruk, ansiktsuttrykk, kroppsspråk, og holdning. Det kan være negative følelser som skam, usikkerhet, frustrasjon, skuffelse, sinne og angst. Dette vil jeg utforske videre i analysen.

5.4 Jannes indre liv

Et av de viktigste virkemidlene som blir brukt i *Hva skjedde egentlig med deg?* for å gi leseren en idé om hvordan Janne har det, er hvordan hun blir illustrert. Til å begynne med blir Janne illustrert akkurat som hun er, i likhet med resten av karakterene i romanen. Med dette mener jeg hennes faktiske fysiske størrelse, i tillegg til de vanlige fargene som går i tråd med resten av illustrasjonene. Det er ikke før på side 12 i romanen at vi for første gang ser Janne i andre farger, her blir hun i kontrast til de ellers muntre fargene illustrert helt grå (se figur 9 på side 63). Det er ikke ut av det blå at hun blir illustrert i mørke farger, det er nemlig i sammenheng med en situasjon hvor hun føler seg ille til mote. På bildet er hun illustrert grå, kombinert med et ansiktsuttrykk som viser en følelse av frykt. Dette kan tolkes gjennom de oppspærrede øynene hennes, munnen som er åpen og peker nedover, i tillegg til at hun fikler med hendene sine. Fikling med hendene kan igjen tolkes som et tegn på nervøsitet. Det er nettopp fargebruken kombinert med både ansiktsuttrykket og kroppsspråket hennes som gir leseren en følelse av at hun ikke føler seg noe bra. Det er nemlig ikke skrevet i verbalteksten hvordan hun har det, dette er kun tolkninger man gjør gjennom å se på illustrasjonene.

Neste gang Janne blir illustrert annerledes enn hvordan hun faktisk ser ut, er på side 14 hvor hun for første gang blir illustrert større enn det hun egentlig er. Dette skjer i det hun setter seg mellom Patrik og Stian i klasserommet, og læreren sier «Nå ble det litt avstand mellom dere» (Jordahl, 2020, s. 14). Her blir Janne illustrert svært mye bredere og større enn hva hun egentlig er, og etterlater relativt lite plass til Patrik og Stian som sitter på hver sin side av henne. Igjen kan man tolke ut ifra ansiktsuttrykket og kroppsspråket hennes at hun ser svært utilpass ut. Dette gjennom blikket som stirrer mot bakken, munnen er formet som en strek og hodet som er bøyd. Her er det heller ikke noe i verbalteksten som beskriver hvordan Janne føler seg eller hva hun tenker, men det er heller noe man antyder gjennom det visuelle. I verbalteksten er ordet «avstand» uthevet, noe som gir et inntrykk om at det er størrelsen til Janne som gjør at avstanden mellom de to guttene blir stor. Kanskje er det Janne som legger ekstra merke til ordet avstand og at det dermed er derfor det blir uthevet?

Videre i romanen blir Janne til tider illustrert både grå og større enn det hun faktisk er. Det er på side 47 at en stor og mørk skygge bak Janne for første gang dukker opp i illustrasjonene. Som nevnt tidligere er skyggen Jannes tanker og følelser illustrert. Skyggen dukker opp etter en hendelse i klasserommet, hvor Janne sitter igjen med å føle seg nedfor. Dette er ikke bare en vanlig skygge, for den er nemlig unormalt stor og det ser ut som det drypper av den. Hvis

man sammenligner skyggen på side 47 med hvordan Janne er illustrert på side 40, kan det virke som hun nærmest drypper av fett. Kanskje dette kan være et symbol på hvor tjukk og fæl hun føler seg. Skyggen dukker igjen opp på side 58, etter noen av guttene fra skolen kalte Janne feit og stjal bollene hennes. Denne gangen er skyggen illustrert svært stor i kontrast til lille Janne som sitter sammenkrøpet på badromsgulvet. En ting man kan legge merke til er at Janne til nå ofte blir illustrert tjukkere og fælere når hun er alene, og at skyggen kommer til syne når det er andre karakterer med i illustrasjonene. Dette kan være en måte å vise hvordan Janne føler seg i gitte situasjoner, og at hun kanskje føler seg enda verre når hun er alene med sine egne tanker og følelser.

Det kan virke som at skyggen tar over Janne da den fyller hele oppslaget på side 65-66. Dette skjer etter moren hennes foreslår at hun kan få 100 kroner for hver kilo hun går ned i vekt, i tillegg til å spørre om hun og Lene fortsatt er venner, noe Janne svarer nei til. Etter oppslaget dukker skyggen opp i situasjoner hvor mat er innblandet, og på side 75-76 er første gang skyggen «snakker» til Janne. Skyggen lusker seg ut sakte, men sikkert som Jannes selvbilde blir dårligere og dårligere. Jo dårligere Janne føler seg, jo større blir skyggen som følger henne, jo mer hun blir mobbet og plaget av andre, desto mer mobber og plager skyggen henne. Den store og ekle skyggen som følger og plager, nærmest torturer henne til tider, kan tolkes som en illustrert versjon av hennes indre stemme. Stemmen i hodet som trykker henne ned, mobber henne, hater henne, kanskje til og med er hennes verste fiende, men som også er henne selv. Det er selvhat, dårlig selvfølelse og selvtillit, angst og depresjon, alt most sammen til et stort «monster» inne i hodet hennes.

Som det ble argumentert for i analysen av *Det vi skjuler* hvor jeg-fortelleren både var protagonist og antagonist i romanen, kan man se noen likhetstrekk i tegneserieromanen – med tanke på hvem som er protagonist og antagonist. I *Hva skjedde egentlig med deg?* kan man nemlig argumentere for at skyggemonsteret er antagonist. Dette fordi det utvikler seg til å bli den største motstanden for Janne. Og med tanke på at skyggemonsteret tolkes som Jannes tanker og følelser illustrert, betyr det jo faktisk at det er Janne som er antagonist, i likhet med A i *Det vi skjuler*. Dette er noe jeg presentert kort innledningsvis i oppgaven når jeg snakket om forsidene til romanene. Her kan man altså forstå forsidene som en representasjon av både protagonistene og antagonistene i romanene.

5.4.1 Skyggemonsteret symboliserer spisevegring

Man kan se en stor forandring hvis man sammenligner hvordan skyggemonsteret ser ut når det først viser seg i illustrasjonene, med hvordan det ser ut utover i fortellingen (se f.eks. side 47 og 110 i tegnsieromanen). Det virker som skyggemonsteret vokser seg større og fælere i tråd med Jannes dårlige selvbilde. I starten er det som nevnt bare en stor skygge, men etter hvert transformeres den til å bli streng med henne når det kommer til matinntak, i tillegg til fysisk aktivitet. I illustrasjonene er skyggemonsteret illustrert som en separat skikkelse som følger Janne, og det kan tolkes som at dette er hvordan Janne selv opplever den. Altså at Janne opplever skyggemonsteret som en ting utenfor seg selv, som et monster som ikke vil la henne være i fred.

Ifølge Norsk Helseinformatikk er «anoreksi (anoreksia nevrosa) en spiseforstyrrelse der personen som rammes, har en endret kroppsoppfatning og et tvangspregget forhold til mat og trening for å oppnå lavere vekt» (NHI, 2020). Det er altså en psykisk lidelse som omhandler en persons forhold til mat, kropp og vekt. Noen av de karakteristiske trekkene ved sykdommen er lav kroppsvekt, selvfremkalt vekttap, forstyrret kroppsoppfatning, hormonforstyrrelse og forsinket pubertet – dersom plagene startet før pubertet (ibid.). Med tanke på denne forklaringen av anoreksi og hvordan Jannes forhold til kropp, vekt og mat forandrer seg gjennom fortellingen, er det tydelig at Janne utvikler denne spiseforstyrrelsen. Jeg vil nå forklare videre hvordan dette blir tydelig gjennom både illustrasjoner og verbaltekst i romanen.

Når det er snakk om en forstyrret kroppsoppfatning betyr det at en persons selvbilde er endret, og dette kan blant annet vises gjennom at en person ser seg selv som overvektig selv om kroppsvekten er mye lavere enn det som er normalt (NHI, 2020). Ved en slik forstyrret kroppsoppfatning vil mange ty til ekstrem slanking og spisevegring for å gå ned i vekt. Dette ser vi konkrete eksempler på i løpet av fortellingen i *Hva skjedde egentlig med deg?* hvor Jannes forhold til mat endrer seg drastisk. Til å begynne ser det ut som Janne er glad i mat, med tanke på at hun spiser mye, i tillegg til at hun ser blid og fornøyd ut rundt matbordet. Videre i handlingen kan det virke som Janne til tider finner trøst i mat, da hun etter flere situasjoner ender opp med å spise mye av noe, som for eksempel boller. Ifølge *Store norske leksikon* (Moen, 2021) er trøstespising et begrep som blir brukt i dagligtalen for å beskrive spising som gir en opplevelse av trøst. I faglitteraturen blir ofte heller begrepet «emosjonell spising» brukt, og defineres som tendensen til å overspise som respons på negative følelser.

Trøstespising handler altså ikke om å spise for å dekke et behov av sult, men kompensere heller for et følelsesmessig behov (Moen, 2021). Vanlige negative følelser man kan kjenne på som kan føre til trøstespising kan for eksempel være hvis man er trist, bekymret, stresset, depressiv, frustrert eller føler seg ensom. Denne typen spising er ikke i seg selv en form for klinisk spiseforstyrrelse. Likevel finnes det en glidende overgang mellom det man kan kalle «vanlig» trøstespising eller emosjonell spising, og overspising som ledd i en spiseforstyrrelse (Moen, 2021). Jeg vil nå se nærmere på et konkret eksempel fra tegneserieromanen og se hvordan trøstespising blir fremstilt.

Janne er tydelig nedstemt etter en hendelse som har skjedd på skolen, noe man igjen kan se gjennom illustrasjonene. Hun går sammen med venninnen Lene ut av skolen og uttrykker tydelig til Lene at hun er misfornøyd med det læreren gjorde. Janne er illustrert grå, med øynene lukket og liten smal munn, noe som gir leseren et inntrykk av misnøye. Janne drar så videre alene til Kiwi, hvor hun kjøper seg fem skoleboller. På gata går hun forbi en dame, og i det damen går forbi kikker Janne tilbake på damen før hun går inn og gjemmer seg i en busk.

Hvorfor gjemmer Janne seg i busken? Er det fordi hun vil være alene og ikke forholde seg til andre? Eller er det fordi hun vil skjule for forbigående at hun spiser bollene? Det kan se ut til at hun er flau eller skammer seg i det hun går inn i busken.

Kanskje er grunnen en kombinasjon av begge? Janne setter seg ned og spiser bollene, samtidig som tårene triller nedover fjeset hennes. Det blir tydelig at dette er en form for trøstespising, i motsetning til en form for spising som dekker et behov av sult. Trøstespisingen blir altså en reaksjon på grunnlag av de negative følelsene hun kjenner på. For leseren blir dette det første møtet med Janne hvor vi kan se begynnelsen på et usunt forhold til mat.

Trøstespisingen fortsetter en kort stund i handlingen, før forholdet Janne har til mat forandrer seg. Hun går altså fra å kose seg med maten, til deretter å bruke mat som trøst, og videre nærmest slutte å spise noe i det hele tatt. Som følge av blant annet avtalen hun inngår med moren sin om å få 100 kroner for hver kilo hun klarer å gå ned. Hun starter også å kaste matpakkene som hun egentlig skulle spist på skolen. Det blir

Figur 6: Hva skjedde egentlig med deg? 2020, av Jenny Jordahl.

tydelig at lunsjpausen blir vanskelig for Janne. Det blir illustrert at alle rundt henne i klasserommet spiser lunsjen sin. I det hun tar opp sin egen, dukker den fæle, svarte og store skyggen opp bak henne. Janne blir igjen grå, hun ser ukomfortabel ut og hele kroppen «rumler» av sult. Hun krøller matpapiret med maten sammen igjen og legger matpakken tilbake i sekken. Nå er hun ikke lenger mørk og den fæle skyggen bak henne forsvinner. Ansiktsuttrykket hennes forandrer seg også. Hun går fra å usikker med hodet bøyd og dårlig holdning når matpakken ligger på bordet, til å heller være rak i ryggen med et slags lurt og fornøyd smil rundt munnen. For oss som leser kan det virke som Janne er stolt over at hun velger å ikke spise lunsjen sin, og at det får hun til å føle seg bra. Dette til tross for at magen rumler. Etter hvert slutter Janne helt å spise lunsjen sin på skolen.

Ifølge Norsk Helseinformatikk har ofte mange med anoreksi en intens sultfølelse og er opptatt av mat (NHI, 2020), noe vi kan se flere eksempler på i illustrasjonene av Janne. I tillegg skriver Norsk Helseinformatikk (ibid.) at personer med anoreksi kan få en følelse av at indre uro tilfredsstilles gjennom fysisk aktivitet. Dette er også noe som vises i illustrasjonene gjennom fortellingen. Blant annet i eksempelet over hvor Janne først føler uro på grunn av at de skal spise lunsj på skolen, og hvor hun deretter løper til huset til Brage etter å ha kastet matpakken sin. Det finnes også flere steder i fortellingen hvor Janne går turer etter de har spist middag hjemme, igjen er dette mest sannsynlig for å redusere den indre uroen hun kjenner på når det kommer til å spise mat.

Den store og fæle skyggen følger nå nøye med hver gang Janne er i en situasjon som innebærer spising, og det kan virke som skyggemonsteret blir selve spiseforstyrrelsen illustrert. Porsjonene hun forsyner seg med nå, står i stor kontrast til de porsjonene vi så henne spise i begynnelsen av tegneserieromanen. Endring i størrelse på porsjonene ser man gjennom illustrasjonene hvor mengden på tallerkenen går fra stor til liten. I begynnelsen forsyner Janne seg også flere ganger av middagen, dette vet man fordi foreldrene påpeker at hun tar mer enn én porsjon. I tillegg til at porsjonene har endret størrelse har også holdningen og ansiktsuttrykkene hennes forandret seg når hun skal spise. Skyggen følger nøye med mens Janne pirker i maten, og man kan se at dette ikke er lett for henne. Moren hennes kommenterer under en middag at hun synes Janne burde ta en større porsjon av maten og poengterer at maten er sunn med masse grønnsaker. Nå har Janne kommet til et punkt hvor hun velger å lyve til foreldrene sine om matinntaket sitt. Hun sier blant annet at hun spiste veldig mye tidligere på dagen og at hun ikke er noe særlig sulten. I kontrast til det hun sier

kan man se på illustrasjonene av henne at magen rumler fælt mens hun sier hun ikke er sulten. Her er det altså et eksempel hvor verbalteksten og illustrasjonene uttrykker forskjellig ting, og samspillet mellom de to modalitetene skaper dermed ny mening, i motsetning til om de hadde stått for seg selv.

Rundt halvveis i tegneserieromanen blir det illustrert et sprang i tid over to oppslag. Spranget i tid illustreres ved at Janne går og går over oppslagene, og at årstidene forandrer seg. Det går fra sommer, til høst, til vinter, for så å stoppe opp ved våren. Det har altså nå gått litt under ett år av Jannes liv. Figurene ved siden av viser eksempel på to av de fire sidene hvor dette spranget i tid skjer i fortellingen. I løpet av disse årstidene som går kan man se at Janne underveis fortsatt pirker i små porsjoner av mat med den store og fæle skyggen bak seg, at hun legger seg til å sove sulten, fortsetter å veie seg, i tillegg til å fortsette å kaste matpakkene sine. Figur 8 er den første siden hvor spranget i tid tar plass, og figur 9 er den fjerde og siste siden. Med den svarte bakgrunnen og stripen med de ulike bildene nederst på sidene, får man en følelse av at man ser på en slags filmrull, hvor vi får små innblikk i hva som skjer i fortellingen. Etter disse fire sidene ser man en betraktelig tynnere og litt eldre Janne. Men, uansett hvor tynn hun er blitt, ser hun ikke noe lykkeligere ut.

Figur 7: Hva skjedde egentlig med deg? 2020, av Jenny Jordahl.

Figur 8: Hva skjedde egentlig med deg? 2020, av Jenny Jordahl.

Det er på side 165 at Janne for siste gang blir illustrert annerledes enn virkeligheten, og det markerer derfor et vendepunkt i fortellingen. Ved at skyggemonsteret er borte fra illustrasjonene kan det også tenkes at det er borte fra hodet til Janne, med tanke på at den har fulgt hennes følelser og tanker gjennom fortellingen. Det kan derfor virke som om Janne har blitt frisk fra de vonde følelsene og tankene hun har hatt om seg selv. Det kan sees på som et typisk sjangertrekk i barnelitteraturen med en lykkelig slutt, nettopp for at leseren skal sitte igjen med en god følelse. Men, etter å ha lest tegneserieromanen er det nok flere som sitter igjen med en følelse av at dette både var trist og vanskelig å lese. Det er nemlig mye å ta innover seg, til tross for at det er en tilsynelatende lykkelig slutt. Flere lesere kan sitte igjen med mange spørsmål ved at slutten av *Hva skjedde egentlig med deg?* er såpass kort og

«enkel». Vil man sitte igjen med en følelse av at gjennom vekttap så ordner alt seg til slutt? Er alle problemene til Janne forsvunnet nå som hun er blitt tynn? Hvordan dette kan virke problematiserende vil jeg diskutere videre avslutningsvis i analysekapittelet.

5.5 Skolegang

Det er først nå som Janne har blitt oppmerksom på sin egen kropp, at hun opplever at alle andre også ser kroppen hennes. Dermed får også meninger og kommentarer fra andre stor innvirkning på hvordan Janne opplever, og hva hun føler rundt sin egen kropp. Skolen er en arena hvor det oppstår ulike situasjoner som påvirker Jannes selvfølelse. Jeg vil nå analysere eksempler fra tegneserieromanen som omhandler Jannes skolehverdag, der kommentarer fra lærer og spesielt medelever påvirker henne. Ifølge regjeringen har «Alle barn har rett til et trygt og godt læringsmiljø som fremmer helse, trivsel og læring» (Regjeringen, 2021). Underveis i tegneserieromanens handling finnes det flere eksempler på hvordan dette ikke er tilfellet når det kommer til Jannes skolegang. Dette vil jeg nå gå videre inn på ved å analysere hendelser i forbindelse med lærer og medelever.

Uskyldige småkommentarer fra foreldre er en ting, en annen ting er derimot gjentakende erting og mobbing fra medelever. Ifølge utdanningsdirektoratet kan mobbing for eksempel være å «bli presset eller truet til å gjøre ting for andre som en ikke vil, å bli kalt noe stygt eller få en stygg kommentar for eksempel om utseende, klær, tro, eller dialekt, å bli slått, dyttet eller pirket på å få sekken sin, eller noe annet en eier, kastet rundt» (Udir, 2016). Det oppstår mange ulike situasjoner i løpet av handlingen som både er stygge og triste. Ikke bare har Janne nå selv begynt å bli mer og mer usikker på sin egen kropp, men fler og fler kommer med stygge kommentarer om kroppen hennes direkte til henne. Flere av guttene kaller henne feit gjentatte ganger, blant annet i en klasseromssituasjon, og en annen situasjon på vei hjem fra skolen, hvor de i tillegg til å kalle henne feit stjeler bollene hennes.

Et tydelig eksempel på hvordan skam utspiller seg hos hovedpersonen i *Hva skjedde egentlig med deg?* er når læreren plasserer Janne mellom Patrik og Stian, to av guttene som bråker mest i klassen. Læreren plasserer Janne der fordi hun er stille og pliktoppfyllende, i håp om at guttene skal la hverandre være i fred. I det læreren sier «Jeg kommer til å sette Janne mellom dere resten av dagen!» (Jordahl, 2020, s. 12), ser man fjeset til Janne gå fra å være muntert – til å se bekymret ut. Dette er illustrert ved at øynene hennes er sperret opp, munnen formet som en sirkel, og linjer rundt hodet hennes som kan tolkes som en følelse av bekymring. Deretter zoomes det på inn på Janne i neste illustrasjon, det finnes ikke lenger noen muntre farger, bare forskjellige svart- og gråtoner. Her blir bekymringen, eller kanskje frykten i fjeset til Janne enda tydeligere.

Figur 9: *Hva skjedde egentlig med deg?* 2020, av Jenny Jordahl.

Etter at Janne har satt seg mellom guttene, starter de raskt å plage henne. De sier blant annet at «Du veit hun setter deg mellom oss fordi du er feit?» (Jordahl, 2020, s. 14), og tegner en penis i skriveboka hennes. Ikke var det nok med at guttene plager henne, i tillegg til dette får hun kjeft av læreren for tegningene i skriveboka si. Som nevnt i teorikapittelet skilte Finn Skårderud (2006) mellom begrepene kroppsskam og skamkroppen. Han beskriver at begrepet kroppsskam innebærer at man skammer seg over selve kroppen, og kan både være knyttet til kroppslige egenskaper og funksjoner (Skårderud, 2006, s. 45). Derimot handler begrepet skamkroppen heller om skam som oppleves kroppslig, og som kommer til uttrykk gjennom kroppslig atferd (Skårderud, 2006, s. 47). Ut ifra eksempelet over kan det argumenteres for at Janne føler på begge av disse formene for skam. På den ene siden kan det tolkes som at Janne føler på en form for kroppsskam når hun må sette seg mellom de to guttene, spesielt fordi hun blir kalt tjukk. Her handler det altså om skammen Janne føler på i forbindelse med selve kroppen sin. På den andre siden kan det også tyde på at skamkroppen er gjeldene, dette på

bakgrunn av Jannes kroppsspråk og holdning. Hun går med bøyd nakke og unngår øyekontakt.

Lene er den eneste venninnen til Janne som leseren blir introdusert for i begynnelsen av handlingen. De sitter ved siden av hverandre i klasserommet, og Janne ser blid ut når hun ser Lene sitte og vente på henne. Det tar ikke lange tiden før Lene slenger seg på de i klassen som erte Janne, blant annet ved å lese et falskt valentinsbrev høyt foran alle. Ved å gjøre dette blir Lene lagt mer merke til av blant annet noen av jentene i klassen og i tegningene ser man tydelig at de koser seg på Jannes bekostning. I tillegg til situasjonen med valentinsbrev, oppstår det en situasjon i jentegarderoben hvor flere av de andre jentene i klassen begynner å erte Janne. De sier Janne er ekkel fordi hun fortsatt bruker vanlig truse, istedenfor stringtruse som flere av de andre jentene har begynt å bruke. Det verste med det som oppstår i jentegarderoben er ikke nødvendigvis kommentarene om hvilke truser hun bruker, men heller det faktum at bestevenninnen hennes Lene tar et valg om å bli med de andre jentene, istedenfor å stå opp for Janne.

Selv hennes beste venn har altså nå begynt å ta avstand fra Janne, noe som kan tolkes som en forsvarsmekanisme fra Lenes side. Istedenfor å assosieres med Janne og dermed risikere å bli ertet selv, kan det se ut som Lene heller velger å henge med de andre jentene i klassen. Lene inkluderer ikke Janne i denne nye jentegjengen, og Janne blir dermed holdt utenfor. Ved å gjøre dette får Lene mer status blant de andre jentene i klassen, og etter dette ser vi ikke Janne og Lene henge noe mer sammen. Det er vanskelig og trist for Janne at Lene ikke står opp for henne foran de andre og at Lene heller velger å bli med på ertingen. Samtidig er det på en eller annen måte en menneskelig reaksjon på hendelsen. En annen faktor som kan være med på å spille en rolle i denne situasjonen er et resultat av sjalusi fra Lenes side. Janne har nemlig vært hjemme hos Brage, som Lene beskriver som «den kjekkeste i klassen». Jentene ber Janne holde seg unna han, noe Janne gjør i tiden etterpå, mest sannsynlig for å unngå flere slike situasjoner med jentene.

5.6 En positiv relasjon blir påvirket av det dårlige selvbilde

Janne og Brage går i samme klasse, og etter en hendelse med falske valentinkort kommer Brage bort til Janne i friminuttet. Janne sitter alene på en benk mens hun ser på Lene og noen av de andre jentene henge sammen. Brage kommer bort og spør om han kan sette seg, Janne tydelig overrasket, rødmer og svarer et enkelt «ja». Etter en kort samtale finner de to ut at de

har noe til felles, de elsker begge å spille *Zelda*. Brage spør Janne om hun vil være med han hjem en gang så de kan spille sammen. Det som gjør Jannes og Brages relasjon annerledes og spesiell i forhold til de andre relasjonene Janne har i fortellingen, er nemlig at denne ikke bærer preg av noe fokus på utseendet. Janne og Brage er venner rett og slett fordi de deler samme interesser og hobby. Relasjonen deres starter da Brage inviterer Janne hjem for å spille videospill. Gjennom spillingen finner de tonen, og Brage er åpenbart begeistret over at Janne er god til å spille. I motsetning til de andre relasjonene vi ser i løpet av handlingen, er det her Janne ser mest glad ut. Det er en tydelig forandring i hvordan Janne blir illustrert når hun er med Brage, enn når hun er med andre. Med Brage ligner Janne mer på jenta som satt og fisket krabber helt i starten av handlingen. Det er ingen skygge som forfølger Janne her, heller ikke en grå eller svart Janne, ikke før mammaen hans kommer inn med en skål med sjokolade.

Etter sjokoladen har kommet på bordet, kommer det store skyggemonsteret først fram sammen med Jannes rumlende mage. Når Brage sier det bare er å ta, blir hele Janne illustrert grå, og man ser tydelig på ansiktet hennes at hun igjen er ukomfortabel. Hun blir stille og nølende når hun snakker til Brage og fikler med hendene sine. Dette kan tolkes som et tegn på at hun føler seg utilpass. I tillegg til dette viser illustrasjonene munnen hennes formet som en strek, rødme i kinnene og ufokuserte øyne. Som leser vet vi godt at Janne er glad i søtsaker, men fordi hun nå er på et stadiet hvor hun ikke tillater seg selv å spise sukker, sier hun nei og at hun ikke liker sjokolade. Brage reagerer med å si at han synes hun er rar, da går Janne i et slags forsvarsmodus og prøver å forklare at det finnes mange som ikke liker sjokolade. For Brage har ikke samtalen noen større betydning enn at han synes det er morsomt at hun ikke liker noe de fleste andre liker. Han er jo tross alt ikke inne i hodet til Janne og vet hva hun tenker på. Her er det rett og slett Janne som er så dypt inne i sine egne tanker og problemer som dermed tolker denne tilsynelatende uskyldige reaksjonen fra vennen sin som noe veldig ukomfortabelt og større enn det egentlig er. I det Brage ler det vekk og spør om de skal spille videre, kan man se at Janne i illustrasjonene går tilbake til å være sitt normale jeg med tanke på farger og størrelse. Relasjonen deres er preget av at Brage er opptatt av hva Janne kan, framfor hvordan hun ser ut. Samtidig får oppmerksomheten hun har tilknyttet sin egen kropp en negativ påvirkning på denne egentlige positive relasjonen i livet hennes. Dette er noe som særlig viser seg i situasjoner der forholdet hennes til mat blir et tema, som i eksempelet med sjokoladen. Som nevnt i forrige delkapittel slutter Janne å henge med Brage på grunn av de andre jentene. Hun velger altså å ikke henge med han, selv om han får henne til å føle seg bra,

nettopp fordi hun ikke vil havne i trøbbel hos jentene. Det er ikke før på slutten av romanen at Brage og Janne finner tilbake til hverandre.

5.7 Foreldrenes påvirkning

Noe som har svært stor påvirkning for hva som skjer med Janne i løpet av fortellingen er kommentarer og innspill fra foreldrene hennes. Både moren og faren kommer gjentatte ganger med kommentarer om hva Janne spiser og hvor mye hun spiser. I tillegg til dette kommenterer de også på hvor mye Janne beveger seg, samtidig som de tilsynelatende prøver å oppmuntre henne til å bruke kroppen mer. Som nevnt innledningsvis er det ikke kommentarer som er ment for å gjøre skade, og mange av de kan tolkes som uskyldige. Men, fordi Janne har blitt så opptatt av hva alle andre mener om henne, går disse kommentarene inn på henne på en negativ måte. Man kan stille seg spørsmål rundt viktigheten av at foreldrene blant annet påpeker mengde når hun spiser, men det kan tenkes at dette er en form for bekymring. Å se barnet sitt legge på seg og bli større enn man kanskje tenker er sunt, er nok vanskelig. Dermed uttrykker de seg nok ikke på den beste måten og dette påvirker Janne negativt.

«Hvilke gutter? Hvilke boller?» (Jordahl, 2020, s. 57) spør moren, etter at Janne kommer lei seg hjem fra skolen. Janne forteller at noen av guttene i klassen har stjålet bollene hennes. At moren til Janne nevner bollene, kan i utgangspunktet virke som en uskyldig reaksjon og kanskje heller bare en repetisjon av hva Janne forteller. Hun vil jo tross alt bare vite hvorfor datteren hennes er lei seg. Alle hadde nok ikke bitt seg merke i denne kommentaren, men med tanke på hvordan Janne har det med seg selv, kan dette være enda en «liten» kommentar som utgjør det større bildet. Altså at mange slike kommentarer på egen hånd kan virke relativt ufarlige, men med summen av disse kommentarene kombinert med Jannes dårlige selvbilde, får det uheldige konsekvenser. I utgangspunktet er det altså ikke noe vondt ment fra moren. Janne fortsetter med å si at det ikke er så viktig, og forteller at de kalte henne feit. Da reagerer moren med å si «Nei, men ...! Du skal ikke høre på dem! Det skal du bare ikke. De er bare dumme. Kjempedumme» (Jordahl, 2020, s. 57-58). Her får man inntrykk av at moren ikke bryr seg om bollene, og at hun heller vil støtte datteren sin og vise omsorg. Dette kommer tydelig fram gjennom illustrasjonene, hvor vi ser moren holder rundt Janne og trøster henne.

Betydelige verre kommentarer blir sagt på de to neste sidene (s. 59-60) i tegneserieromanen, da det oppstår en dialog mellom moren og faren til Janne. Moren er illustrert med et ansiktsuttrykk og kroppsspråk som gjør at hun ser fortvilet og lei seg ut. Skuldrene lener litt

fremover og hodet er en smule bøyd. Brynene hennes peker oppover og mot hverandre, som gir en følelse av at hun er fortvilet, i tillegg til at munnen er formet som en liten strek. Faren møter blikket til moren og ser spørrende ut på henne. Moren forteller faren at noen av guttene hadde kommentert vekten hennes og noe med noen boller. Responsen til faren kan virke overraskende og ganske kynisk for leseren: «Hun propper jo i seg. Jeg skjønner ikke hvorfor» (Jordahl, 2020, s. 60). Istedenfor å møte moren med samme bekymring og følsomhet, virker det nesten som om faren er sur på Janne, når det i utgangspunktet ikke er Janne som har gjort noe galt. Moren svarer: «Såne kommentarer hjelper ikke» (ibid.) og faren svarer at: «Det er jo sant!». Kombinasjonen av verbalteksten og illustrasjonene i denne samtalen mellom foreldrene, har mye å si for tolkningen til leseren. Hadde man kun hatt verbalteksten å tolke etter, hadde nok lesere tolket tonen og holdningen annerledes enn hva man gjør når man også har illustrasjonene å se på. Faren er nemlig illustrert med et strengt ansiktsuttrykk, og ingen tegn til medfølelse. Dette ser man gjennom brynene som går nedover og mot hverandre, i tillegg til at munnen er liten og formet som en strek. Janne står og hører på samtalen, og skyggemonsteret holder en arm på skulderen hennes. Som regel kan en arm på en skulder symbolisere omsorg eller støtte, men her tolker jeg det heller som at skyggemonsteret vil at Janne skal høre på hva de har å si. Grunnen til dette er fordi skyggemonsteret også holder en arm rundt dørkarmen, nesten som om den holder Janne der for at hun skal høre hvordan foreldrene prater om henne når hun ikke er til stede.

5.7.1 100 kroner per kilo

Det er på side 62 at det for første gang blir snakk om å gå ned i vekt. Dette skjer i etterkant av samtalen foreldrene hadde som nevnt over, og moren til Janne spør om hun har lyst til å gå ned i vekt. Det er zoomet inn på ansiktet til moren i tre av bildene på siden, og man kan se at hun rødmer, har oppspærrede øyne, og det gir et helhetlig inntrykk av nervøsitet. Det kan tolkes som at dette er vanskelig for moren å ta opp, kanskje er hun litt nølende til det hun nå foreslår? Det virker i alle fall ut som det ikke kommer uten en slags følelse av usikkerhet på om dette er det riktige å gjøre. I første stripe på neste side på bilde nummer to ser vi Janne igjen se utilpass ut ved at hun titter ned, fikler med hendene og hele kroppen ser ut til å rumle. Det er ikke før moren foreslår at hun skal få 100 kroner for hver kilo hun klarer å gå ned at Jannes

Figur 10: Hva skjedde egentlig med deg? 2020, av Jenny Jordahl.

kroppsspråk endrer seg. Hun smiler og ser oppspilt ut over tanken på å få penger, uviten om hvor mye dette kommer til å ta over livet hennes. Dette kan tolkes som et forsøk fra foreldrenes side om å motivere Janne til å gå ned noen kilo, fordi de tenker at det kommer til å løse flere av problemene hennes. Dette tar meg igjen tilbake til Frønes (2001) som snakker om et oppnåelsessamfunn, hvor idealet blant annet er en tynn kropp. Kanskje foreldrene tenker at hun ikke kommer til å bli ertet noe mer om hun blir tynnere? Dette viser at tematikken knyttet til kropp er vanskelig også for foreldrene hennes.

For Janne ser det ut til at dette begynner som en konkurranse hvor belønningen er penger. Under første veiing etter å ha startet «prosjektet» om å gå ned i vekt, ser Janne stolt og fornøyd ut når hun ser at hun har gått ned 1,5 kilo (Jordahl, 2020, s. 100). På bildene ser Janne ned på pengene med et stort glis og oppsperrede øyne, åpenbart fornøyd. Moren blir igjen illustrert lignende som når hun først foreslo dette til Janne. I kontrast med Janne ser moren mer tvilsom ut, og gir igjen et inntrykk hos leseren om at hun ikke er helt overbevist om at dette er en god idé. På side 115-119 er det igjen tid for ny veiing. Denne gangen ser ikke Janne like fornøyd ut. Her er det blant annet illustrert at Janne titter seg selv i speilet i det hun veier seg, speilbildet viser det store skyggemonsteret. Det kan tolkes som at vi ser gjennom øynene til Janne, og at det vi ser illustrert er det Janne ser i speilbildet sitt. Dette er igjen et eksempel på forstyrret kroppssoppfatning. Det Janne ser i bildet er jo ikke sånn hun egentlig ser ut, men det er den forstyrrede kroppssoppfatningen hennes som blir illustrert. Nå er også skyggemonsteret med henne under hele seansen, og minner hun på at alle turene hun går er «sunt for kropp og sjel», noe som igjen er en kommentar faren hennes kom med tidligere i romanen. Det kan virke som at denne kommentaren har satt seg fast hos Janne, da den blir repetert flere ganger av skyggemonsteret gjennom fortellingen.

Etter en stund er det tid for ny veiing. Moren til Janne sier «Jeg tror vi er ferdige, jeg» Janne svarer «Ferdige? Hvorfor det?» og ser overrasket ut (Jordahl, 2020). Ut ifra ansiktsuttrykket til Janne ser det ikke ut som en positiv reaksjon, da munnen hennes går nedover, i tillegg til skuffelse i øynene hennes. På neste side fortsetter moren med å si at Janne har gått ned mye, at hun ser sunn ut, men også at hun ser litt pjusk ut. Janne skylder på at hun er forkjøla og spør om hun ikke kan fortsette, noe moren sier nei til. Til forandring ser ikke moren bekymret eller nølende ut denne gangen, ut ifra ansiktsuttrykkene og kroppsspråket hennes i illustrasjonene ser hun mer stolt og fornøyd ut. Det virker ikke som moren ser noen tegn til at Janne på dette tidspunktet sliter ekstremt med forholdet til både mat og sin egen kropp. Dette

er derimot noe leseren får innblikk i, da de neste sidene (s. 138-142) viser hvordan skyggemonsteret har overtaket på Janne. Dette kommer til syne ved at skyggemonsteret opptar nærmest hele plassen på sidene, og for hver side som går blir skyggemonsteret mer intenst og desperat etter å ha kontroll over Janne. Selv om Janne fortsatt står på badet, går hun fra å bli illustrert ved siden av moren, til å bli løftet opp av skyggemonsteret og forsvinne ut av bildet med moren. Dette kan tolkes som en måte å vise hvordan skyggemonsteret tar helt overhånd. Det gir leseren et inntrykk om hvor syk Janne faktisk er på dette tidspunktet, og hvor stor kontroll den har over henne. Og at dette skjer samtidig som at de rundt henne er uviten om hvor ille det faktisk har blitt.

Senere oppdager moren alle de uspiste matpakkene Janne har liggende i sekken, og like etter finner hun dagboken til Janne. Nok en gang får man ikke tilgang på Janne sine tanker eller følelser gjennom verbalteksten. Leseren vet nemlig ikke hva det står i dagboken til Janne, men basert på reaksjonen moren får i det hun leser den, står det mest sannsynlig om hvordan Janne har hatt det den siste tiden. Det er nå moren og faren virkelig forstår hvor langt det har gått, og mest sannsynlig hvor syk Janne har blitt den siste tiden. De har under flere anledninger før dette kommentert på at hun har blitt veldig tynn, men det virker som de trengte å få virkelig bevis, før de faktisk åpnet øynene for hva som har foregått. De setter seg ned med Janne og spør om hvorfor hun skriver ned hva hun veier, nå vet også leseren at det er det som står skrevet i boken. Det er tydelig ut ifra illustrasjonene at foreldrene er lei seg og føler skyld ovenfor det de har gjort og moren sier blant annet at «Vi skjønner at vi har noe å gjøre med det her» og «Det var jo ikke sånn ment. Du må ikke tro at ...» (Jordahl, 2020, s. 167). På dette tidspunktet virker det som Janne tar et oppgjør med foreldrene sine, og kanskje til og med seg selv. For første gang sier hun mye av det stemmen inne i hodet hennes har sagt til henne gjennom fortellingen, men denne gangen høyt så også foreldrene får høre det. Etter utblåsningen trøster foreldrene Janne, og fra side 172-173 går Janne fra å være illustrert som hele skyggemonsteret, til å være illustrert stor og grå, til å til slutt se ut som hun virkelig gjør. Dette er som nevnt tidligere siste gang Janne blir illustrert annerledes enn hvordan hun faktisk ser ut. Det kan dermed tolkes som at skyggemonsteret forsvinner, og at hun dermed er blitt frisk.

5.9 Samfunnets skjønnhetsideal illustrert

Det er ikke bare samtaler og kommentarer som har en påvirkning på Jannes oppfatning av seg selv. I tillegg til dette får også samfunnets skjønnhetsideal en rolle. Som nevnt i teorikapittelet

forklarer Frønes (2001) dagens samfunn som et oppnåelsessamfunn, hvor mennesker blir kategorisert etter hvor vellykkede de er, og en tynn og trent kropp blir regnet som et tegn på nettopp vellykkethet. Norsk Helseinformatikk (NHI, 2020) skriver også at dagens krav til å prestere og det å være vellykket, spiller en rolle for utviklingen av anoreksi. Og at dette er knyttet opp til det kvinnelige kroppsideal, som sier at man skal være tiltrekkende. Dette kommer også frem i tegneserieromanen gjennom ulike former. En av de første tingene Janne introduseres for i historien er et pornoblad Lene viser henne. På et av oppslagene med pornobladet ser man også et dyreleksikon ved siden av. Dette dekker hele oppslaget, og får meg til å tenke på kontrasten mellom pornobladet, og det «uskyldige» dyreleksikonet. Dette kan være med på å skape et bilde av Janne som liten og uskyldig, nettopp fordi hun selv er mer opptatt av spill, dyr og Anime, mens flere andre på hennes alder har begynt å utforske mer ungdoms-/voksenrealterte ting. Det er altså ikke Janne som selv oppsøker for eksempel pornobladet på grunn av sin egen nysgjerrighet, men heller fordi Lene synes det er spennende og vil vise det til Janne.

I pornobladet er det bilder av nakne damer med store pupper, langt tjukt hår, store lepper, smale midjer og store hofter (s. 36). Dette kan reflektere et skjønnhetsideal samfunnet har om hvordan jenter/damer «burde» se ut. Det blir tydelig etter å ha tittet i bladet at Janne blir obs på egen figur. Når hun pusser tennene samme kveld studerer hun seg selv i speilet, hun bretter opp toppen sin og poserer foran i speilbildet. Det kan tolkes at Janne har bildene av de nakne damene i bakhodet når hun studerer seg selv, og det tar ikke lang tid før hun legger merke til at hun ikke ligner på dem. Ut ifra tegningene ser man fargene igjen endre seg, sammen med ansiktsuttrykk og størrelsen på kroppen. I den ene ruten er bakhodet til Janne i forgrunnen, håret er blondt og normalt. Det kan tolkes som at man ser gjennom øynene til Janne når man ser i speilbildet, og i motsetning til bakhodet vi ser utenfra, er jenta i speilbildet enorm og ikke minst langt fra virkeligheten. Dette virkemidlet med at man ser gjennom øynene til Janne brukes også i en annen rute senere i fortellingen og denne gangen ser Janne en enda større og fælere versjon av seg selv. Dette er noe som kan indikere at hennes oppfatning av seg selv og kroppen hennes har blitt enda verre med tiden. Ved å bruke slike virkemidler blir det tydeliggjort for leseren

Figur 11: Hva skjedde egentlig med deg? 2020, av Jenny Jordahl.

hvor ille Janne faktisk har det, og det kan være med på å skape medfølelse eller andre følelser hos leseren.

I tillegg til pornobladet Lene viste Janne, blir Janne oppmerksom på hvordan alle utstillingsdukkene i klesbutikken ser ut (s. 101-102). Det er 9 utstillingsdukker i butikken, og alle er av samme type. De er lange og slanke med smal midje, synlige kragebein, mellomrom mellom beina og markerte flate mager. Idet Janne går rundt i butikken kan man se det store og ekle monsteret stå bak og luske, hele tiden med henne. Når Janne kommer til undertøysavdelingen er det en enorm plakat med en dame i undertøy, som igjen ligner på damene fra pornobladet. Man kan tydelig se ut ifra tegningene at Janne er ukomfortabel. Dette gjennom at hun er tegnet med høye skuldre, røde kinn og liten munn (s. 103). Samtidig ser man og at Janne skynder seg gjennom kassen så fort hun bare kan, dette gjennom blant annet bruk av onomatopoetikonet «Røsk» og streker som indikerer at ting skjer fort, og ikke minst at Janne løper ut av butikken når hun er ferdig. En annen ting man også kan legge merke til er når Janne ser på Anime. Jenta/dama på skjermen ser også lik ut som de andre man har sett tidligere i tegningene. Dette er enda et eksempel på at det finnes et spesifikt skjønnhetsideal i samfunnet Janne lever i. Igjen kan dette forklare hva både Janne og de rundt henne forventer/synes man burde se ut, og at det dermed ikke er innafor hvis man ikke ser slik ut.

5.10 Hva har egentlig skjedd med Janne?

Det har skjedd drastiske ting med Janne, både fysisk og psykisk, gjennom skoleåret romanhandlingen løper over. Som nevnt tidligere i analysen (ref. 5.4.1) kan det virke som Janne har blitt frisk i slutten av romanen med tanke på at skyggemonsteret ikke er til stede i illustrasjonene lenger. Altså hennes negative tanker og følelser om seg selv er ikke lenger til stede. Det er vanlig å forbinde barnelitteraturen med en lykkelig slutt (Nikolajeva, 2017, s. 77). Det kan tenkes at dette er for at barnet skal sitte igjen med en god følelse etter å ha lest en bok. Og kanskje sitter et barn igjen med en god følelse etter å ha lest ferdig *Hva skjedde egentlig med deg?* Et barn vil kanskje tenke at Janne ser frisk ut igjen, nå som hun både har fått seg venner og igjen spiser boller? På det siste bildet ser det ut til at Janne og de to nye vennene går mot solnedgangen, som igjen kan gi positive assosiasjoner (s. 197). Det er ikke sikkert alle barn godtar denne tilsynelatende lykkelige slutten uten videre spørsmål, kanskje noen synes den er litt for «enkel»? En eldre leser vil nok definitivt sitte igjen med mange spørsmål etter å ha lest ferdig tegneserieromanen, og kan til og med se på avslutningen som

problematiserende. Var det virkelig så lett for Janne å bli frisk på så kort tid? Har hun fortsatt en spiseforstyrrelse? Er skyggemonsteret borte for alltid?

Slik det ser ut på bildene kan det nesten virke som om alle problemene til Janne nå er løst. Med tanke på praten Janne har med foreldrene (s. 167), at hun spiser matpakke igjen på skolen (s. 176), hun og Brage får kontakt igjen (177-179), hun blir venn med Lise og Kamilla (182), og da hun til slutt spiser boller igjen (s. 196). Som man kan legge merke til hvis man ser på sidetallene, skjer hele denne forandringen hos Janne i løpet av 30 sider. Men er det ikke et paradoks at alle Jannes problemer løste seg når hun ble tynn? Kan det tolkes slik at det fortellingen ender opp med å signalisere, er at man får venner og blir akseptert i det man blir tynn? Er det det unge jenter og gutter skal strebe etter om de ikke passer inn i samfunnets skjønnhetsideal?

6. Avsluttende refleksjoner

Innledningsvis i masteroppgaven stilte jeg noen spørsmål jeg ønsket å undersøke i arbeidet med romanene jeg har valgt ut: Hva motiverer de kroppslige forandringene hos hovedkarakterene? Hva gjør disse kroppslige forandringene med deres forståelse og opplevelse av egen kropp? Hva gjør det med selvbilde deres? I løpet av arbeidet har jeg prøvd å komme fram til noen mulige svar på disse spørsmålene.

Gjennom litterær analyse i form av nærlesning har jeg undersøkt hvordan dårlig selvbilde blir fremstilt i to de skjønnlitterære verkene *Det vi skjuler* og *Hva skjedde egentlig med deg?* i tillegg til å se hvordan dette påvirker hovedkarakterenes forståelse og erfaring av egen kropp. Filosofen Nathaniel Branden (1994, s. XV) skriver at:

I cannot think of one single psychological problem - from anxiety to depression, to under-achievement at school or work, to fear of intimacy, happiness or success, to alcohol or drug abuse ... to suicide and crimes of violence - that is not traceable, at least in part, to the problem of deficient self-esteem.

Branden mener altså at det ikke finnes noen form for psykiske problemer som ikke har noe med selvbildet vårt å gjøre. Funnene fra analysene samsvarer med Brandens tanker om selvbilde. Det dårlige selvbilde har nemlig hatt en avgjørende påvirkning for hvordan både A i *Det vi skjuler* og Janne i *Hva skjedde egentlig med deg?* opplever seg selv og sin kropp. Begge romanene fremstiller på hver sin måte et dårlig selvbilde hos hovedkarakterene. I *Det vi skjuler* viser funnene hvor mye statusen på selvbilde til jeg-fortelleren faktisk har å si for hvordan han både forstår og opplever seg selv. Når selvbildet var godt følte han seg uovervinnelig og fantastisk, han elsket det han så i speilet, han ble til og med kåt på seg selv, og han ville vise seg fram til alle. Derimot når selvbilde var dårlig, ville han skjule seg for omverdenen og han stammet til og med når han var alene. Ikke bare påvirket selvbilde hans den fysiske kroppen, men det påvirket også hans relasjoner til andre, hvor mye han stammet og hvordan han handlet i ulike situasjoner. Måten A opplevde sin egen kropp var altså helt avhengig av selvbilde hans.

Hos Janne i *Hva skjedde egentlig med deg?* viser også funnene hvor stor påvirkning selvbilde hadde å si for hvordan hun opplevde seg selv og sin kropp. Til å begynne med i fortellingen virket det som om selvbildet til Janne var helt greit, man fikk egentlig ikke noe særlig inntrykk av det, ikke før etter kommentaren på stranda. Selvbildet hennes ble stadig dårligere gjennom fortellingen og dette kom til uttrykk gjennom illustrasjonene. Dette ble fremstilt

gjennom blant annet hvordan Janne hadde det i situasjoner på skolen, hvordan hun så på seg i speilet og ikke minst gjennom skyggemonsteret som var hennes tanker og følelser illustrert. Det var nemlig kommentarene utenfra som gjorde Janne oppmerksom og opphengt i eget utseendet, og som etter hvert gjorde henne til sin egen største motstand.

Til å begynne med ønsket jeg å inkludere en didaktisk refleksjon i masteroppgaven. Dette for å diskutere og reflektere over hvordan man kunne arbeidet med romanene i skolen, nettopp for å belyse tematikken og åpne opp for samtaler med elevene mine. Jeg fant fort ut at omfanget av oppgaven hadde blitt for mye om jeg skulle inkludert dette, men det er noe jeg tenker kunne vært veldig spennende å undersøke videre. Som fremtidig lærer har jeg et ønske om å åpne opp for ærlig, nysgjerrig og reflekterende samtaler sammen med elevene mine, både innenfor litteraturundervisningen og utenfor. Jeg ønsker å plukke ut litteratur som kan bidra til å utvikle elevenes forståelse for livet generelt, og da tror jeg litterære samtaler kan være en god metode. Gjennom dette masterprosjektet har jeg utviklet meg som leser, og jeg tar denne erfaringen med meg nå som jeg skal være lærer på fulltid.

Litteraturliste

Primærlitteratur

Jordahl, J. (2020). *Hva skjedde egentlig med deg?* Cappelen Damm.

Sæther, E., H. (2018). *Det vi skjuler*. Eirik Husby Sæther.

Sekundærlitteratur

Andersen, P. T., Mose, G. & Norheim, T., (Red.). (2012). *Litterær analyse: en innføring*. Pax forlag.

Andersen, P. T. (2019). *Forstå fortellinger: Innføring i litterær analyse*. Universitetsforlaget.

Bache-Wiig, H. & Linhart, S. H. (2012). Barne- og ungdomslitteratur. Andersen, P. T., Mose, G. & Norheim, T., (Red.). (2012). *Litterær analyse: en innføring*. Pax forlag.

Birkeland, T., Mjør, I. & Teigland, A-S. (2019). *Barnelitteratur: sjangrar og teksttypar*. Cappelen Damm Akademisk.

Brageprisen. (2020). *Brageprisen 2020*. Brageprisen: den norske bokprisen.
<https://brageprisen.no/brageprisen/brageprisen-2020/>

Branden, N. (1994). *Six pillars of self-esteem*. Bantam Books.

Brown, B. (2014). *Uperfekt. Våg å vise hvem du er*. Cappelen Damm.

Dybvik, H. & Karlsson E. (Red.). (2020). *Fra bordvers til bildebøker: mat og måltider i bildeboka*. Fagbokforlaget.

Farstad, M. (2016). *Skam. Eksistens, relasjon, profesjon*. Cappelen Damm Akademisk.

Fjeldberg, G. (2020). *Tjukke barn er nesten ikke å se*. <https://www.barnebokkritikk.no/tjukke-barn-nesten-ikke-a-se/#.YnEivvNBzlw>

Flynn, K. (2013). *Constructions of the fat child in British juvenile fiction (1960-2010)*. University of Worcester. <https://eprints.worc.ac.uk/2739/>

Foreningen !les. (2022). *Årets bøker*. Bokslukerprisen. <https://bokslukerprisen.no>

Folkehelseinstituttet. (2018). *Livskvalitet og psykiske lidelser hos barn og unge*. Folkehelse rapporten.
<https://www.fhi.no/nettpub/hin/grupper/psykisk-helse-hos-barn-og-unge/>

Fürst, E., L´O. (2015, 16. september). Mat handler om mye mer enn sunt og usunt, kalorier og tilsetningsstoffer. Det handler om følelser. *Aftenposten*.
<https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/RonO/mat-handler-om-mye-mer-enn-sunt-og-usunt-kalorier-og-tilsetningsstoff>

- Frønes, I. (2001). Skam, skyld og ære i det moderne. I T. Wyller (Red.). *Skam. Perspektiver på skam, ære og skamløshet i det moderne* (s. 69-80). Fagbokforlaget.
- Gadamer, H-G. (2010). *Sannhet og metode: grunntrekk i en filosofisk hermeneutikk*. Pax.
- Graatrud, G. (2019). -Virkeligheten er mer makaber enn krimbøkene. *Dagbladet, Krim*.
<https://www.dagbladet.no/kultur/virkeligheten-er-mer-makaber-enn-krimbokene/70884643>
- Hagen, E. B. (2003). *Hva er litteraturvitenskap* (Vol. 1, Hva er). Universitetsforlaget.
- Hallberg, K. (1982). Litteraturvetenskapen och bilderboksforskningen. *Tidskrift för litteraturvetenskap*.
- Janson, M. (Red.). (2019). *Barnnorm och kroppsform - om ideal och seksualitet i barnkulturen*. Centrum för barnkulturforskning.
- Johannesen, E. H. (2016). Senmoderne bildebøker i barnehagen. *BARN - Forskning Om Barn Og Barndom i Norden*, 34(3). <https://doi.org/10.5324/barn.v34i3.3627>
- Johannesen, E. H. & Nordahl, J. (2020). Skam, kropp og mat i bildeboka *Mor*. Dybvik, H. & Karlsson E. (Red.). *Fra bordvers til bildebøker: mat og måltider i bildeboka*. Fagbokforlaget.
- Kallestad, Å. B. H. & Røskeland, M. (2020). Skjønnlitterær analyse som metode. I L. I. Aa & R. Neteland (Red.), *Master i norsk. Metodeboka 1* (s. 44-61). Universitetsforlaget.
- Kress, G. (2010). *Multimodality: a social semiotic approach to contemporary communication*. Routledge.
- Kukkonen, K. (2013). *Studying comics and graphic novels*. WILEY.
- Langås, U. (2004). *Kroppens betydning i norsk litteratur 1800-1900*. Fagbokforlaget.
- Langås, U. (2005). *Den litterære kroppen: artikler om kropp og tekst fra Edda til i dag*. Høyskoleforlaget.
- McCloud, Lappan, B., & Martin, M. (1994). *Understanding comics*. HarperPerennial.
- McCloud, Harper, M., Stordal, H. I., & Leborg, A. (2016). *Hva er tegneserier*. Minuskel.
- Moen, H. B. (2021, 22. februar). *Trøstespising*. Store norske leksikon.
<https://snl.no/tr%C3%B8stespising>
- Nikolajeva, M. (2002). *The Rhetoric of Character in Children's Literature*. Scarecrow Press, Inc.
- Nikolajeva, M. (2017). *Barnbokens byggklossar* (3. opplag). Studentlitteratur.

- Norsk helseinformatikk. (2020, 7. oktober). *Anoreksi*. NHI.
<https://nhi.no/sykdommer/psykisk-helse/anoreksi/anoreksi-oversikt/?page=1>
- Norsk helseinformatikk. (2022, 7. februar). *Stamming*. NHI.
<https://nhi.no/sykdommer/psykisk-helse/barnpsykiatri/stamming/>
- Skaalvik, E. M. & Skaalvik, S. (2018). *Skolen som læringsarena: selvoppfatning, motivasjon og læring* (3. utg.). Universitetsforlaget.
- Skårderud, F. (2006). Flukten til kroppen. Senmoderne skamfortellinger. I P. Guldbrandsen, P. Fugelli, G. H. Stang & B. Wilmar (Red.). *Skam i det medisinske rom* (s. 45-64). Gyldendal Akademisk.
- Slettan, S. (2020). *Ungdomslitteratur: ei innføring*. Cappelen Damm Akademisk.
- Straume, A. C. (2020, 17. november). *Risikosport å skrive om spisevegring*. [Anmeldelse av boka *Hva skjedde egentlig med deg?* av J. Jordahl]. NRK.
<https://www.nrk.no/anmeldelser/anmeldelse - hva-skjedde-egentlig-med-deg -av-jenny-jordahl-1.15245841>
- Sæther, E., H. (2018). Bak Perfekte kropper. *Dagbladet, Debatt*.
<https://www.dagbladet.no/kultur/bak-perfekte-kropper/69735268>
- Ungdata. (2020). *Stress, press og psykiske plager blant unge*. <https://www.ungdata.no/stress-og-psykiske-plager-blant-unge/>
- Utdanningsdirektoratet. (2020). *Overordnet del – Folkehelse og livsmestring*. Fastsatt som forskrift ved kongelig resolusjon. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020.
- Warberg, S. H. (2018) Grafisk litteratur. Larsen, Wicklund, B., & Sørensen, I. (Red.) *Norsk 5-10: litteraturboka* (s. 206-232). Universitetsforlaget.
- Österlund, M. (2019). «Rumpan är stor, men byxan är trång» - Bilderboken ur fettstudieperspektiv. Janson, M. (Red.). *Barnnorm och kroppsform - om ideal och sexualitet i barnkulturen* (s. 111–126). Centrum för barnkulturforskning.